

Marianne Godøy

Gi unge idrett før utenforskapet tar dem?

En kvantitativ analyse av forholdet mellom organisert idrettsdeltakelse og problematferd blant ungdom.

Masteroppgave i Idrettsvitenskap

Veileder: Arve Hjelseth

Juni 2024

Marianne Godøy

Gi unge idrett før utenforskapet tar dem?

En kvantitativ analyse av forholdet mellom organisert idrettsdeltakelse og problematferd blant ungdom.

Masteroppgave i Idrettsvitenskap
Veileder: Arve Hjelseth
Juni 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Abstract

For several years, media reports have portrayed the Norwegian youth as becoming ‘increasingly kind’. Newer research now suggests an upsurge in the proportion of youth who violate rules, use illegal drugs, harass, conduct violent acts, and struggle with psychological health. The Norwegian Sports Federation (NIF) suggests that sports participation might be the solution to increasing alienation and problematic behavior in Norwegian youth.

This master thesis explores the relationship between organized sports participation and problematic behavior in the Norwegian youth. The study compares four groups of youth: those who do not participate in any organized activity; those that only participate in non-sporting activities; those who only participate in sports; and those who participate in both sports and other organized activities. Problematic behavior is measured based on four categories: psychosocial ill-health; rule-breaking; sale of illegal drugs; and physical fighting. Further, the thesis explores the effect of youth’s socioeconomic status on the relationship between sports participation and problematic behavior.

The results show that youth who participate in sports generally report less psychosocial ill-health compared to youth who do not participate in sports. Youth who only participate in sports also report less rule-breaking and violence than to the other groups. Conversely, youth who participate in both sports and other organized activities have a higher tendency to report sales of illegal drugs and physical fighting than the other groups. Additionally, they report more rule-breaking than youth who do not participate in any activity or just in sports, and the same amount of rule-breaking as youth who only participate in non-sporting organized activities. In general, the better the youth’s socioeconomic status, the less problematic behavior they report. The impact of participating in sports and other organized activities on problematic behavior is most significant among youth from lower socioeconomic backgrounds. The results also indicate that the effect of just participating in sports is relatively consistently independent of socioeconomic status.

Sammendrag

Etter å i flere år ha lest medieoppslag om at ungdom i Norge blir «snillere og snillere», har nyere forskning vist en økning i andel ungdom som gjør regelbrudd, bruker rusmidler, trakasserer, er voldelig og sliter med psykisk uhelse. Norges idrettsforbund mener selv at idrettsdeltakelse kan være løsningen på utenforskap og problematferd blant unge.

Denne masteroppgaven undersøker derfor forholdet mellom deltakelse i organisert idrett og problematferd blant ungdom i Norge. Studien sammenligner fire grupper av ungdom: de som ikke deltar i noen organisert aktivitet, de som kun deltar i ikke-idrettslige aktiviteter, de som kun deltar i idrett, og de som deltar i både idrett og andre organiserte aktiviteter.

Problematferd måles ut fra fire kategorier: psykososial uhelse, regelbrudd, salg av hasj eller andre ulovlige stoffer og slåsskamper. Videre undersøkes effekten av ungdoms sosioøkonomiske status på forholdet mellom idrettsdeltakelse og problematferd.

Resultatene viser at idrettsungdom generelt rapporterer mindre psykososial uhelse, sammenlignet med ungdom som ikke deltar idrett. Ungdom som deltar i bare idrett rapporterer også mindre regelbrudd og vold enn de andre gruppene. Samtidig ser man at ungdom som deltar både i idrett og andre aktiviteter har en økt tendens til å rapportere salg av ulovlige stoffer og slåsskamp enn de andre gruppene. De rapporterer også flere regelbrudd enn ungdom som ikke deltar i noen aktiviteter eller bare deltar i idrett, og like mange regelbrudd som ungdom som kun deltar i ikke-idrettslig organisert aktivitet. Jo bedre sosioøkonomisk status ungdom har jo mindre problematferd rapporteres generelt. Når sosioøkonomisk status sees i sammenheng med deltakelse i idrett og andre aktiviteter, ser man at deltakelses effekt på problematferd er størst blant ungdom med lavere sosioøkonomiskstatus. Resultatene viser også at effekten av å kun delta i idrett er relativt konstant uavhengig av sosioøkonomisk status.

Forord

Med bakgrunn i min interesse for å forstå og forbedre psykisk helse, startet jeg i 2017 på et årsstudium i psykologi. Gjennom faget sosialpsykologi oppdaget jeg en interesse for hvordan menneskene og forholdene rundt oss påvirker oss. Dette gjorde at jeg videre søkte meg inn på sosiologi. I forbindelse med en semesteroppgave våren 2020 fikk jeg i oppgave å lese Niels Christies bok *Kriminalitetskontroll som industri: mot GULAG, vestlig type?* Denne boken viste seg å vekke en nysgjerrighet for kriminalitetssosiologi, sosial ulikhet og hvordan vi mennesker både påvirkes av og påvirker samfunnet. Siden barndommen har også organisert idrett vært en stor og viktig del av livet mitt. Jeg ble derfor interessert i å forstå hvordan idrett som samfunnsinstitusjon påvirker unges liv. Med bakgrunn i dette søkte jeg meg inn på en bachelor i samfunns og idrettsvitenskap, som viste seg å falle i smak og føre til en mastergrad i idrettsvitenskap. På mange måter kan jeg derfor si at denne oppgaven oppsummerer og setter et fint punktum for 6 gode studieår.

Arbeidet med masteroppgave har vært både givende og slitsomt. Ekstra utfordrende har det vært å skrive master i en tid preget av så mye håpløshet og hvor ens stemme aldri har føltes mindre. Mine tanker går til studenter i Gaza som ikke får muligheten til å verken starte eller fullføre sin utdanning. Jeg vil benytte anledningen, som både avsluttende masterstudent og som ansatt ved NTNU, til å oppfordre til boikott av Israel, og minne universitetet på sin egen strategi: *Kunnskap for en bedre verden*.

Masteroppgaven har også stått for en berg og dalbane både i følelser og oppgavens fremgang. Jeg vil derfor takke min samboer, venner og familie for god støtte og hjelp når jeg har stått og stanget. Jeg vil også takke Velferdsforskningsinstituttet NOVA for å ha gjort dataene fra Ungdata-undersøkelsene tilgjengelige for meg og muliggjort denne oppgaven. Til snutt vil jeg takke min veileder professor Arve Hjelseth. Tusen takk for nyttige råd og gode faglige refleksjoner. Raskere svar og tilbakemeldinger skal man lete lenge etter!

God lesing!

Trondheim, 29.05.2024

Marianne Godøy

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	1
1.1 OPPGAVENS OPPBYGNING	3
2.0 TEORI OG TIDLIGERE FORSKNING	5
2.1 UNGDOMSIDRETT	5
2.2 MAKT I UNGDOMSIDRETT	6
2.2.1 Trusselen om overvåkning	7
2.2.2 Det ytre.....	9
2.2.3 Det indre	12
2.2.4 Kritikk av Foucault	13
2.3 PROBLEMATFERD	14
2.4 UNGDOMSTID	16
2.4.1 Ungdoms landskap av arenaer	17
2.4.2 Problematferd og ungdomstid.....	19
2.5 FORSKNINGSSPØRSMÅL OG HYPOTESER	20
3.0 METODE	25
3.1 MULTIVARIATE REGRESSION ANALYSIS	25
3.2 UNGDATA.....	27
3.3 BESKRIVELSE AV VARIABLER.....	28
3.3.1 Psykososial uhelse	28
3.3.2 Regelbrudd.....	29
3.3.3 Salg av hasj eller andre ulovlige stoffer	30
3.3.4 Slåsskamp.....	30
3.3.5 Variabler for idrettsdeltakelse og organisert aktivitet.....	31
3.3.6 Andre kontrollvariabler	33
3.4 DESKRIPTIV STATISTIKK.....	37
3.4.1 Skjevhet i utvalg.....	37
3.5 REGRESJONSUTFORDRINGER	38
4.0 RESULTATER	41
4.1 MULTIVARIAT REGRESJONSMODELL	41
4.1.1 Psykososial uhelse	42

4.1.2 Regelbrudd.....	44
4.1.3 Salg av hasj eller andre ulovlige stoffer	46
4.1.4 Slåsskamp.....	49
4.2 RESULTATER PÅ TVERS AV TYPER PROBLEMATFERD	51
5.0 DISKUSJON.....	54
5.1 FORHOLDET MELLOM IDRETTSDELTAELSE OG PROBLEMATFERD	54
5.1.1 Psykososial uhelse	54
5.1.2 Regelbrudd.....	55
5.1.3 Salg av hasj og andre ulovlige stoffer.....	56
5.1.4 Slåsskamper og vold	57
5.2 FORSKJELLER MELLOM PROBLEMATFERDSTYPER.....	59
5.2.1 Emosjonell versus sosiale vansker.....	59
5.2.2 Problematferdens voldelighet og alvorlighetsgrad	62
5.3 SOSIOØKONOMISK STATUS, IDRETT OG PROBLEMATFERD.....	63
5.4 IDRETT, DISIPLINERING OG PROBLEMATFERD	66
5.4.1 Idrettens forebyggende potensiale	67
5.4.2 Idrettens ekskluderende logikk.....	68
5.4.3 Manglende kontinuitet	71
5.4.4 Governmentality gjennom idrett	73
5.5 DEN OMVENDTE SAMMENHENGEN: OM KAUSALITET	75
5.6 «PROBLEMET» MED PROBLEMATFERD.....	77
5.7 HOVEDFUNN OG HANDLINGSMULIGHETER	78
6.0 KONKLUSJON.....	81
6.1 ER UNGDOMSIDRETT LØSNINGEN PÅ UTENFORSKAPET?	82
6.2 IMPLIKASJONER OG VIDERE FORSKNING	82
7.0 REFERANSELISTE.....	84
8.0 VEDLEGG.....	106
8.1 VEDLEGG 1: FULLSTENDIG MULTIVARIAT REGRESJONSMODELL	106

Gi unge idrett før utenforskapet tar dem?

1.0 Innledning

I november 2023 publiserte Norges idrettsforbund artikkelen *Gi unge idrett, før utenforskapet tar dem*. Artikkelen ble skrevet i forbindelse med mediediskusjoner rundt økende kriminalitet og rusbruk blant ungdom i Norge og frykt for det politikerne omtaler som «svenske tilstander» preget av høy kriminalitet, voldsbølger, rusproblematikk, økt fattigdom og segregering, opplevd rasisme, religiøs radikaliserings og lav tillit til politiet (Lotta, 2018; Rogne et al., 2022). På bakgrunn av dette argumenterer Idrettsforbundets kretsledere for at «Idretten kan spille en nøkkelrolle, ta et stort samfunnsansvar, og være en løsning på utenforskapet. Da må regjeringen ta idrettens rolle i samfunnet på alvor» (Fløgum et al., 2023).

Ungdoms utfordringer og verdier får mye oppmerksomhet og man har tidligere sett nyhetsoppslag om at ungdom blir «snillere og snillere». Dette begrunnes blant annet med at det utføres færre kriminelle eller normbrytende handlinger og at det er lavere deltakelse i skoleopposisjoner (Enoksen, 2013; Frøyland & Sletten, 2011, p. 171). De siste årene har imidlertid stadig flere medieoppslag knyttet til økt problematferd blant ungdom dukket opp. Bekymringene gjelder økt ungdomskriminalitet, vold, skulking i skolen og en normalisering av rusmiddelbruk blant ungdom (Grindem, 2022; Kommandantvold et al., 2023; Stolt-Nielsen, 2020). Til tross for mediaoppslags tendens til å «forstørre» problemer i jakten på reaksjoner og klikk, viser også forskning en endring i ungdoms atferd og utfordringer. Nyere ungdomsforskning viser blant annet en økning i bruk av rusmidler og andel ungdom som gjør regelbrudd, spesielt i form av skoleskulking og nasking (Bakken, 2023b). I tillegg viser forskning en økning i trakassering og ungdomsvold (Ertzeid & Dyb, 2021), og andelen som sliter med psykisk uhelse, stress og press har økt jevnt de siste 10 årene, spesielt blant jenter (Bakken, 2022).

Organisert idrettsdeltakelse betraktes som en viktig del av unges fysiske, sosiale og psykologiske utvikling. Idrett skal bidra til fysisk fostring, bevegelseserfaring, et meningsfullt fellesskap og rekreasjon og dermed være et viktig bidrag til folkehelsen (Skauge & Hjelseth, 2021). Idrett skal også, gjennom verdiformidling og identitetsbygging, være en arena for sosial læring og nettverksbygging, sosialisering av et demokratisk medborgerskap, fremme

sosial integrasjon og produsere sosial kapital (Støckel et al., 2010). Idrett har derfor blitt omtalt både som et viktig bidrag til folkehelsen, og som et dannelsesprosjekt i det norske samfunn (Hjelseth, 2007). Dette tydeliggjøres gjennom idrettsforbundets ambisjoner om å ikke bare lære unge å være fysisk aktive, men også om inkludering, mangfold, demokrati, ærlighet og bærekraftig arbeid (Idrettstinget, 2023). Til tross for at disse effektene er vanskelig å påvise, utgjør de viktige begrunnelser for regjeringens legitimering av finansiering og støtte til idretten (Bergsgard, 2016; Skauge, 2022). Idrett har også potensiale til å fange opp dem som faller utenfor på skolebenken ved å gi dem en alternativ arena for oppfølging, utvikling, mestring og anerkjennelse (Jones et al., 2017; Spruit et al., 2016). Det argumenteres derfor for at idrett kan være et viktig verktøy for å forebygge utenforskap, psykisk uhelse og kriminelle handlinger (Fløgum et al., 2023).

Samtidig som man ser en signifikant økning i rapportering av problematferd, viser ungdomsforskning også en gradvis endring i unges treningsvaner, hvor flere og flere velger egenorganisert aktivitet fremfor organisert idrettsdeltakelse (Bakken, 2022). Man ser også endringer knyttet til unges treningsmotiv hvor fokuset er flyttet fra konkurranse, fellesskap og idrettsglede, til mer helse- og kroppsrelaterte motiver og en motvilje til å forplikte seg til faste tidspunkt (Skauge & Seippel, 2022). På bakgrunn av et stigende frafall og nye samfunnstrender er organisert idrett anklaget for å være utdatert (Haugen et al., 2022).

Med dette som utgangspunkt vil jeg undersøke om det finnes sammenhenger mellom deltakelse i ungdomsidrett og problemadferd. Til tross for argumenter om at idrettsdeltakelse er fordelaktig for unges utvikling, har tidligere forskning vist et inkonsekvent forhold mellom deltakelse i organisert idrett og tendens til problematferd (Fredricks & Eccles, 2006; Gardner et al., 2009; Newman et al., 2021). Noen studier viser at idrettsdeltakelse fører til mindre rapportert sosiale vansker, lavere nivåer av angst og depresjon, bedre akademiske prestasjoner og bedre psykososial tilpasning (Bakken, 2019; Bean et al., 2016; Camiré, 2014; Murphy et al., 2021; Turgeon et al., 2019). Andre studier viser at deltakelse i individuell idrett har sammenheng med mer psykiske plager (Hoffmann et al., 2022), og at idrettsdeltakelse kan føre til økt ungdomskriminalitet og aggressiv og voldelig atferd (Anderson et al., 2018; Eime et al., 2013; Fauth et al., 2007; McHugh et al., 2019). Andre studier viser at idrett ikke har sammenheng eller noen forebyggende effekt mot problematferd (Luthar et al., 2006; Miller et al., 2007; Spruit et al., 2016). De varierende resultatene skyldes trolig flere årsaker. Muligens kan det være knyttet til kulturelle forskjeller i organisering av ungdomsidrett (Dorsch et al.,

2022; Filges et al., 2024), hvem idrettsungdom sammenlignes med (Mahoney et al., 2006; Martins et al., 2021), hvilke type problematferd som måles (Gardner et al., 2009), eller at det ikke tas hensyn til unges oppvekstforhold i forskningen.

Denne oppgaven undersøker derfor forholdet mellom deltagelse i idrett og tendenser til problematferd blant ungdom, i en Norsk kontekst. Undersøkelsen gjøres gjennom en variant av multivariat lineær regresjonsanalyse basert på Ungdata-datasett fra 2022-2023.

Idrettsungdom sammenlignes både med ungdom som ikke deltar i noe og ungdom som deltar i ikke-idrettslige aktiviteter. Videre måler jeg om idrettsdeltakelse påvirker rapportering av fire ulike typer problematferd: psykososial uhelse, regelbrudd, salg av ulovlige stoffer og slåsskamper. Mitt forskningsspørsmål er følgende: *Hva er forholdet mellom deltagelse i organisert idrett og problematferd blant ungdom i Norge?* Forskningsspørsmålet deles videre inn i hypoteser og underhypoteser som gjennomgås i kapittel 2.5.

1.1 Oppgavens oppbygning

I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke forholdet mellom deltagelse i idrett og tendenser til problematferd blant ungdom. I kapittel 2 starter jeg derfor med å redegjøre for idrett og hvordan makt fungerer i en idrettslig kontekst. For å gjøre dette vil jeg bruke Foucaults begreper diskurs, sannhetsregimer, governmentality og maktteknologier. En gjennomgang av sentrale deler av hans teori vil derfor være nødvendig. Videre vil jeg definere en måte å forstå problematferdsbegrepet på, før jeg beskriver kjennetegn ved ungdomstid som kontekst. I slutten av kapitlet vil jeg med utgangspunkt i tidligere forskning og teori begrunne mitt forskningsspørsmål, samt utlede hypoteser jeg kan teste.

Jeg presenterer mitt valgte forskningsdesign for å svare på hypotesene i kapittel 3. I denne studien vil jeg bruke en variant av multivariat lineær regresjonsanalyse for å undersøke forholdet mellom idrettsdeltakelse og ulike typer problematferd. Modellen vil ta for seg fire ulike typer problematferd: psykososiale vansker, regelbrudd, salg av ulovlige stoffer og slåsskamper. Kapitlet vil videre beskrive data, utvalg og variabler inkludert i mine analyser som oppsummeres i en deskriptiv statistikk. Kapitlet avsluttes med en diskusjon knyttet til utfordringer ved bruk av regresjonsanalyser i min studie.

I kapittel 4 presenteres modellene og mine empiriske resultater. Resultatene vil videre diskuteres i kapittel 5. Her vil jeg først diskutere om det finnes et forhold mellom

idrettsdeltakelse og problematferd, om effekten av idrettsdeltakelse varierer mellom ulike typer problematferd og om disse effektene påvirkes av unges sosioøkonomiske status. Deretter vil jeg gå mer teoretisk til verks og drøfte funnene i lys av Foucaults maktbegreper. Videre vil jeg reflektere rundt kausalitet i mine funn før jeg trekker frem mine hovedfunn og noen handlingsmuligheter knyttet til disse.

I kapittel 6 vil jeg oppsummere mine funn og komme med en konklusjon til min overordnede problemstilling. Jeg vil også reflektere rundt studiens begrensninger og videre forskning.

2.0 Teori og tidligere forskning

I denne delen av oppgaven vil jeg redegjøre for begreper, kontekster og teori relevant for å undersøke forholdet mellom problematferd og idrettsdeltakelse blant ungdom. Jeg vil først redegjøre for kjennetegn ved idrett som en sosial arena for ungdom. Deretter vil jeg diskutere hvordan idrett kan ha påvirkning på unges atferd igjennom relevante begreper fra Foucaults teori om disiplinærmakt. Videre vil jeg redegjøre for en forståelse av problematferdsbegrepet og hvordan det kategoriseres, før jeg beskriver kjennetegn ved ungdomstiden og ungdoms sosiale arenaer. Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av tidligere forskning på sammenhenger mellom idrettsdeltakelse og problematferd blant ungdom, samt en presisering av forskningsspørsmål og hypoteser.

2.1 Ungdomsidrett

Denne studien undersøker hvordan idrett, som en viktig fritidsarena for mange unge, kan ha påvirkning på unges tendens til å rapportere problematferd, det er derfor relevant å redegjøre for idrett som kontekst. I Norge fungerer organisert idrett som en betydningsfull sosial arena for mange unge. Hele 93 prosent av barn og unge har deltatt i organisert idrett i løpet av oppveksten og 75 prosent av de mellom 13 og 18 år er med i et idrettslag i løpet av ungdomstiden (Andersen & Bakken, 2019).

Sport defineres som institusjonalisert konkurranseaktivitet kjennetegnet av fysisk anstrengelse eller bruk av komplekse fysiske ferdigheter og som motiveres av interne eller eksterne belønninger (Coakley & Pike, 2014). Begrepet *idrett* refererer derimot til fysisk aktivitet gjennomført for å bedre utøverens fysiske og psykiske helse gjennom rekreasjon og mosjon, eller for å oppnå best mulig resultater i øvelser med fast regelverk og struktur (Bryhn, 2021). Denne definisjonen fremhever at idrett kan finne sted uavhengig av konkurranse i form av mosjonsidrett. Idrettsbegrepet følger skandinaviske forståelser og tradisjoner. Dette tydeliggjøres ved at idrett beskrives som en folkelig bevegelse som hører til et sivilsamfunn, at det er forankret i en demokratisk organisasjonstradisjon og at idrett støttes aktivt an nordiske velferdsstater (Thing & Wagner, 2016).

Guttmann presenterer syv kjennetegn ved moderne idrett. I denne oppgaven er spesielt likhet og meritokrati, spesialisering, rasjonalisering, byråkratisering, kvantifisering og rekordjakt relevant. *Likhet og meritokrati* er prinsippet om at alle skal ha lik mulighet til idrettsdeltakelse

og oppleve like rammer og vilkår rundt konkurranser (Tjønndal et al., 2019). *Spesialisering* handler både om en generell funksjons- og rollefordeling i idrett og en økt spesialisering innenfor enkeltidretter. *Rekordjakt* er det atletiske behovet for å slå rekorder og vinne konkurranser, og er tett knyttet til *kvantifisering* som er moderne idretts bruk av statistisk data for å sammenligne og måle prestasjoner (Giulianotti, 2002). Moderne idrett er også *byråkratisk* som vil si at det finnes et styrende rammeverk i institusjonen, og i samfunnet generelt (Giulianotti, 2002). Byråkratiet kommer til uttrykk gjennom idrettens organisering, med funksjon å sikre forutsigbarhet og likebehandling, og er derfor en forutsetning for likhet og meritokrati og spesialisering. Moderne idrett streber også etter å bli mer og mer rasjonell. *Rasjonalisering* innebærer å standardisere, effektivisere og optimalisere aktiviteter, utstyr, organisasjoner, og idrettsutøveres liv for å identifisere det mest produktive tilgjengelige middelet for å oppnå ønsket resultat (Giulianotti, 2002; Tjønndal et al., 2019).

Denne oppgaven tar utgangspunkt i moderne tradisjonell ungdomsidrett ved bruk av idrettsbegrepet. *Ungdomsidrett* er idrett for utøvere i aldersgruppen 13-19 år (Agder idrettskrets, 2023). Tradisjonell idrett kjennetegnes av organisert trening til faste tidspunkt, med relativt avgrensede klasser delt i alder, kjønn og funksjonsnivå og hvor resultater hovedsakelig er kvantifisert i poeng. I ungdomstiden blir idrettsdeltakelsen gradvis mer konkurranseorientert og mange unge har ambisjoner om å bli toppidrettsutøvere, noe de færreste lykkes med (Cobley et al., 2009; Sæther, 2019)

2.2 Makt i ungdomsidrett

For å forklare hvordan idrett kan påvirke unges atferd er det relevant å forstå hvilke underliggende maktstrukturer som former deltakelsen i ungdomsidrett. I et forsøk på å forklare dette vil jeg presentere begreper av Michel Foucault, og knytte disse til eksempler fra idrett. Foucault var opptatt av hvordan maktens natur og utøvelse har endret seg over tid, hvor makt har gått fra å være åpenlys tvangsmakt bestemt av mindre grupper, til å bli en mer diffus og usynlig, men samtidig altomfattende, form for makt (Foucault, 1982, 1999, 2000b). Makten skjer gjennom det individuelle sinn (Shilling, 2003) og den muliggjøres ved at «autonome» individer og institusjoner i samfunnet utviser evne til selvkontroll (Foucault, 2001).

2.2.1 Trusselen om overvåkning

Foucault forklarer hvordan moderne former for makt utøves gjennom Benthams 'panoptiske' fengsel. Panoptikons utforming tilsier at én fengselsvakt har muligheten til å overvåke de innsatte til enhver tid, uten å selv bli sett. Samtidig kan de innsatte overvåke hverandres celler. Trusselen om en mulig overvåkning gjør at de innsatte internaliserer idéen om å konstant bli overvåket, som videre gjør at de regulerer egen og andres atferd i frykt for fellesstraff (Andrews, 2000). Trusselen om overvåkning blir på denne måten selvdisiplinær, ettersom den får de innsatte til å selvregulere egen kropp, handlinger og sinn til en grad av «ettergivenhet» (Foucault, 2000b).

I følge Evans (2016) er normative verdier innholdsspesifikke, romlig regulert og omdiskutert. Selvregulering gjennom overvåkning bør derfor sees i forhold til gitte maktstrukturer, sosiale sammenhenger og det nettverket av relasjoner individet befinner seg i. Sosiale nettverk skaper egne former for disiplinerende makt, noe Foucault (2000a) omtaler som *makt-mikrofysikk*. Jeg vil videre eksemplifisere Foucaults begreper ved å bruke organisert idrett som kontekst.

Foucault argumenterer for at samfunnet generelt har en panoptisk struktur, karakterisert av allestedsværende overvåkning. Den konstante trusselen får individ, på tvers av sosiale posisjoner, til å internalisere behovet for regulering av egen atferd ut ifra «normative verdier» (Barker-Ruchti & Tinning, 2010; Westlund, 1999). Ifølge Foucault (1999) skapes og reproduseres normative verdier gjennom hierarkisk observasjon, normalisering og undersøkelse. *Hierarkisk observasjon* muliggjør trussel om overvåkning gjennom fysiske og sosiale strukturer. I idretten kommer dette til uttrykk gjennom byråkratisering (Giulianotti, 2002). Eksempelvis er treneren høyere i hierarkiet enn spillerne, ettersom trener kan bestemme treningsinnhold, taktikk, hvem som skal spille og ta sjefsavgjørelser (Høigaard et al., 2020). Gjennom observasjon, tilstedeværelse og valg av øvelser har treneren makt til å evaluere og overvåke utøverne. Slik konstant overvåkning, samt utøvernes bevissthet om at handlinger blir observert, kan føre til en selvregulerende atferd der utøverne tilpasser seg forventningene og kravene som stilles.

Normalisering forenkler differensiering mellom individer ved å skape en verdimålestokk og på denne måten påtvinge etterlevelsen av «normalitet». *Undersøkelse* representerer selve målingen og vurderingen av individer i forhold til deres tilpasning til etablerte normer. Moderne idrett kjennetegnes, som nevnt, av kvantifisering og rekordjakt (Giulianotti, 2002),

og vurdering av prestasjon er betraktet som en nødvendig og naturlig del av tradisjonell idrett (Tjønndal et al., 2019). Eksempelvis er det i turn tradisjon for å vurdere prestasjoner ut ifra en gitt skala, hvor en høy score representerer en vellykket prestasjon (Bryhn & Cederstrøm, 2023). Denne typen normalisering av vurdering skaper et tydelig skille mellom "gode" og "dårlige" prestasjoner i forhold til en standardisert målestokk. Dette medfører et forventningspress for å oppnå og opprettholde et visst nivå av "normalitet" i aktivitetsutførelse. Det er også vanlig å sammenligne resultater med gjennomsnittlige prestasjoner og etablerte rekorder. Eksempelvis blir svømmere regelmessig målt og vurdert ut ifra anvendt tid, som videre sammenlignes med egne og andres tidligere prestasjoner (NSF, 2017). Økt rasjonalisering, spesialisering, likhet og meritokrati i idretten (Giulianotti, 2002), bidrar også til overvåkning. For å sikre at utøverne holder seg innenfor forventede og formelle rammer blir utøvere evaluert etter treningsinnsats, holdninger, ferdigheter og teknikk. Slik systematisk undersøkelse skaper press på atferd, tilpasning, forberedelser og trening i samsvar med etablerte normer.

Med utgangspunkt i disse karakteristiske trekkene fungerer overvåking både hierarkisk, fra trenere eller ledere til utøvere; samtidig som det fungerer tverrgående mellom lagkamerater; og nedenfra og opp, hvor utøveren overvåker seg selv. Dette tydeliggjør hvordan overvåkningens regulerende innflytelse er vanskelig å unngå, uavhengig av individets sosiale posisjon.

Foucault mener at man ikke kan forstå forholdet mellom sannhet, makt og selvet uten å se handlinger og strukturer gjennom en sosiologisk linse (Markula, 2003), og på denne måten har mennesker blitt *subjekter* i vår kultur. Individuelle subjekter operer samtidig på to ulike områder: *det ytre* og *det indre*. Foucault var opptatt av måten det indre forholder seg til viten og makt fra det ytre uten å være fullstendig avhengig av det (Evans et al., 2011). Det indre og det ytre utspilles gjennom kroppen, hvor det ytre påvirker det subjektive selvet, samtidig som selvet også interagerer og har innflytelse på det ytre (Evans et al., 2011; Markula, 2003). Det handlende subjektets internalisering av det ytre, men samtidig refleksive forhold til det, beskrives av Foucault (1982) som *det dobbelte*.

2.2.2 Det ytre

Det ytre består av maktnettverk og sannhetsregimer utenfor subjektet som påvirker individers atferd og tanker. *Diskurser* er alle generelle og varige tanke-systemer som legger grunnlag for hva som anses som "normalt" og kommer til uttrykk gjennom kombinasjoner av bilder, logikker, ideer og antakelser (Knoppers, 2022). Noen tankemåter har blitt så dominerende at de fremstår som «sunn fornuft», disse omtaler Foucault som *sannhetsregimer*.

I sosiale rom kan diskurser fungere som en maktform gjennom diskursiv praksis og språklige uttalelser (Sawicki, 1988). *Diskursive praksiser* er handlinger som baserer seg på dominerende sannhetsregimer og som sees på som selvinnyttende riktige. Diskursiv makt skjer gjennom reproduksjon og utvikling av rutiner og konvensjonelle regler som styrer individers handlinger, oppførsel og tanker ved å fastsette krav om konformitet i kulturen (Markula & Pringle, 2006). Diskurser er ikke stabile eller evige, de finnes i utallige former, hvor enkelte diskurser muligens er i konflikt med eller motsier andre (McNay, 2013). Begrepet *manglende kontinuitet* brukes om mangfoldet av diskurser og hvordan dette fører til maktspredning ved at diskurser endres, utfordres og motvirkes av samfunnsaktørers handlinger (Foucault & Nazzaro, 1972). Etablering av nye diskurser kan på denne måten påvirke måten makt utføres.

Idrett opererer med unike logikker som skiller seg fra andre samfunnsarenaer, men oppfattes som selvinnyttende innenfor idrettsmiljøet. At ungdomsidrett krever selvdisiplin og ansvar (Jordalen, 2017), er et eksempel på et idrettslig sannhetsregime. Sannhetsregimet antyder at idrettsdeltakelse kan føre til læring av egenskaper som utholdenhet og selvkontroll, og diskursive praksiser som at unge må planlegge og ta ansvar for egen situasjon. Ett annet sannhetsregime er at idrett er en arena for karakterbygging gjennom læring av kommunikasjon, samarbeid, ansvar og verdier (Breivik, 2009), som kan medføre diskursive praksiser som fremmer spesifikke verdier eller sosiale ferdigheter som ønsket hos idrettsungdom. Det finnes også et sannhetsregime om at idrett er en plattform for sosialt fellesskap og inkludering (Bakken & Strandbu, 2023; Sundvoll & Tjønndal, 2015). Gjennom dette sannhetsregimet blir idrett sett på som et verktøy for å styrke sosiale bånd, bygge vennskap og føle tilhørighet, som videre kan medføre diskursive praksiser som bruk av inkluderende språk, tilrettelegging av behov og initiativ til sosiale sammenkomster utover organisert treningstid.

Idrett har også et sannhetsregime knyttet til at suksess primært måles gjennom resultat og seier (Bakken & Strandbu, 2023). Dette blir tydelig gjennom praksiser som premieutdeling, applaus og oppmerksomhet basert på prestasjoner (Butcher et al., 2002). I enkelte idretter finnes det også et spesielt syn på intensitet og aggressivitet under konkurranse, og at dette forbindes med tilstedeværelse og suksess kan forstås som et sannhetsregime (Newman et al., 2021). Dette kan komme til uttrykk gjennom verbale eller fysiske uttalelser, kroppsspråk eller ros knyttet til en aggressiv spillestil. Dette gjelder spesielt i kontaktsporter som ishockey, håndball og fotball (Newman et al., 2021). Et siste sannhetsregime er hyllesten av dedikasjon, og at villighet til å ofre komfort og fritid er nødvendig for å oppnå prestasjonsmål (Květon et al., 2021), som tydeliggjøres gjennom medieoppslag som romantiserer og feirer utøveres ofring og dedikasjon til idrettskarrieren.

2.2.1 Governmentality

Når et sosialiserte og normaliserte individ oppfører seg på en bestemt måte, ved å henvise til det som er «normalt», er det påvirket av en indirekte form for makt som Foucault (1991) omtaler som *governmentality*. Makten oppstår ved internalisering av normer som gjør at individet begrenser, regulerer og kontrollerer seg selv. Governmentality representerer på denne måten den gjensidige sammenhengen mellom selvstyring og politisk styring (Hultqvist & Petersson, 1995 sitert i Evans et al., 2011). Foucault (1991) argumenterer for at diskursive «problemer», som aggressivitet eller mangel på selvdisciplin, blir skapt, håndtert og bestridt gjennom *governmentality*. For å forstå hvordan diskurser benyttes til styring må man analysere hvordan og hvorfor visse fenomener, atferder eller prosesser blir til et «problem» (Foucault, 1991).

For å forklare hvordan makt utøves, påtvinges og motvirkes bruker Foucault begrepet maktteknologi eller *maktens «teknikker»* (Foucault et al., 1988). Maktens teknikker utgjøres av fire former for teknologier: *Produksjonsteknologier* er organisering, strategier og strukturering av samfunnet, med mål om å skape fastsatte normer og strukturer som styrer befolkningen som helhet. Idrettens hierarkiske organisering, økonomiske krav til deltakelse og tidsforpliktelser er eksempler på produksjonsteknologier i idrett som disiplinere ungdom til å tilpasse seg uten at dette nødvendigvis er bevisst. Ettersom idrett er svært utbredt blant unge, kan slik organisering påvirke hvordan ungdom forholder seg til avtaler og autoriteter utover idrettslig aktivitet og dermed påvirke befolkningen som helhet.

Tegnsystemteknologier omhandler hvordan kontroll over symboler og språk muliggjør definering av normer, sannhet og akseptable atferdsmønstre. Idrettens bruk av symbolske kleskoder, begreper som «vinner», «taper», «god» og «dårlig» og premiering etter resultater utgjør tegnsystemteknologer som kan ha innflytelse på ungdoms oppfatning av egenverdi. Eksempelvis kan overgangen fra barneidretten, hvor alle får premie for deltakelse, til at kun vinnere eller dem som havner på pallplass får premie i ungdomsidretten, symbolsk påvirke hvordan ungdom oppfatter sannhet, normer og akseptable atferdsmønstre i idrett og samfunnet generelt.

Maktteknologier referer til spesifikke institusjonelle strategier og praksiser som brukes til å opprettholde sosiale normer og disiplinere individuell atferd. Idrettens institusjonelle praksiser som evaluering, bruk av straff og belønning og strukturering av treningshverdag kan også påvirke ungdoms oppfatninger. Praksisene varierer mellom idretter, men har som mål å opprettholde ønskede normer og forventinger til unge. Trenerens bruk av fløyte, kan eksempelvis si noe om hvem som bestemmer og hva som er og ikke er akseptabel atferd.

Produksjonsteknologi, tegnsystemteknologi og maktteknologier representerer governmentality og kan beskrives som *disiplineringssteknikker*. De fungerer samtidig og utgjør en trussel om overvåking som får ungdom til å regulere seg etter hva som anses som normalt eller ønskelig. På denne måten skaper maktteknologiene rammer for hva som er normalt og avvik (Tjora & Levang, 2016), og ungdom vurderes, karakteriseres og bedømmes basert på spesifikke kategorier, som kjønn, alder, nivå eller idrettsgren, til akseptable normer. Eksempelvis vil forventinger til atferd være ulik for en gutt på 18 år som satser på langrenn og en jente på 6 år som går på allidrett. Dersom 18-åringen hadde møtt på trening med samme konsentrasjon eller klær som en 6-åring, kunne utøveren blitt vurdert som «ikke-normal» og havnet i fokus for trenerens strategi eller «bestraffningskontroll» (Coll, 2013; Evans, 2016). På denne måten bidrar governmentality til å opprettholde «ensartethet» og blir individualiserende ved å muliggjøre måling av «feil» (Foucault, 1978 sitert i Evans, 2016). Dette gjelder også utøvernes kropp, hvor *biomakt* konstruerer og kontrollerer kropp sosialt gjennom diskursive praksiser (Knoppers, 2022), og styrer hva som er en normal eller avvikende kropp blant annet basert på en gitt idrettsgren, alder, funksjonsnivå eller kjønn.

Disiplineringsteknikkene anses som «naturlige» i den romlige kontroll og kan beskrives som systemer som har fokus på å forhindre «risikable» eller «farlige» elementer. Disse «naturlige» systemene kan derfor fungere undertrykkende, ettersom gitte former for atferd kan bli

«sykeliggjort» eller tabu; samtidig kan reguleringen gi individer fordeler ved å lære atferd som forbedrer individets situasjon (Markula & Pringle, 2006). Makt skaper dermed ikke bare medgjørlige kropper som kan utnyttes, forbedres og undertrykkes, men kan også fungere produktivt ved å være forandrende og disiplinierende (Johns & Johns, 2000; Markula & Pringle, 2006).

Makthavere kan altså styre sosiale forståelser, ved å konstruere problematferd gjennom organisering, språklige og symbolske uttrykk og gjennom institusjonelle diskurser. Dette tydeliggjør hvordan samfunnets generelle forståelse av normalitet, avvik og problematferd er formet av ytre, underliggende maktstrukturer. Makt er likevel ikke alltid undertrykkede, og diskurser er ikke nødvendigvis negative i og av seg selv. Det er derimot måten diskurser brukes på som former deres natur (Markula, 2003). Det er derfor viktig å forstå måten individer forhandler maktforhold som subjekter gjennom det dobbelte.

2.2.3 Det indre

Den siste maktteknologien er selvets teknikk, som i motsetning til de andre maktteknologiene er knyttet til det indre. *Det indre* er individets indre liv, tanker, følelser og selvforståelse som formes av kulturelle og sosiale påvirkninger (Evans, 2016). Individer er i stand til å «svarte» de ytre maktteknologiene, denne motstanden skjer igjennom *selvets teknikker* en praksis som muliggjør at individet selv, eller med andres hjelp, kan gjøre et visst antall «inngrep» på egne tanker, kropp, atferd og væremåter, for å endre seg selv med formål om å oppnå en viss tilstand av lykke, visdom og perfeksjon (Foucault et al., 1988, p. 18). I tillegg er individer kritisk selvbevisst og regulerer aktivt eget moralsk ståsted og egne verdier, noe Foucault betegner som *selvets etikk*. Ifølge Evans (2016) er selvets etikk i stor grad utviklet i lys av påvirkninger tilstede i samfunnet ved det gitte tidspunktet, og utvikles av individers læring og refleksjoner.

Selvets teknikker muliggjør altså at individer refleksivt kan innse sin egen subjektivitet og potensielt motstå eller endre maktteknologier (Markula, 2003). For eksempel er ikke en ungdom nødvendigvis villig til å ofre all sin fritid, til tross for at hen ønsker gode prestasjoner i sin idrett. Ved å stille seg kritisk til sannhetsregimet, kan utøveren motstå ytre press som «forbilder» i media eller praksis i treningsgruppen. Utøveren har da blitt subjektivt bevisst og gjennom selvets teknikker har utøveren mulighet til å endre eller gjøre motstand mot eksisterende diskursiv praksis (Pringle & Markula, 2005). Dersom utøveren fortsetter å

prestere godt til tross for prioritering av deltakelse på sosiale sammenkomster, kan andre i treningsgruppen også stille spørsmål til sannhetsregimet om dedikasjon og prestasjon, og muligens endre deres diskursive praksiser.

De mektiges evne til å utnytte maktteknologier kan altså være begrenset. Individuer kan selv forstå og forhandle egen sosial posisjon og i tilfeller også overskride normativ atferd (Evans et al., 2011). Makt har derfor både konstruktive og begrensede evner og eksisterer kun dersom det finnes muligheter for å motstå makten (Lid & Wyller, 2022; Pringle & Markula, 2005). Det er likevel vanskelig å utfordre maktens altomfattende natur og virkemåte ved skapelsen av diskursive sannhetsregimer, og subjekter kan ubevisst reproducere og støtte opp under det nettverket av maktrelasjoner som de befinner seg i (Pringle & Markula, 2005). Eksempelvis kan en utøver som mangler refleksiv selvbevissthet, ukritisk følge diskursive praksiser og bidra til å reproducere potensielt uheldige sannhetsregimer og maktrelasjoner (Pringle & Markula, 2005).

2.2.4 Kritikk av Foucault

Til tross for Foucaults sterke påvirkning på moderne sosiologi, ble hans teorier også møtt med kritikk (Evans, 2016). Foucault blir blant annet kritisert for teorien om maktens allestedsnærværelse, og at den har en tendens til å homogenisere samfunnet og gjøre dominans mindre tydelig (Hartsock, 2013; Hekman, 2010). I tillegg kritiseres han for å være «dekonstruktivistisk» ettersom han først og fremst kritiserer eksisterende systemer uten å presentere en klar vei videre. Dette gjør det vanskelig å benytte hans teorier i praksis eller å utvikle politiske strategier for endring. Foucault svarte denne kritikken med at hans verk ikke hadde som formål å skape sosial endring gjennom kollektiv motstand. Han var ikke så opptatt av hvordan man frigjør seg fra makt, men heller hvordan maktbruk kan karakteriseres på en kontekstavhengig måte. Han aviste dermed den «universelle agendaen» om å utfordre dominans overalt, og rettet heller fokuset på motstand på lokalt nivå, mot spesifikke maktregimer (Markula, 2003).

I tillegg ble Foucault kritisert for å ikke gjøre rede for kroppsliggjøringens fenomenologi, altså måten kroppslige følelser og erfaringer oppleves og blir forstått av individer (Shilling, 2003). Kritikken baseres på Foucaults tendens til å vektlegge sosialt skapte, diskursive maktelementer og at kroppsliggjorte subjekter er svært formbare og kan utstyres med skriftende og flere former for makt. Dette tyder på en forståelse av kroppen som alltid

tilgjengelig og til stede for å bli konstruert av det ytre. Kritikken om kroppsliggjøringens fenomenologi innebærer en rikere forståelse av kompleksitet og individuell variasjon i kroppslige erfaringer.

2.3 Problematferd

Ikke bare i idrett, men også i samfunnet generelt har alle en intuitiv forståelse av hva som er normalt og hva som er avvik. For å kunne forstå, definere og identifisere problematisk atferd er det relevant å kjenne til samfunnets referanserammer for begrepet. Normalisering er å etablere rammer for hva som ikke er avvik (Tjora & Levang, 2016). Normalitet kan derfor være et uttrykk for en «nødvendig sosial orden» i samfunnet, samtidig som det effektivt kan fungere som en undertrykkende struktur som utestenger og begrenser individer (Solvang, 2006). Sosial konstruksjon av normalitet legger derfor grunnlaget for forståelsen av problematferd.

Problematferdsbegrepet er tvetydig og dekker et spekter av negativ atferd med varierende alvorlighetsgrad. Begrepet kan omhandle vansker knyttet til diagnose så vel som vansker uavhengig av diagnose. Også i faglitteraturen benyttes ulike begreper for å beskrive negativ atferd og betegnelsene blir brukt om hverandre uten noe tydelig struktur (Nordahl et al., 2005). Problematferd brukes blant annet synonymt med *psykososiale vansker*, *tilpasningsvansker*, *atferdsvansker*, *antisosial atferd*, *aggressiv atferd* og *relasjonsvansker* (Haugen, 2008; Nordahl et al., 2005; Ogden, 2012).

Normative betraktninger påvirker i stor grad hva ulike institusjoner og individer definerer som problematferd (Ogden, 2012). Problematferdsbegrepet kan også anses som flytende, da normer for akseptabel atferd er i konstant endring. Ogden (2015) argumenterer for at normer for atferd i samfunnet og skolen har blitt mer fleksible, samtidig er det noen normer det er lite uenighet om, som eksempelvis synet på kriminalitet, skulking og mobbing. Helland (1998) påstår at problematferdsdefinisjonen med vilje er gjort upresis ettersom normer og verdisyn kan variere fra en periode til en annen og mellom ulike grupper og individer.

2.3.1 Kategorisering av problematferd

Forskjellige fagfelt har ulike tilnærminger, perspektiver og kriterier for hva som kan anses som problematferd. Videre vil jeg presentere tre ulike kategoriseringer av problematferd for å få en mer nyansert forståelse for begrepet og for å kunne definere hva jeg mener med problematferdsbegrepet i denne oppgaven.

Endrerud (2003) skiller mellom sosiale og emosjonelle vansker i et forsøk på å definere hva problematferd er i skolesammenheng. *Sosiale vansker* defineres som utagerende atferd som påvirker andre enn individet selv gjennom aggresjon, konflikt, vold eller støy. *Emosjonelle vansker* er mer tilbaketrukket atferd som kjennetegnes av følelsesmessige problemer og sosial isolasjon. Emosjonelle vansker er ikke nødvendigvis synlig, men kan likevel være et problem for andre. Emosjonelle og sosiale vansker kan også samvirke og føre til en negativ «spiraleffekt» (Endrerud, 2003). Endrerud argumenterer i tillegg for at problematferd kan beskrives som samspillsvansker eller relasjonsvansker. Beskrivelsen legger opp til en mer kontekstuell forståelse av problematferd med fokus på samspillet mellom individ og miljø. Eksempelvis vil ikke en ungdom ha utagerende atferd i alle miljø, eller mot alle relasjoner.

Gustavsen and Nordahl (2009) gjør også et forsøk på å definere problematferd i skolesammenheng og skiller mellom fire hovedkategorier: *Lærings- og utviklingshemmende atferd* innebærer atferd som å lett bli distraheret, bråke, drømme seg bort, være urolig og å forstyrre andre elever i timene. *Sosial isolasjon* er mer skjult og tyder på emosjonelle vansker som er belastende for eleven. Kategorien kjennetegnes ved følelse av ensomhet, isolasjon fra andre elever, usikkerhet og symptomer på depresjon. *Utagerende atferd* er derimot synlige sosiale vansker som uttrykkes gjennom støy, aggresjon, konflikt eller vold og som i stor grad påvirker individer utover eleven selv. *Alvorlige atferdsproblemer* tydelig i strid med regler og aksepterte sosiale normer i konteksten handlingen finner sted. Atferden kan derfor beskrives som antisosial og innebærer trakassering, vold, mobbing, overgrep, hærverk, omfattende skulking, rusbruk eller tyveri (Gustavsen & Nordahl, 2009).

Litteratur knyttet til ungdomskriminalitet har kategorisert problematferd i to hovedkategorier. *Internaliserte vansker* er emosjonelle problemer i form av depressive symptomer, angst og psykosomatiske plager (Wichstrøm, 2007). Motsatt er *eksternaliserte vansker* utadrettet problematferd, eller atferdsvansker, som kjennetegnes av sosial konflikt og lov- eller normbrudd (Wichstrøm & Backe-Hansen, 2007).

2.3.2 Problematferd i denne oppgaven

I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i følgende definisjon av problematferd:

Problematferd er atferdsmønstre eller handlinger som avviker sterkt fra samfunnets normer og som er skadelig og kan få konsekvenser for individet og/eller samfunnet (Bø & Helle, 2013, p. 21). Avvik fra normer vil si at handlinger går på tvers av etablerte sosiale regler eller uskrevne forventninger i et gitt fellesskap eller samfunn. Konsekvensene kan være av emosjonell, fysisk, psykisk eller økonomisk art. I tillegg reserveres problematferd for vedvarende atferdsmønstre snarere enn isolerte hendelser. Problematferd kan også forstyrre ungdoms evne til å fungere effektivt i ulike sosiale sammenhenger, som eksempelvis i personlige relasjoner, på trening, i skolen eller i samfunnet for øvrig.

I et forsøk på å samle de ulike kategoriseringene av problematferd bruker jeg videre begrepet *sosiale vansker* for utagerende atferd som har konsekvenser for andre enn individet selv, som eksempelvis aggresjon, lovbrudd, vold eller «mindre alvorlig» atferd som å forstyrre andre, skape konflikt, sniking, skulking eller å være bråkete. Begrepet *emosjonelle vansker* vil bli brukt om atferd som hovedsakelig er en belastning for individet selv og som ikke nødvendigvis påvirker eller forstyrrer andre. Atferden kjennetegnes av ensomhet, sosial isolasjon, depressive trekk, følelsesmessige problemer og angst eller psykosomatiske trekk.

2.4 Ungdomstid

Denne oppgaven tar utgangspunkt i problematferd i ungdomstiden. Selv om biologisk utvikling varierer fra individ til individ er det vanlig å forbinde starten av ungdomstiden med puberteten (NHI, 2021b). I puberteten skjer det en rekke kroppslige og fysiologiske forandringer som innebærer utfordringer på følelsesmessige plan. Mens man som barn på mange måter ikke blir stilt til ansvar for ens handlinger, vil man i tenårene stadig møte nye krav og til en viss grad voksen ansvarlighet. Normer og regler som gjaldt i barndommen fremstår ikke lenger som aktuelle og det stilles nye forventninger til unges sosiale og intellektuelle ferdigheter, både fra foreldre og samfunnet (Bakken, 1998; Bufdir, u.å.).

Fra tenåringens perspektiv fremstår ikke barndommens trygghet som ønskelig, og det å ta avstand fra det barnlige og å unngå å bli identifisert som barn, blir en viktig del av ungdomstiden (Bakken, 1998). Til tross for at unge de siste årene har blitt mer hjemmekjære (Ødegård & Pedersen, 2021) endres også unges relasjoner, hvor samvær med foreldre blir

mindre interessant og venner og jevnaldrende får en ny betydning. Gjennom jevnaldrende, blir sannheter formidlet av foreldre, lærere og andre autoriteter utfordret (Bakken, 1998).

Ungdomstid kan sammenlignes med å så befinne seg i en ny posisjon hvor et nytt ukjent landskap åpner seg. Samtidig skapes det forventninger om hva ungdomstid vil si gjennom media, foreldre og jevnaldrende (Bakken et al., 2021). På grensen mellom ungdoms usikkerhet og omverdens fremstilling av ungdomsrollen, vil unge stadig gjøre forsøk på å etablere en selvstendig identitet.

2.4.1 Ungdoms landskap av arenaer

Øia (1994) fremlegger et perspektiv på ungdomstiden hvor ungdom betraktes som aktører i et sosialt landskap. Landskapet kan deles inn i ulike arenaer, hvor hver arena utgjør en kontekst som legger føringer og begrensinger på ungdom. Arenaene kan både anses som sosiale møteplasser og som mulighetsstrukturer hvor aktiviteter foregår, erfaringer utveksles og ferdigheter utvikles i samspill med andre. Skolen, hjemmet og fritidsaktiviteter representerer ungdoms viktigste arenaer.

Det som skjer innenfor *familien*, er grunnleggende for hvordan barn utvikler seg sosialt gjennom oppveksten. Dette kan beskrives som primærsosialisering hvor barnets evne til å fungere i sosiale situasjoner utvikles gjennom innlæring av språk, holdninger og væremåter som påvirker hvert individ på en usynlig måte (Skaalvik & Skaalvik, 2018). Vellykket utvikling av individuell identitet og følelse av tilhørighet i samfunnet forutsetter en viss frigjøring fra den følelsesmessige og sosiale avhengigheten av foreldre (Smetana & Rote, 2019). Både selvstendighetsbehov og frigjøringsprosessen vil variere fra person til person. Markeringen av avstand vil for enkelte ungdommer være åpenlys, gjennom opposisjon til foreldre og/eller andre autoriteter (Bakken, 1998; Smetana & Rote, 2019). For andre skjer frigjøringen mer forsiktig og stille, gjennom testing av forhold til foreldre. Til tross for at behovet for selvstendighet, frihet og mindre foreldrekontroll er til stede hos de fleste, kan foreldre som gir trygghet være viktige ressurser for ungdom, og nyere forskning viser at ungdoms forhold til egne foreldre har blitt bedre og bedre siste tretti årene (Gulbrandsen, 2021).

Ettersom ungdom tilbringer mye av tiden sin på *skolen*, er dette en sentral arena. Skolens samfunnsrolle er å formidle kunnskap, utvikle ferdigheter og gi kompetanse til den

oppvoksende generasjonen og gjennom dette forberede ungdom til voksenlivet (Stray, 2018). I motsetning til familien har skolen et mer formelt ansvar som bygger på sekundærsosialisering, vedtatt av politiske og administrative organer og nedfelt i undervisningsplaner. Skolen er også en arena for latent læring av holdninger og verdier, noe som er vel så viktig som de formelle, nedskrevne kompetansemålene. Skolen er i tillegg en viktig arena for integrasjon, vennskap og samfunnstilpassning for mange unge (Bakken, 1998). I skolesammenheng belønnes prestasjon og innsats gjennom karaktersetting som videre har en avgjørende betydning for ungdoms fremtidige muligheter og livssjanser. Karakterer forbereder på denne måten ungdom for voksenlivet, samtidig som det kan påvirke unges fremtidsmuligheter, selvbilde og selvtillit.

Fritid defineres som tid som ikke brukes på arbeid eller ubetalt arbeid som skole, og heller ikke på søvn eller annen personlig pleie (Kjølørød, 2024). Fritid er altså tid ungdom kan bruke på aktiviteter som i større grad kjennetegnes av autonomi sammenliknet med hjemmet og klasserommet. Bakken (1998) argumenterer for at ungdom utgjør en marginalposisjon i samfunnet. Ettersom flere i jevnaldergruppen står ovenfor samme utfordringer, kan unge i større grad oppleve likeverd med jevnaldrende. Samhold blant ungdom blir derfor naturlig og venner får en større rolle og blir viktige referansepunkt for etablering av selvstendig identitet og status i unges liv (Bakken, 1998; Mahoney et al., 2004). Dette gjør samtidig at krav om konformitet i jevnaldergruppen er høyt, og det å skille seg ut fra mengden vil fra en ungdoms synspunkt være lite ønskelig (Ljøkjell, 2015). Konformitet kan forstås som nødvendig for å «oppnå» identiteten jevnaldergruppen tilbyr, og kan komme til uttrykk gjennom klesvalg og like meninger for å markere tilhørighet og avstand fra ulike ungdomsmiljøer (Bakken, 1998; Mahoney et al., 2004). Ettersom fritidsarenaer gir mulighet for å markere tilhørighet og å tilbringe tid med jevnaldergruppen, spiller fritidsarenaer en viktig rolle for unges identitet.

Fritidsaktiviteters struktur og deltakere har også betydning for unges atferd. Mahoney and Stattin (2000) argumenterer for at strukturerte aktiviteter som idrett eller kulturskoler har muligheten til å endre ungdoms innsats, samarbeidsevne og ambisjoner over tid. Unge som deltar i slike strukturerte aktiviteter og som oppfyller disse kravene, kalles for *kompetente jevnaldrende*. Samtidig argumenterer de for at mindre strukturerte fritidsaktiviteter kan tiltrekke seg ungdom som utviser problematferd. Ettersom samvær med og påvirkning av venner regnes som en sterk indikator og mulig forklaring på unges atferd (Mahoney et al.,

2004), kan det argumenteres for at problematferd kan forsterkes ved deltakelse i aktiviteter med generelt lav struktur (Seland & Andersen, 2020).

2.4.2 Problematferd og ungdomstid

Tidligere forskning viser at relativt mange unge i Norge tar del i mildere norm- og lovbrudd i løpet av ungdomstiden (Frøyland, 2021; Frøyland & Sletten, 2012). Lovbrudd og normbrytende atferd forekommer hyppigst blant ungdom og unge voksne og ungdom, for deretter å gradvis avta utover i eldre aldersgrupper (Aase et al., 2020). Sosiale vansker kan derfor forstås som et typisk ungdomsfenomen. Bakken (1998) argumenterer for at overtredelser av regler og lover kan bidra til utvikling og den psykologiske identitetsdannelsen. Å bryte regler og sosiale normer representerer løsrivelse fra voksensamfunnets og foreldres innflytelse. Fra tid til annen vil derfor alle unge utvise en form for negativ atferd, uten at det nødvendigvis utgjør et samfunnsproblem. Ogden (2012) argumenterer for at det først er grunn til bekymring ved stort omfang av normbrytende atferd, eller når den skaper alvorlige konsekvenser for ungdom selv eller andre.

Studier viser også at det å være mye involvert eller debutere tidlig med sosiale vansker, øker risikoen for problemet senere i livet som eksempelvis alvorlig rusmiddelbruk eller dårligere psykisk helse (Frøyland & Sletten, 2012; Helgeland, 2003). Ungdom som ofte er involvert i sosiale konflikter og norm- eller lovbrudd i ung alder får flere problemer i voksen alder sammenlignet med dem som er mindre involvert i problematferd i voksen alder (Colman et al., 2009; Fergusson et al., 2005). Til tross for at tidligere forskning er relativt entydig når det gjelder økt risiko for senere problemer (Frøyland, 2021), finner andre studier at det ikke nødvendigvis er noen sammenheng (Sampson & Laub, 2017). Studier viser at også emosjonelle vansker i ungdomstiden kan medføre konsekvenser som dårlig mental og fysisk helse, rusmisbruk (Morales-Muñoz et al., 2023) og utfordringer knyttet til utdanning og arbeidsliv voksenlivet (Evensen, 2017).

Innen ungdomskriminologien argumenterer Moffitt (2017) for at det er viktig å skille mellom ungdomskriminelle og ungdomslovbrytere med et *livslangt avvikende handlingsmønster*. I sistnevnte kategori inngår unge som viser antisosial atferd allerede tidlig i barneårene og som viderefører denne atferden inn i voksen alder. Atferden er ofte et resultat av stabile trekk ved individet i kombinasjon med risikofaktorer i omgivelsene, og gruppen har ofte også tilleggsproblemer knyttet til utdanning, helse, arbeidsliv og sosiale relasjoner (DeLisi &

Piquero, 2011). *Ungdomskriminelle* er individer som hovedsakelig begår kriminelle handlinger i en begrenset periode, dette er den største gruppen lovbrøttere (Moffitt, 2017). Ungdomskriminelles lovbrudd forklares i større grad av faktorer som testing av grenser og påvirkning fra jevnaldrende. Gruppens problematferd er ofte rettet mot å prøve ut voksne roller eller tilegne seg voksne statusobjekter, eksempelvis gjennom bilkjøring, bruk av rusmidler eller tyveri.

Istedenfor å skille mellom ulike forklaringer til ulike typer lovbrøttere, argumenterer Sammpson og Laub (2017) for at samme faktorer påvirker alle unge lovbrøttere, faktorene opptrer bare i ulikt omfang og i ulike sammensetninger hos hver ungdom. Faktorene kan blant annet være oppvekstforhold, livshendelser, stabile individuelle trekk, nye sosiale bånd og forpliktelser knyttet til familie og skole. Et eksempel er i hvilke grad unge opplever frustrasjon, som følge av sosial ulikhet og segregering av befolkningsgrupper, noe som har vist seg å ha sammenheng med problematferd blant ungdom (Tveit, 2023). Sammpson og Laub (2017) argumenterer også for at problematferd har en *kumulativ effekt* hvor problematferd i ung alder, kan gi dårligere forutsetninger ellers i livet, som kan føre til mer problematferd igjen.

2.5 Forskningsspørsmål og hypoteser

Som nevnt i innledningen har tidligere forskning på forholdet mellom problematferd og ungdomsidrett vist varierende resultater (Fredricks & Eccles, 2006; Gardner et al., 2009; Newman et al., 202; Filges et al., 2024). Noen studier viser at deltakelse i idrett har sammenheng med mindre problematferd (Bakken, 2019; Bean et al., 2016; Camiré, 2014; Murphy et al., 2021; Turgeon et al., 2019), andre finner mer problematferd blant idrettsungdom (Anderson et al., 2018; Eime et al., 2013; Fauth et al., 2007; Hoffmann et al., 2022; McHugh et al., 2019) og enkelte studier finner ingen sammenheng (Luthar et al., 2006; Miller et al., 2007; Spruit et al., 2016).

En av årsakene til de varierende funnene kan være store forskjeller i hvordan ungdomsidrett organiseres og gjennomføres ulike steder i verden (Dorsch et al., 2022). Nyere forskning har gjennom en større metaanalyse forsøkt å undersøke om det finnes en universell sammenheng mellom organisert idrettsdeltakelse og problematferd. Undersøkelsen viser at en betydelig dominans av nordamerikanske studier, og mangel på studier fra andre kulturer, gjør det

umulig å trekke konklusjoner om universelle sammenhenger (Filges et al., 2024). Denne oppgaven vil derfor være et bidrag til kunnskap om organisert idrett og ungdoms situasjon i en norsk og skandinavisk kontekst.

Med utgangspunkt i idrettsforbundets argument om at «idretten spiller en nøkkelrolle, ..., og kan være løsningen på utenforskapet» (Fløgum et al., 2023), ønsker jeg i denne oppgaven å undersøke idrettens potensiale til å påvirke unges atferd. Basert på teori knyttet til ungdomstiden, problematferdsbegrepet, disiplinærmakt i idrett og tidligere forskning, skal jeg derfor undersøke følgende forskningsspørsmål: *Hva er forholdet mellom deltakelse i organisert idrett og problematferd blant ungdom i Norge?* For å gjøre dette vil jeg ta utgangspunkt i tre hypoteser med underhypoteser.

En annen svakhet med tidligere studier er at idrettsaktiv ungdom oftest kun blir sammenlignet med ungdom som ikke deltar i noen form for organisert aktivitet. Dette er problematisk ettersom forskning viser at ungdom som deltar i hvilke som helst former for organisert aktivitet utfører mindre risikoatferd enn unge som ikke er med i noe organisert aktivitet på fritiden (Mahoney et al., 2006; Martins et al., 2021). Mange unge deltar også både i idrett og andre organiserte aktiviteter.

Etttersom organiserte fritidsaktiviteter er viktige arenaer for ungdom, både som sosiale møteplasser og som arenaer for utveksling av erfaring og ferdigheter med jevnaldrende (Bakken, 1998; Øia, 1994), vil jeg i denne oppgaven sammenligne fire grupper ungdom: ungdom som ikke deltar i organisert aktivitet, ungdom som deltar kun i ikke-idrettslig organisert aktivitet, ungdom som deltar kun i idrett og ungdom som deltar i idrett og minst én annen organisert aktivitet. Dette gjør jeg for å få et tydeligere bilde på hvilke sammenhenger som har med idrettsaktivitet å gjøre og hva som skyldes deltakelse i organisert aktivitet generelt. Med utgangspunkt i at idrett, i tillegg til å være en sosial arena som andre organiserte aktiviteter, også innebærer fysisk aktivitet og sannhetsregimer knyttet til danning og ferdighetslæring, er min første hypotese:

- Ungdom som deltar i idrett, enten alene eller i tillegg til andre organiserte aktiviteter, rapporterer mindre hyppig problematferd enn ungdom som ikke deltar i idrett.

Mye av tidligere forskning skiller heller ikke mellom ulike typer problematferd. Det er gode teoretiske grunner til å skille mellom sosial og emosjonelle vansker, og den sosiale

problematferden kan igjen deles i alvorlig versus ikke alvorlig og voldelig versus ikke voldelig. Tidligere studier av idrett og psykososial helse viser relativt konsekvente positive sammenhenger, hvor idrettsdeltakelse indikerer bedre psykisk helse (Bakken, 2019; Murphy et al., 2021). Studier av forhold mellom idrett og sosiale vansker viser derimot mer inkonsekvente resultater (Fredricks & Eccles, 2006; Newman et al., 2021). Basert på det teoretiske skillet mellom sosial og emosjonelle vansker (Endrerud, 2003; Gustavsen & Nordahl, 2009; Wichstrøm, 2007; Wichstrøm & Backe-Hansen, 2007) vil jeg i denne oppgaven undersøke om det finnes forskjeller i sammenheng mellom idrettsdeltakelse og emosjonelle vansker, i form av psykososial uhelse, og idrettsdeltakelse og sosiale vansker i form av regelbrudd, salg av ulovlige stoffer og slåsskamper.

Ettersom problematferd er vanlig blant ungdom (Frøyland et al., 2021; Aase et al., 2020), og at problematferd hovedsakelig medfører bekymring dersom det er av stort omfang eller alvorlig grad, er det også relevant å skille mellom mer og mindre alvorlig problematferd. I tillegg viser noen studier at idrett kan fremme aggressiv og voldelig atferd (McHugh et al., 2019; Newman et al., 2021). Andre studier finner ingen sammenheng (Spruit et al., 2016) og argumenterer for at aggresjon og vold i større grad er knyttet til kjønn, personlighetstrekk, hormoner, nevropsykologiske forstyrrelser og arvelige dysfunksjoner (Moffitt et al., 2002). Burton and Marshall (2005) fant i sin studie at idrettsdeltakelse blant ungdom hadde en positiv sammenheng med regelbrudd, men ikke med aggressiv atferd. Slike funn kan tyde på at «vanlige erfaringer», som deltakelse i organisert idrett, mest sannsynlig vil ha mindre påvirkning på alvorlig og voldelig problematferd enn mindre alvorlig og ikke-voldelig problematferd. Denne oppgaven vil derfor skille mellom emosjonelle vansker, mindre alvorlig problematferd, voldelig problematferd og alvorlig ikke-voldelig problematferd. Min andre hypotese, med underhypoteser, blir derfor:

- H2: Idrett påvirker ulike former for problematferd ulikt.
  - H2a: Idrett har større effekt på emosjonelle vansker (psykososial uhelse) enn sosiale vansker (regelbrudd, ikke-voldelig problematferd og voldelig problematferd).
  - H2b: Idrett har mindre effekt på alvorlige sosiale vansker (salg av ulovlige stoffer) enn på regelbrudd.
  - H2c: Idrett har mindre effekt på voldelig (slåsskamper) enn ikke-voldelig problematferd (regelbrudd).

Sosiale forskjeller blant ungdommene som undersøkes kan også være en årsak til varierende forskningsresultater. Tidligere forskning viser at oppvekstforhold og sosiale forskjeller kan forklare hvorfor ungdom gjennomfører mer eller mindre sosiale vansker (Frøyland, 2021; Sammpson og Laub, 2017). De sosiale forskjellene i samfunnet øker, både globalt og i Norge (Goldblatt et al., 2023). Dette gjør det mer synlig at ikke alle har samme muligheter, som videre kan skape spenninger som øker sannsynlighet for avvik (Tveit, 2023). Ifølge Frøyland (2021) kan dette føre til at unge med mindre ressurser kan se på problematferd og kriminalitet som en rasjonell løsning for å oppnå samme muligheter som dem som har mer. I tillegg viser tidligere forskning sammenhenger mellom unges psykiske helse og familiens sosioøkonomiske status. Unge med mindre sosioøkonomiske ressurser har ofte dårligere psykisk helse, som blant annet begrunnes med mindre tilgang til sosial støtte og eksponering for stress og traumatiske opplevelser knyttet til økonomisk ustabilitet (Windarwati et al., 2020; Xue et al., 2021).

Man ser også skjeve deltakelsestall i idrett mellom unge fra familier ulik sosioøkonomisk status (Bakken, 2019; Solstad et al., 2022). Ifølge Bakken (2019, p. 9) er det «fem ganger så mange fra lavere sosiale lag som aldri har vært med i organisert idrett, og dobbelt så mange som har sluttet før de begynner med ungdomsidrett.». Det er derfor relevant å kontrollere for sosioøkonomisk status når man undersøker forholdet mellom idrettsdeltakelse og problematferd blant ungdom. Min tredje hypotese er derfor:

- H3: Unges sosioøkonomiske status har en effekt på forholdet mellom problematferd og deltakelse i idrett, både idrettsdeltakelse alene og i kombinasjon med andre organiserte aktiviteter.

Internasjonale studier viser at det er større sannsynlighet for at gutter som bor i urbane områder, med minoritetsbakgrunn og lavere sosioøkonomisk status, og som deltar i lagbasert kontaktsport, utviser aggressiv og voldelig atferd, for eksempel slåssing (Conroy et al., 2001; Kreager, 2015; Silva et al., 2017). Frøyland (2021) argumenterer for at sosial ulikhet, skoletrivsel, familieforhold og unges livsstil og fritidsbruk har en påvirkning på unges tendens til problematferd. Også kjønnsforskjeller ser ut til å ha en tydelig sammenheng med problematferd, hvor jenter i større grad rapporterer emosjonelle vansker, mens gutter i større grad rapporterer sosiale vansker og alvorlig problematferd sammenlignet med jenter (Bakken, 2022; Moffitt et al., 2001). Man ser også skjeve deltakelsestall i norsk idrett mellom gutter og jenter og minoritets- og majoritetsungdom. Enda lavere idrettsdeltakelse ser man blant

ungdom som innehar flere slike posisjoner, eksempelvis minoriteter med lavere sosioøkonomisk status eller minoritetsjenter (Solstad et al., 2022). I mine analyser vil jeg derfor inkludere relevante kontrollvariabler for å undersøke om det finnes noen andre faktorer som kan ha betydning for forholdet mellom idrettsdeltakelse og problematferd. Kontrollvariablene gjennomgås nærmere i kapittel 3.3.

3.0 Metode

I dette kapittelet vil jeg ha en gjennomgang av mitt forskningsdesign og presentere datamaterialet jeg bruker. Deretter vil jeg presentere variablene jeg har valgt å inkludere i min analyse og hvordan disse er konstruert, etterfulgt av deskriptiv statistikk for variablene.

Kapittelet avsluttes med en diskusjon knyttet til regresjonsutfordringer og deres potensielle innvirkning på mine analyser.

3.1 Multivariate regression analysis

For å analysere forholdet mellom idrett og ulike typer problematferd valgte jeg å bruke en variant av multivariat lineær regresjonsanalyse. Jeg har fulgt prosedyren for det som kalles *Multivariate Regression Analysis* (Afifi et al., 2004; UCLA, u.d.). Dette er en prosedyre hvor man spesifiserer én modell med et fastlagt antall uavhengige variabler, men også med flere ulike utfallsvariabler (bemerkt at man i norsk sammenheng bruker termen multivariat analyse i en litt annerledes og bredere forstand, jf. Skog (2021), jeg har derfor valgt å beholde det engelske navnet på forskningsdesignet). De individuelle koeffisientene og standardfeilene er identiske med dem som ville blitt produsert ved å estimere hver ligning separat med vanlig lineær regresjonsanalyse. Forskjellen er at multivariat regresjonsanalyse også estimerer kovariansene mellom ligningene, slik at jeg kan teste koeffisientene på tvers av utfallsvariablene. Min multivariate modell ble laget i statistikkprogrammet STATA ved bruk av *manova*-, *mvreg*- og *test*-kommandoene.

Jeg har valgt å bruke denne metoden fordi den gir mulighet til å undersøke hvordan de samme uavhengige variablene påvirker flere utfallsvariabler samtidig. Ved å regressere de samme forklaringsvariablene mot fire forskjellige utfallsvariabler, kan jeg vurdere om de uavhengige variablene har konsistente eller varierende effekter på tvers av utfallsvariablene. Dette gir en mer omfattende forståelse av sammenhengene, samtidig som det sikrer at analysen tar høyde for andre sentrale forklaringsvariabler (Oberfichtner & Tauchmann, 2021). Metoden passer derfor bra i mine analyser ettersom jeg ønsker å analysere effekten av idrettsdeltakelse på psykosal uhelse, antall regelbrudd, salg av narkotiske stoffer og slåsskamper, samtidig som jeg kontrollerer for andre viktige faktorer. Metoden altså en mer presis og helhetlig innsikt i forholdet mellom idrettsdeltakelse og ulike sider ved problematferd.

For å undersøke om det var nødvendig å benytte multivariat regresjonsanalyse kjørte jeg en *Breusch–Pagan test of independence*, hvor jeg fikk opp korrelasjon mellom utfallsvariablene

mine: psykososial helse, regelbrudd, narkosalg og slåsskamp. Breusch–Pagan testen estimerer først regresjonsmodellene, slik at alle får samme utvalg, deretter utføres en Chi-kvadrattest på residualene for å se om det er en signifikant sammenheng mellom residualene og en eller flere uavhengige variabler i modellen (Breusch & Pagan, 1980). Gjennom testen undersøkte jeg nullhypotesen om at modellene er uavhengige, og at jeg bør kjøre separate regresjonsanalyser. Breusch–Pagan testen var signifikant, dette antyder at det er heteroskedastisitet i residualene, samt at utfallsvariablene har en sammenheng og kan benyttes i en multivariat regresjonsanalyse (Afifi et al., 2004). For sikkerhets skyld gjennomførte jeg også en *manova test* (multivariate analysis of variance), som evaluerer om det er statistisk signifikante forskjeller mellom gruppene. Testen måler modellen for kriteriene: Wilks' lambda, Lawley-Hotellings spor, Pillais spor og Roys største rot, som alle er ulike måter å måle hvor godt de uavhengige variablene samlet sett forklarer variansen i de avhengige variablene (Oberfichtner & Tauchmann, 2021). Manova-testen var signifikant, noe som bekreftet at modellene kunne slås sammen til én multivariat modell.

Neste steg ved bruk av multivariat regresjonsanalyse er å undersøke resultatene. Modellens resultater ser omtrent ut som resultat fra OLS-regresjon med én utfallsvariabel, bortsett fra at modellen inneholder fire ligninger (én for hvert utfallsmål). Resultatet tolkes også på samme måte (Afifi et al., 2004). Separate OLS-regresjoner for hver utfallsvariabel hadde gitt nøyaktig samme koeffisienter, standardfeil, t- og p-verdier og konfidensintervaller. Likevel er multivariat regresjon nyttig ettersom utvalget tilpasses alle utfallsvariablene og modellen muliggjør at jeg kan teste om jeg kan sammenligne koeffisientene på tvers av de ulike utfallsvariablene.

For å undersøke om koeffisientene er sammenlignbare benyttet jeg signifikanstester (Afifi et al., 2004). Spesifikt sjekker jeg om én eller flere koeffisienter er statistisk forskjellig fra null (eller en spesifisert verdi). Dette er nyttig for min oppgave ettersom jeg blant annet ønsker å undersøke om en uavhengig variabel har større, mindre eller ulik effekt på forskjellige utfallsvariabler, eksempelvis om idrettsdeltakelse har større effekt på psykososial helse enn på voldelig atferd.

3.2 UngData

Multivariat regresjonsanalyse anbefales ikke for små utvalg. Dette var ikke ett problem for meg ettersom mine analyser baseres på datasett fra Ungdata. Ungdata er lokale, standardiserte ungdomsundersøkelser som gjennomføres ved bruk digitale spørreskjema i skoletiden (Velferdsinstituttet Nova, 2024). Undersøkelsens formål er å kartlegge unges livssituasjon gjennom spørsmål om hva ungdom foretar seg på ulike arenaer og hvordan de har det (Bakken et al., 2016). Ungdata gjennomføres på initiativ fra kommuner og fylkeskommuner hvor over 350 kommuner og 5 fylkeskommuner har deltatt. Undersøkelsene er beregnet for elever på ungdomstrinnet og videregående, i senere tid har også undersøkelsen for barneskoleelever blitt utviklet med navn Ungdata junior (Velferdsinstituttet Nova, 2024). OsloMet og Velferdsinstituttet Nova har det overordnede ansvaret for undersøkelsene i samarbeid med de regionale kompetansesentrene innen rusfeltet (KORUS). Datasettet er tilsendt av Nova etter søknad om flere variabler enn det standard datasettet som utdeles gjennom Sikt.

I mine analyser undersøker jeg data fra både ungdomstrinnet og videregående. Hvilke kommuner som deltar i undersøkelsen rulleres på hvert tredje år. For å oppnå representative nasjonale data basert på de kommunale undersøkelsene burde jeg optimalt sett slått sammen tre og tre år (Frøyland, 2021). Likevel har jeg valgt å begrense mitt utvalg til data fra 2022 og 2023, ettersom 2021 var et år preget av pandemi og undersøkelsene derfor fanget opp en helt annen situasjon der omfattende restriksjoner fortsatt rammet samfunnet på ulike områder (Bakken, 2022). I 2022 og 2023 har totalt 139 466 unge svart på undersøkelsene. Min multivariate regresjonsanalyse begrenser utvalget til 93 854, ettersom den bare inkluderer ungdom som har svart på alle inkluderte variabler. Samlet svarprosent i 2022 var på 78 % totalt, med 85 i svarprosent på ungdomstrinnet og svarprosent på 68 på videregående (Bakken, 2022). Svarprosenten for 2023 er per idag ikke publisert. Data fra 2023 utgjøres likevel, ifølge Nova, i stor grad av Ungdata-undersøkelsen i Oslo «Ung i Oslo», her finner man en total svarprosent på 69 prosent, med 78 prosent på ungdomstrinnet og 60 prosent på videregående (Bakken, 2023a).

3.3 Beskrivelse av variabler

I denne delen av kapittelet beskriver jeg variablene som brukes i modellen. Jeg vil først presentere og begrunne utfallsvariablene mine for problematferd. Deretter vil jeg ta for meg uavhengige variabler knyttet til ungdoms liv som kan påvirke problematferd.

3.3.1 Psykososial uhelse

Min første avhengige variabel er en konstruert indeks for *psykososial uhelse*.

Svaralternativene er på en 4-punkts skala fra “ikke plaget i det hele tatt” til “veldig mye plaget”, med følgende spørsmål:

- “Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette:”
  - “Følt at alt er et slit”
  - «Hatt søvnproblemer»
  - “Følt deg ulykkelig, trist eller deprimert”
  - “Følt håpløshet med tanke på fremtida”
  - “Følt deg stiv eller anspent”
  - “Bekymret deg mye om ting”
  - “Følt deg ensom”

Korrelasjonsanalyse, faktoranalyse og reliabilitetstest indikerer at spørsmålene kan slås sammen til én skala. Gjennomsnittet av den parvise korrelasjonen mellom variablene ligger på 0.55, som er godt over minstekravet på 0.3. Faktoranalysen viser at alle spørsmålene slår ut på én faktor og at det ikke er én tydelig primær bakenforliggende faktor. Reliabilitetstesten ble gjort gjennom Chronbachs alpha som måler intern konsistens i skalaen og bør ha en verdi på over 0.7 (Ringdal & Wiborg, 2022). Spørsmålene i denne skalaen har en Chronbachs alpha på 0.9, og er dermed langt over minimumskravet.

I forkant av sammenslåingen ble alle variablene i indeksen omkodet fra 0 «ikke plaget i det hele tatt» til 3 «veldig mye plaget». Indeksen for psykososial uhelse er videre kodet som summen av de syv variablene fra 0 til 21, hvor høye verdier tilsvarer dårlig psykososial helse. Sumvariabler kan medføre ett litt større frafall av observasjoner (Mehmetoglu & Jakobsen, 2022; Ringdal & Wiborg, 2022), men de aller fleste som ikke har svart på minst én variabel har heller ikke svart på flere av de andre. Jeg har valgt å beholde variabelen som kontinuerlig, ettersom viktige variasjoner, og dermed nyanser, kan gå tapt ved å lage kategoriske variabler. I tillegg er det vanskelig å sette en grense for hva som bør regnes som «dårlig psykososial helse» (Pierce et al., 2020).

3.3.2 Regelbrudd

Min andre variabel er *regelbrudd* som også er en konstruert indeks. Variabelen tar utgangspunkt i følgende spørsmål, hvor alle spørsmålene er på en firepunktsskala fra «ingen ganger» til «11 ganger eller mer»:

- «Hvor mange ganger har du gjort noe av dette det siste året (de siste 12 månedene)?»
  - «Tatt med deg varer fra butikk uten å betale»
  - «Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller lignende (gjort hærverk)»
  - «Sprayet eller tagget ulovlig på vegger, bygninger, tog, buss eller lignende»
  - «Lurt deg fra å betale på kino, idrettsstevner, buss, tog eller lignende»
  - «Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var»
  - «Skulket skolen»

Korrelasjonsanalysen viser en gjennomsnittlig korrelasjon på 0.39 og variablene slår ut på én faktor uten noen høye egenverdier på noen av faktorene. Relabilitetstesten ved denne skalaen viser en Chronbachs alpha på 0.6899, dette indikerer en moderat, men ikke ideell, grad av indre konsistens mellom variablene i måleinstrumentet, og kan tyde på at variablene ikke måler det samme eller at målingene ikke er tilstrekkelig stabile (Skog, 2021). I forsøk på å utvikle en bedre skala undersøkte jeg om skalaen ville bli bedre av å fjerne noen av variablene. Dette ga imidlertid motsatt effekt. Den indre konsistensen i indeksen ble lavere av å fjerne én eller flere variabler.

Selv om Chronbach's alpha er under 0.7, kan en indeks fortsatt være nyttig for å gi et overordnet bilde av et komplekst konsept ettersom den kombinerer variabler som gir komplementær informasjon (Skog, 2021). Teoretisk sett gir det mening at variablene ikke måler det samme ettersom de strekker seg fra alt fra normbrudd til mindre lovbrudd og at ungdom som sniker på bussen ikke nødvendigvis også tagger. Siden Chronbachs alpha er nær kravet for en ideell indre konsistens, er det mulig å argumentere for at indeksen fortsatt har en rimelig grad av pålitelighet, spesielt siden den brukes som en del av et større sett med indikatorer for problematferd. I tillegg har tidligere forskning som har benyttet Ungdata for å måle regelbrudd utført variabelsammensetning av tilsvarende spørsmål og vurdert bruk av indeksen som et pålitelig mål (Frøyland, 2021; Frøyland & Sletten, 2012).

På bakgrunn av dette valgte jeg å lage et gjennomsnittsmål fra 0 «ingen ganger» til 11 «11 ganger eller mer», vel vitende om at dette medfølger konsekvenser for målets relabilitet. I

forkant av sammenslåingen ble alle spørsmålene kodet om til forholdstallsnivå. Tidligere studier som har undersøkt tema har delt ungdom inn i grupper: de som gjør ingenting galt, de som gjør litt galt, de erfarne og gjengangerne (Frøyland, 2021; Frøyland & Sletten, 2012). Dette har jeg valgt å ikke gjøre, ettersom dette er avhengig variabel og at variabel er kontinuerlig er et krav i lineær regresjon. I tillegg hadde en slik kategorisering vært mer komplisert ettersom kategoriene måtte justeres for handlingenes frekvens og alvorlighetsgrad.

3.3.3 Salg av hasj eller andre ulovlige stoffer

I utgangspunktet ønsket jeg å måle forholdet mellom deltakelse i organisert idrett og kriminalitet, for å undersøke ikke-voldelig alvorlig problematferd. Jeg ønsket å sette sammen en indeks av variabler knyttet til spørsmålet: «Hvor mange ganger har du vært med på eller gjort noe av dette det siste året (de siste 12 månedene)?», etterfulgt av ulike handlinger: «Stjålet penger eller ting fra en du kjenner», «Truet til deg penger eller ting», «Brutt deg inn for å stjele noe», «Hacket, svindlet noen eller drevet med annen kriminalitet på nettet» og «Solgt hasj eller andre ulovlige stoffer». Under forsøket oppdaget jeg høye missingverdier (kun 5 357 observasjoner) i de tre første variablene. Ettersom hacking og salg av ulovlige midler er ganske ulike typer handlinger, noe en Chronbachs alpha på 0.464 bekrefter, valgte jeg å ikke slå de sammen til ett mål. For å undersøke alvorlig, men ikke voldelig, problematferd har jeg derfor brukt variabelen for «salg av hasj eller andre ulovlige stoffer» som eksempel. Variabelen hadde 133 236 observasjoner og ble omkodet fra 0 «Aldri» til 11 «11 ganger eller mer».

3.3.4 Slåsskamp

For å måle alvorlig og voldelig problematferd blant ungdom tok jeg utgangspunkt i følgende spørsmål: «Hvor mange ganger har du vært med på eller gjort noe av dette det siste året (12 månedene) – Vært i slåsskamp», med svaralternativer fra 1 «ingen gang» til 5 «11 ganger eller mer». For regresjonsanalysen er denne variabelen kodet om fra 0 «ingen ganger» til 11 «11 ganger eller mer».

I mine analyser ønsket jeg å også inkludere spørsmål om ungdom har utført spesifikk voldelig atferd, i tilfelle noen unge hadde utført en voldelig handling uten at de selv nødvendigvis så på det som «å være i slåsskamp». Her ble også spørsmålet «Hvor mange ganger har du vært med på eller gjort noe av dette det siste året (12 månedene)» brukt etterfulgt av «klort eller lugget noen», «Fiket til noen (slått med flat hånd)» og «Sparket eller slått noen med knyttneven». Til tross for høy korrelasjon, Chronbachs alpha og at variablene slo ut på én

faktor, valgte jeg likevel ikke å slå sammen variablene til en skala ettersom under 3,5% av utvalget hadde svart på disse tre spørsmålene. Inkludering av variabler med betydelig antall manglende observasjoner kan føre til tap av informasjon og potensiell skjevhet i resultatene og dette hadde redusert modellens pålitelighet (Mehmetoglu & Jakobsen, 2022).

Mitt endelige mål for vold ble derfor kun variabelen for slåsskamp kodet fra 0-11.

3.3.5 Variabler for idrettsdeltakelse og organisert aktivitet

For å få et godt mål på hvordan organisert idrett kan påvirke tendens til problematferd tok jeg utgangspunkt i variabelsettet knyttet til spørsmålet «Hvor mange ganger den siste måneden har du vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag?»: «Idrettslag», «Fritidsklubb/ungdomshus/ungdomsklubb», «Religiøs forening», «Korps, kor, orkester», «Kulturskole/musikkskole» og «Annen organisasjon, lag eller forening». Alle spørsmålene hadde svaralternativer fra 1 «ingen ganger» til 4 «5 ganger eller oftere» og ca. 88,5% av utvalget hadde svart på spørsmålene. Som nevnt ønsket jeg å sammenligne idrettsungdom med ungdom som ikke deltar i organisert idrett. Samtidig viser tidligere forskning at forholdet mellom idrettsdeltakelse og problematferd, er ulikt dersom unge bare deltar i idrett eller om de også deltar i andre aktiviteter (Seland & Andersen, 2020). Ettersom gode mål skal være uttømmende og gjensidig utelukkende (Skog, 2021) laget jeg derfor også et mål for ungdom som både deltar i idrett og andre aktiviteter.

For å måle om ungdom som ikke deltar i organisert aktivitet tenkte jeg i utgangspunktet å bruke en variabel som stilte spørsmålet «Er du, eller har du tidligere vært, med i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger etter at du fylte 10 år?», med svaralternativene 1 «Ja, jeg er med nå», 2 «Nei, men jeg har vært med tidligere» og 3 «Nei, jeg har aldri vært med». Av denne konstruerte jeg en dikotom kontinuerlig variabel hvor dem som svarte at de var medlem nå ble kodet til 0, mens ungdom som ikke var medlem nå, men hadde vært medlem tidligere og dem som aldri har vært med ble kodet til 1. Likevel så jeg når jeg gjorde analyser med denne variabelen at svarene ikke stemte med variablene for hvor ofte ungdom deltar i organisert aktivitet nevnt over. Gjennom Cooks D-test oppdaget jeg at mange unge som hadde svart at de ikke er medlem av organisert aktivitet, samtidig hadde svart at de deltok i minst én av de organiserte aktivitetene minst 1-2 ganger i måneden. Jeg vurderte derfor dette som et dårlig mål, ettersom spørsmålet trolig kan ha blitt misforstått. Målet ga heller ikke

mulighet til å sammenligne ikke-aktive med idrettsungdom og ungdom som deltar i andre organiserte aktiviteter.

For å kunne sammenligne de ulike gruppene ungdommer konstruerte jeg derfor en ny kategorisk variabel med navn *orgdeltakelse*, basert på de seks variablene for organisert aktivitet nevnt over. Ungdom som ikke deltar i noen organiserte aktiviteter, altså som hadde svart «ingen ganger» på alle seks spørsmålene ble kodet til 0 «Deltar ikke i organisert aktivitet». Ungdom som deltar i andre aktiviteter enn idrett, altså de som hadde svart «ingen ganger» på idrettslag og som i tillegg hadde svart at de deltok minst 1-2 ganger på minst én av de andre organiserte aktivitetene, ble kodet til 1 «Deltar i annen organisert aktivitet enn idrett». Ungdom som kun deltar i idrett, altså de som svarte minst «1-2 ganger» eller mer på variabelen for idrettslag, og i tillegg svarte «ingen ganger» på alle resterende variabler, ble kodet til 2 og fikk navnet «Deltar bare i idrett». Til slutt konstruerte jeg en verdi hvor kravet var at ungdom deltar minst 1-2 ganger i idrettslag og i tillegg svarte at de deltar på minst én av de andre aktivitetene minst 1-2 ganger i måneden, ble kodet til 3 «Deltar i idrett og minst én annen aktivitet». Variabelen ble altså kodet som 0 «ikke organisert aktivitet», 1 «annen organisert aktivitet», 2 «bare idrettsaktivitet» og 3 «idrett og annen organisert aktivitet». I regresjonsanalysen sammenlignes de ulike gruppene med ungdom som deltar i aktivitet med ungdom som ikke deltar i noe organisert aktivitet.

Etttersom jeg ønsker å undersøke om unges sosioøkonomiske ressurser påvirket forholdet mellom idrettsdeltakelse og problematferd, inngår også aktivitetsvariabelen i ett samspillsledd med sosioøkonomisk status.

3.3.6 Andre kontrollvariabler

3.3.6.1 Kjønn

For å måle kjønn i min analyse har jeg benyttet variabelen «Er du gutt eller jente?». Bruken av denne variabelen kan kritiseres ettersom den ekskluderer ungdom som ikke passer inn i en slik binær konseptualisering av kjønn, og dermed begrenser muligheten til å kartlegge kompleksiteten av kjønns mangfold (Ansara & Hegarty, 2013). Til tross for at spørsmålet i dikotom form har sine begrensninger, er variabelen likevel viktig å inkludere i mine analyser ettersom tidligere forskning knyttet til problematferd finner store variasjoner mellom gutter og jenter (Bakken, 2022; Moffitt et al., 2001), idrettsdeltakelse er skjevfordelt mellom kjønn (Bakken, 2022) og 97% av utvalget har svart på denne variabelen. Variabelen ble konstruert som en dummyvariabel kodet 0 «Gutter» og 1 «Jenter», med variabelnavn *Jenter*.

3.3.6.2 Alder

Som nevnt kan unges alder og fysiologiske og sosiale følger av dette påvirke tendens til problematferd (Bakken, 1998; Bufdir, u.å.; NHI, 2021b). Tidligere forskning viser en endring i ungdoms tendens til å rapportere psykiske helseplager og problematferd knyttet til alder (Bakken, 2022). Ungdata har ikke noen variabel for alder. I mine analyser bruker jeg derfor variabelen for klassetrinn for å kontrollere for alder. Til tross for at elever i samme klassetrinn kan ha ulik alder, vil de som starter i 8.klasse normalt være 12-13 år og de fleste som går i vg3 er 18-19 år. Det vanligste er å ta igjen ett skoleår på ungdomsskolen eller videregående skole, heller enn å hoppe opp ett år (Rogstad & Reegård, 2016). Jeg har derfor valgt å kode klassetrinnene om til gjennomsnittsalderen for dem som begynner hvert trinn, eksempelvis blir 8.klasse kodet til 13 «13 år» og vg3 kodet til 18 «18 år». Variabelen fikk navnet *Alder*.

3.3.6.3 Sosioøkonomisk status

Som nevnt argumenterer tidligere forskning for at sosial ulikhet kan være en årsak til sosiale vansker (Frøyland, 2021), emosjonelle vansker (Windarwati et al., 2020; Xue et al., 2021) og påvirke deltakelsesmuligheter i idretten (Bakken, 2019; Solstad et al., 2022). Det er derfor relevant å kontrollere for sosioøkonomisk status når man undersøker sammenhenger mellom deltakelse i idrett og problematferd blant ungdom.

Måling av ungdoms sosioøkonomiske status kan være utfordrende, spesielt siden ungdommer vanligvis bor med foreldre eller andre omsorgspersoner og normalt ikke er økonomisk selvstendige. Det er derfor mer hensiktsmessig å måle ungdoms sosioøkonomiske status ved å

undersøke ungdoms familie og husholdningen som helhet (Bakken et al., 2016). I datasettet jeg bruker har UngData allerede utviklet et gjennomsnittsmål for sosioøkonomisk status. I «Sosiale forskjeller i unges liv» beskriver Bakken og hans kollegaer (2016, pp. 21-33) hvordan indeksen er konstruert basert på spørsmål om familiens velstandsnivå, foreldres utdanning og antall bøker unge har i hjemmet.

Målet for familiens velstandsnivå baseres på følgende fire spørsmål: «Har familien din bil?», «Har du eget soverom?», «Hvor mange ganger har du reist et sted på ferie med familien din i løpet av det siste året?» og «Hvor mange datamaskiner har familien din?». For å måle foreldres utdanning har UngData spurt om begge foreldre har utdanning fra universitet eller høyskole. Målet har tre svaralternativer «ingen foreldre med høyere utdanning», «én forelder med høyere utdanning» og «begge foreldre med høyere utdanning». Ungdom som ikke svarte på spørsmålet er kodet i samme kategori som de som har svart at ingen av foreldrene har høyere utdanning, etter undersøkelser fra Ungdata som viste at disse to gruppene var ganske like (Bakken et al., 2016). For å fange opp familiers kulturelle kapital, i denne sammenhengen familiens akademiske ressurser, har det vært vanlig å måle antall bøker i hjemmet. Til tross for en diskusjon om at dette muligens ikke er et like godt mål i dagens digitaliserte samfunn, vurderes det av UngData som et fortsatt fungerende mål (Bakken et al., 2016).

Familiens velstandsnivå, foreldres utdanning og antall bøker ble alle konstruert på en skala fra 0 «Lavest SØS» til 3 «Høyest SØS», samlemålet gir en gjennomsnittsverdi av de tre målene. I mine analyser har jeg valgt å beholde denne skalaen.

3.3.6.4 Relasjoner

Ettersom familien og jevnaldergruppen er viktige arenaer som endres i ungdomstiden (Bakken, 1998; Frøyland, 2021; Øia, 1994), og tidligere forskning har funnet signifikante sammenhenger mellom problematferd og relasjoner til venner og foreldre (Xiong et al., 2020), er dette viktig å kontrollere for i mine analyser. I utgangspunktet ønsket jeg å måle ungdoms foreldrerelasjon gjennom en indeks av relevante spørsmål, men ettersom kun 13,5% av utvalget hadde svart på disse spørsmålene kunne jeg ikke inkludere variabelen i mine analyser.

Vennerelasjoner ble derimot målt gjennom tre ulike variabler, med følgende spørsmål: «Har du minst én god venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt?», «Har du

noen å være sammen med på fritida?» og «Har du noen å være sammen med i friminuttene på skolen?». Variabelen knyttet til å ha en fortrolig venn hadde svaralternativer fra 1 «Ja helt sikkert» til 4 «Har ingen jeg vil kalle venner, nå for tiden». Variablene knyttet til vennskap på skolen og fritiden hadde svaralternativene 1 «Ja, alltid» til 4 «Nei, aldri». Variablene ble konstruert til dummysett hvor ungdom som har svart «Ja, helt sikkert/Ja, alltid» eller «Ja, det tror jeg/ Ja som regel» fikk verdien 1 «Har minst én god venn/venn å være med på fritiden/venn å være med på skolen», mens de som hadde svart «Det tror jeg ikke/Nei, som regel ikke» eller «Har ingen jeg vil kalle venner, nå for tiden/Nei, aldri» ble kodet til 0 «Har ingen god venn/venn på fritiden/skolevenn», variablene fikk navnet *godvenn*, *fritidvenn* og *skolevenn*.

Variablene for vennerelasjoner hadde sterk korrelasjon og slo ut på én faktor, men hadde en Chronbachs alpha på 0.507 og kunne derfor ikke slås sammen til et reliabelt mål. Jeg valgte derfor å beholde alle tre separert i min modell.

3.3.6.5 Skoletrivsel

Ungdom tilbringer store deler sin tid på skolebenken og tidligere forskning viser at unges forhold til skolen påvirker tendens til problematferd (Endrerud, 2003; Nordahl et al., 2005; Ogden, 2012). Samtidig viser studier sammenhenger mellom idrett og skoleprestasjoner (Skauge & Hjelseth, 2021). Dette gjør det aktuelt å kontrollere sammenhenger for ungdoms skoletrivsel. For å måle dette har jeg konstruert en indeks som tar utgangspunkt i følgende spørsmål, hvor alle spørsmålene er på en firepunktsskala fra «helt enig» til «helt uenig»: «Er du enig eller uenig i følgende utsagn om hvordan du har det på skolen?», etterfulgt av «Jeg trives på skolen», «Lærerne mine bryr seg om meg», «Jeg føler at jeg passer inn blant elevene på skolen», «Jeg gruer meg ofte til å gå på skolen» og «Jeg kjeder meg på skolen».

I forkant av sammenslåingen ble de tre første spørsmålene kodet fra 0 «helt uenig» til 3 «helt enig», mens spørsmålet om ungdom kjeder seg på skolen eller gruer seg til skolen ble snudd og kodet fra 0 «helt enig» til 3 «helt uenig», ettersom spørsmålene er negativt ladet og jeg ønsket å måle hvordan bedre skoletrivsel påvirker problematferd. Korrelasjonsanalyse, faktoranalyse og reliabilitetstest indikerer at spørsmålene kan slås sammen til én skala. Likevel oppdaget jeg at spørsmålet «Jeg kjeder meg på skolen» korrelerte lavt med de andre spørsmålene, og dermed førte til lav indre reliabilitet. Jeg valgte derfor å utelate dette spørsmålet fra variabelen skoletrivsel. Dette førte til en Cronbach's Alpha = 0.72, som tilsier en akseptabel reliabilitet.

Videre ble indeksen for skoletrivsel slått sammen som gjennomsnittsvariabel av de fem variablene fra 0 til 3.

3.3.6.6 Fysisk og egenorganisert aktivitet og bruk av sosiale medier

Jeg har også valgt å inkludere en variabel for fysisk aktivitetsnivå. Variabelen målte følgende: «Tenk på de siste sju dagene. Hvor mange dager var du så fysisk aktiv at du ble andpusten eller svett i minst 60 minutter til sammen i løpet av en dag?», svaralternativene ble omkodet til antall dager i uken hvor 0 tilsvarte «ingen av dagene» og 7 tilsvarte «syv dager i uken», variabelen fikk navnet *fysak*. Denne variabelen hadde relativt høy missingverdi (N = 34 396), og står for 30% av observasjonsfrafallet i min modell. Etersom forskning viser at ungdom som er fysisk aktive generelt rapporterer bedre psykisk helse og mindre sosiale vansker (Mong, 2009; Pang et al., 2023; Van Sluijs et al., 2021), har jeg likevel valgt å inkludere denne for å undersøke effekten av idrettsdeltakelse på problematferd, for ungdom som har samme verdi på fysisk aktivitetsnivå

For å undersøke om det er forskjell mellom organisert idrett og idrettsaktivitet generelt valgte jeg å kontrollere for egenorganisert idrettsaktivitet. For å gjøre dette brukte jeg variabelen basert på spørsmålet «Hvis du ser bort fra det du eventuelt driver med gjennom en idrettsklubb, hvor ofte er du med på følgende aktiviteter? - Spiller fotball, basket, står på ski eller driver med andre «vanlige» idrettsaktiviteter (ikke i idrettslag)». Variabelen var kodet fra 1 «aldri» til 6 «minst 5 ganger i uka», jeg valgte å omkode denne til antall ganger unge holder på med uorganisert aktivitet i måneden, altså fra 0 «aldri» til 20 «minst 5 dager i uka».

Til slutt valgte jeg å kontrollere for bruk av sosiale medier ettersom dette representerer ett av de større skiftene i ungdoms liv de siste årene (Frøyland, 2021). Tidligere forskning finner sammenhenger mellom bruk av sosiale medier og ulike typer problematferd (Samdal et al., 2012). For å måle dette brukte jeg spørsmålet «Tenk på en gjennomsnittsdag. Hvor lang tid bruker du på følgende: - Sosiale medier». Spørsmålets svarverider var fra 1 «ikke noe tid» til 6 «mer enn tre timer». Denne omkodet jeg til antall minutter brukt på sosiale medier i løpet av én dag, altså 0 «ikke noe tid» mens «mer enn tre timer» ble kodet til 180.

3.4 Deskriptiv statistikk

Modell 1: Deskriptivstatistikk

Utfallsvariabler	N	Min	Max	Gj.snitt	Std.feil
Psykososial helse	93 854	0	21	7.457	5.428
Regelbrudd	93 854	0	11	0.711	1.166
Salg av narkotika	93 854	0	11	0.089	0.851
Slåsskamp	93 854	0	11	0.380	1.354
Kontrollvariabler					
Organisert aktivitet	93 854	0	3	1.567	1.179
Alder	93 854	13	18	15.106	1.575
Sosioøkonomisk status	93 854	0	3	2.066	0.518
Skoletrivsel	93 854	0	3	2.198	0.620
Fysisk aktivitet	93 854	0	7	3.231	2.154
Egenorganisert idrett	93 854	0	20	4.157	5.667
Sosiale medier	93 854	0	180	119.621	61.280
Kontrollvariabler dummy					
Jente	93 854	45 944	47 910	49%	51%
God venn	93 854	11 068	82 786	12%	88%
Fritid venn	93 854	6 106	87 748	7%	93%
Skole venn	93 854	2 569	91 285	3%	97%

Modell 1 viser deskriptiv statistikk for mine analyser. Dataene viser at utvalget har en gjennomsnittsscore på 7.457 og et standardavvik på 5.428. Dette tyder på at det er betydelige forskjeller i opplevd psykososial helse blant ungdom. Videre ser vi at unge rapporterer i snitt ca 120 minutter per dag på sosiale medier, noe som indikerer at sosial mediebruk er en vesentlig del av ungdoms liv. Modellen viser også bred variasjon i sosioøkonomisk status og skoletrivsel, noe som tydeliggjør viktigheten av å inkludere disse som kontrollvariabler i min analyse. I tillegg viser den deskriptive statistikken at dummyvariablene "God venn", "Fritid venn" og "Skole venn" er ekstremt skjevfordelte, særlig "Skole venn" hvor 97% av respondentene oppgir at de har en venn på skolen. Denne skjevfordelingen kan redusere validiteten og påvirke robustheten av koeffisientene, ettersom redusert variasjon, øker risiko for bias i estimater, større standardfeil, og potensiell overtilpasning (Skog, 2021). Dette har jeg forsøkt å håndtere gjennom testing av regresjonsforutsetninger, men tolkningen av resultatene må likevel ta høyde for denne skjevfordelingen.

3.4.1 Skjevhet i utvalg

Ungdatautvalget for 2022-2023 besto som nevnt av 139 067 observasjoner totalt, men ca. 35% av utvalget faller bort når jeg inkluderer variablene i modellen. Av variablene er det variabelen for *fysisk aktivitet* som står for ca. 29% av missing-verdiene i modellen. Resten av frafallet skyldes i hovedsak variabelen for *egenorganisert idrett* med ca. 12 % av frafallet, variabelen for *tidsbruk på sosiale medier* med ca. 10% av frafallet, og den avhengige variabelen *psykososial helse* som sto for ca 9% av frafallet av observasjoner.

Når en betydelig andel av dataene mangler, kan dette føre til skjevhet i utvalget og påvirke resultatenes validitet og reliabilitet. Systematisk frafall, spesielt fra grupper som unngår å svare på spesifikke spørsmål, kan føre til bias i estimatene og redusert generaliserbarhet (Skog, 2021). Det er derfor tenkelig at de manglende observasjonene på disse variablene kan føre til en systematisk skjevhet i utvalget, spesielt missingverdiene ved den avhengige variabelen for psykososial helse. Samtidig ser jeg at svarprosenten på psykososial helse ikke skiller seg ut fra tidligere år, frafallet ligger på ca. 10% for hvert klassetrinn, hvert år, og Ungdata har selv vurdert dette som ett godt mål for psykososial helse i Norge (Eriksen & Bakken, 2018).

3.5 Regresjonsutfordringer

Før den multivariate modellen ble laget, lagde jeg fire tilsvarende OLS regresjoner for å kunne utføre forutsetningstester og sikre at dataene oppfylte nødvendige krav. Dette inkluderte tester for restledd, multikollinearitet og lineær sammenheng mellom variablene (Ringdal & Wiborg, 2022; Skog, 2021).

Å kontrollere for alle relevante variabler er den største utfordringen ved bruk av multivariate regresjonsmodeller. I følge Ringdal og Wiborg (2022) er dette tilnærmet umulig å kontrollere for. Det er derfor viktig at alle kontrollvariabler er begrunnet ut fra tidligere forskning og teori. Det er flere variabler jeg ønsket å inkludere i mine analyser. Eksempelvis viser tidligere forskning at det relevant å skille mellom ungdom fra by og bygd når man måler problematferd (Andersen & Bakken, 2020). Etersom jeg fikk tilgang til sensitive data og variabler som kan bidra til å identifisere ungdom fra små kommuner, samt at variabelen hovedsakelig skulle brukes som kontrollvariabel, ble jeg enig med Nova om at geografiske variabler kunne utelates fra datasettet for å sikre anonymitet. Som nevnt ønsket jeg også å måle andre former for kriminalitet og å lage indekser for voldelig problematferd og unges foreldrerelasjoner. Variabler for dette hadde jeg tilgang til i datasettet, men tallene hadde for lav svarprosent og ble utelatt for å hindre skjevhet og feil i estimatene og forbedre målets reliabilitet.

Ifølge Skog (2021) er også lineære sammenhenger mellom avhengig og uavhengige variabler, og at modellen er additiv, viktige forutsetninger for å vurdere modellens kvalitet. Flere av mine uavhengige variabler er kategoriske variabler, dette utelukker utfordringer knyttet til lineære sammenhenger. Jeg har samtidig noen kontinuerlige uavhengige variabler, disse

kontrolleres for linearitetsforutsetningen gjennom bruk av polynom. Med tanke på spørsmålet om additivitet, har jeg også inkludert samspillsledd i mine analyser. I tillegg sjekket jeg om variablene i modellen var feilspesifisert gjennom ovttest og linktest. Dette innebærer å måle om alle relevante variabler er inkludert, at variablene er spesifisert på riktig måte og at irrelevante variabler er utelatt (Mehmetoglu & Jakobsen, 2022). Resultatene fra testene var ikke bestått. Ettersom samtlige variabler er teoretisk forankret og min multivariate modell skal ta for seg og sammenligne effekter på tvers av flere avhengige variabler, anser jeg ikke dette som et problem i min modell. Variablene i modellen er også testet for korrelasjon, faktoranalyse og Cronbach's Alpha, som viste at ingen av variablene målte det samme eller at de er for teoretisk lik de avhengige variablene til å inkluderes.

Videre er modellen sjekket for normalfordeling av residualer og Heteroskedastisitet. Hetttest indikerer at modellen har heteroskedastisitet, som vil si at avstand mellom restledd og regresjonslinjen varierer. Dette kan påvirke parameterestimater og standardfeil og dermed gi et dårligere mål (Mehmetoglu & Jakobsen, 2022). Signifikansverdier kan også bli påvirket dersom restleddet ikke er normalfordelt i modellen (Skog, 2021). For å undersøke om modellens restledd er symmetrisk benyttet jeg en test som gir informasjon om skjevhet og kurtosen, optimalt sett burde skjevhet ha en verdi på 0, mens kurtosen bør ha en verdi på 3 (Mehmetoglu & Jakobsen, 2022). Testen avdekket at verdiene ble 2,494 for skjevhet og 12,620 for kurtos, noe som avviker fra de optimale verdiene. Testing gjennom histogram tyder også på at modellen ikke er normalfordelt, og forutsetningen ikke er innfridd. Dette er likevel ikke et problem ettersom *sentralgrenseteoremet* sier at utvalgsfordelingen vil nærme seg normalfordeling, uavhengig av formen på populasjonsfordelingen, så lenge utvalget er stort nok og de enkelte observasjonene er uavhengige (Skog, 2021).

Modellen ble også testet for multikollinearitet, noe den får utslag på ettersom analysen inneholder tre ulike andregradsledd. Dette er ikke overraskende da det eksempelvis per definisjon skal være en sterk korrelasjon mellom alder og andregradsleddet for dette. Multikollinearitet er også forventet knyttet til modellens samspillsledd. Innflytelsesrike observasjoner kan ha en betydelig effekt på multivariate regresjoner. Problemet oppstår hovedsakelig dersom utvalget er lite eller man har observasjoner med ekstreme verdier på de aktuelle variablene. Dette er derfor ikke et problem i mitt utvalg. Likevel har jeg forsøkt å identifisere innflytelsesrike observasjoner og testet modellen uten dem. Dette førte ikke til noen vesentlige endringer i modellen.

Samlet sett tyder testene på at ingen av forutsetningene knyttet til restledd, multikollinearitet eller lineær sammenheng er fullt ut innfridd. Til tross for dette, vurderer jeg modellen som robust nok til å gi gyldige resultater på grunn av teoretisk forankring av variablene og modellens store utvalg.

4.0 Resultater

I denne delen skal jeg gjennomgå resultater fra mine analyser. Selv om analysen min er én multivariat regresjonsmodell, har jeg valgt å dele prestasjonen av resultatene inn etter de fire avhengige variablene mine, ettersom det gjør fremstillingen mer ryddig. Fullstendig multivariat regresjonsmodell finnes i vedlegg 1. Modellene presenteres og tolkes på samme måte som vanlige regresjonsmodeller. Til slutt presenterer jeg en tabell som samler resultatene på tvers av utfallsvariablene for å kunne sammenligne effektene.

4.1 Multivariat regresjonsmodell

Modell 2:

Equation	Obs	Parms	RMSE	R ²	F	P>F
Psykososial uhelse	93 854	20	4.202427	0.4008	3302.784	0.0000
Regelbrudd	93 854	20	6.57736	0.1055	582.2082	0.0000
Salg av ulovlige stoffer	93 854	20	0.8446877	0.0153	76.5573	0.0000
Slåsskamp	93 854	20	1.313524	0.0596	313.1824	0.0000

Den øverste delen av modellen viser antall observasjoner, antall indikatorer i hver delmodell, RMSE, R-kvadrat, F-verdi og p-verdi for hver av de fire modellene i analysen. Modellen har 93 854 observasjoner, hver modell har 19 uavhengige variabler og alle modellene er signifikante. Forklaringskraften (R^2) er en måling av hvor mye av variasjon i den avhengige variabelen som forklares av modellen. I min modell ser man at 40% og 10,5% av variansen i psykososial helse og regelbrudd forklares av de uavhengige variablene i modellen. For salg av ulovlige stoffer og deltakelse i slåsskamper er andel av forklart varians betydelig lavere, på henholdsvis 1,5 % og 6 %. F-verdien er et forhold mellom variansen som forklares av modellen og den upåvirkede variansen, hvor en høy F-verdi, som eksempelvis 3302.784 for psykososial helse, indikerer at modellen er signifikant. Root Mean Square Error (RMSE) måler gjennomsnittlig avvik mellom de observerte verdiene og modellens predikerte verdier. Generelt ønsker man her lave verdier ettersom det indikerer mindre avvik mellom de observerte og predikerte verdiene.

4.1.1 Psykososial uhelse

Modell 2a: Psykososial helse

Psykhelse	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf	Interval]	Sig
Jente	2.281	0.03	75.93	0.001	2.222	2.34	*
Fysisk aktivitet	-0.027	0.007	-3.76	0.001	-0.042	-0.013	*
Egenorg. idrett	-0.037	0.003	-13.51	0.001	-0.043	-0.032	*
Sosiale medier	0.010	0	44.03	0.001	0.01	0.011	*
God venn	-0.835	0.045	-18.46	0.001	-0.923	-0.746	*
Fritid venn	-1.772	0.061	-28.95	0.001	-1.892	-1.652	*
Skole venn	0.516	0.09	5.72	0.001	0.339	0.693	*
Alder	1.448	0.182	7.96	0.001	1.091	1.805	*
Alder ²	-0.035	0.006	-5.96	0.001	-0.047	-0.024	*
Skoletrivsel	-3.539	0.115	-30.70	0.001	-3.765	-3.313	*
Skoletrivsel ²	-0.155	0.028	-5.48	0.001	-0.211	-0.1	*
Sosioøkonomisk status (Søs)	-0.352	0.169	-2.09	0.037	-0.682	-0.021	*
Søs ²	0.084	0.044	1.90	0.058	-0.003	0.17	
Org. deltakelse							
- Annen org.akt.	-0.235	0.155	-1.52	0.129	-0.539	.069	
- Bare idrett	-0.539	0.173	-3.11	0.002	-0.878	-0.2	*
- Flere org.akt.	-0.595	0.15	-3.95	0.001	-0.89	-0.3	*
Org.deltakelse#søs							
- Annen org.akt.	0.201	0.075	2.66	0.008	0.053	0.349	*
- Bare idrett	0.099	0.081	1.23	0.221	-0.059	0.257	
- Flere org.akt.	0.214	0.072	2.99	0.003	0.074	0.354	*
Constant	2.487	1.402	1.77	0.076	-0.26	5.234	
R-squared	0.401		Number of obs		93 854		

* $p < .05$, grønn farge betyr signifikant positiv sammenheng, rød farge betyr signifikant negativ sammenheng og ingen farge betyr ikke signifikant sammenheng.

Modell 2a måler psykososial uhelse på en skala fra 0 til 21, hvor 21 tilsvarer veldig dårlig psykososial helse. Modellen har en konstantverdi på 2,487, dette er gjennomsnittsverdien til gruppen som har null på alle variablene som inngår i modellen. Ettersom modellen er en multivariat regresjonsmodell, er alle koeffisientene kontrollert for den statistiske effekten av de andre uavhengige variablene i modellen.

Modellen viser en signifikant positiv sammenheng mellom psykososial uhelse på den ene siden, og det å være jente ($\beta = 2.281$), bruk av sosiale medier ($\beta = 0.010$) og å ha en skolevenn ($\beta = 0.516$) på den andre, når vi kontrollerer for alle de andre variablene i modellen. Disse resultatene indikerer at økt bruk av sosiale medier fører til en marginal økning i psykososial uhelse, og at jenter rapporterer betydelig høyere nivåer av psykososial uhelse, sammenlignet med gutter. Det å ha en skolevenn er også assosiert med dårligere psykososial helse ($\beta = 0.516$). Fysisk aktivitet ($\beta = -0.027$) og egenorganisert idrett ($\beta = -0.037$) viser begge en negativ sammenheng med psykososial uhelse, noe som indikerer at økt engasjement i disse aktivitetene har sammenheng med bedre psykososial helse. Resultatene viser også at det å ha en god venn ($\beta = -0.835$) og å ha noen å være med på fritiden ($\beta = -$

1.772) er assosiert med bedre psykososial helse. Videre viser analysen en lineær sammenheng mellom sosioøkonomisk status og psykososial uhelse. Koeffisienten for sosioøkonomisk status er negativ ($\beta = -0.352$), noe som tyder på at ungdom fra familier med høyere sosioøkonomisk status generelt sett rapporterer bedre psykososial helse.

Alder og skoletrivsel viser ikke-lineære effekter, hvor den positive eller negative effekten avtar etter visse punkter. Koeffisienten for alder ($\beta = 1.448$) indikerer en tydelig positiv sammenheng mellom alder og dårligere psykososial helse, mens koeffisienten for andregradsleddet av alder ($\beta = -0.035$) tyder på at denne sammenhengen avtar etter en viss alder. Koeffisienten for skoletrivsel ($\beta = -3.539$) indikerer en tydelig negativ sammenheng mellom skoletrivsel og psykososial uhelse. Dette antyder at ungdom som oppgir å trives på skolen, også har en tendens til å rapportere bedre psykososial helse. Koeffisienten for andregradsleddet er også negativt signifikant ($\beta = -0.155$), som indikerer at den negative sammenhengen fortsetter ved økt skoletrivsel, men ikke er like sterk over en viss verdi.

Resultatene viser også at forskjellene i psykososial uhelse mellom ungdom som deltar i ikke-idrettslige aktiviteter og de som ikke er organisert, ikke er statistisk signifikante med mindre man tar hensyn til sosioøkonomisk status. Signifikante funn ved samspillet tyder på at sosioøkonomisk status fungerer som en modererende faktor som kan forsterke eller dempe effekten av organisert deltakelse på ungdoms psykososiale helse. Analysen viser at høyere sosioøkonomisk status er assosiert med en forverring av psykososial uhelse blant ungdommer som deltar i ikke-idrettslige aktiviteter, i forhold til de som ikke deltar i noen organiserte aktiviteter ($\beta = 0.201$). Det betyr at ungdom med en bedre økonomisk bakgrunn rapporterer høyere nivåer av psykososial uhelse når de engasjerer seg i ikke-idrettslige aktiviteter, sammenlignet med de som ikke deltar i noen form for organisert aktivitet

Analysen viser også at deltakelse i idrett har en negativ effekt på psykososial uhelse sammenlignet med ikke-organisert ungdom ($\beta = -0.539$), spesielt dersom de også deltar i andre aktiviteter ($\beta = -0.595$). I samspillsleddet ser man at sosioøkonomisk status ikke signifikant endrer idrettsdeltakelses effekt på psykososial helse, når man sammenligner gruppen som bare driver med idrett med ungdom som er ikke-organisert. Samspillet som måler ungdom som driver med idrett og annen aktivitet, er derimot signifikant og positivt, hvor sosioøkonomisk status endrer effekten av å delta i både idrett og andre aktiviteter i sammenheng med psykososial uhelse ($\beta = 0.214$). Dette tyder på at selv om sosioøkonomisk

status generelt kan ha positive effekter, fører det i visse kontekster, som for ungdom som er aktiv både i idrett og andre aktiviteter, til en økning i psykososial uhelse sammenlignet med de som ikke deltar i organiserte aktiviteter.

Regresjonsmodellen for psykososial helse har en forklaringskraft på 40,1% noe som er ganske bra, spesielt i samfunnsvitenskapelige analyser hvor atferdsrelaterte utfall påvirkes av et komplekst sett av faktorer. Likevel er 60% av variansen i psykososial helse ikke forklart gjennom de inkluderte variablene.

4.1.2 Regelbrudd

Modell 2b: Regelbrudd

Regelbrudd	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf	Interval]	Sig
Jente	-0.268	0.008	-34.03	0.000	-0.284	-0.253	*
Fysisk aktivitet	0.016	0.002	8.43	0.000	0.012	0.020	*
Egenorg. idrett	-0.001	0.001	-0.87	0.387	-0.002	0.001	
Sosiale medier	0.004	0.000	56.30	0.000	0.003	0.004	*
God venn	0.011	0.012	0.96	0.337	-0.012	0.035	
Fritid venn	0.170	0.016	10.57	0.000	0.138	0.201	*
Skole venn	-0.020	0.024	-0.83	0.404	-0.066	0.027	
Alder	0.091	0.048	1.89	0.058	-0.003	0.184	
Alder ²	0.000	0.002	0.12	0.905	-0.003	0.003	
Skoletrivsel	-0.680	0.030	-22.49	0.000	-0.740	-0.621	*
Skoletrivsel ²	0.068	0.007	9.14	0.000	0.053	0.083	*
Sosioøkonomisk status (Søs)	-0.255	0.044	-5.77	0.000	-0.342	-0.169	*
Søs ²	0.069	0.012	5.98	0.000	0.046	0.092	*
Org. deltakelse							
- Annen org.akt.	0.203	0.041	4.98	0.000	0.123	0.282	*
- Bare idrett	-0.113	0.045	-2.48	0.013	-0.202	-0.024	*
- Flere org.akt.	0.203	0.040	5.13	0.000	0.125	0.280	*
Org.deltakelse#søs							
- Annen org.akt.	-0.093	0.020	-4.67	0.000	-0.131	-0.054	*
- Bare idrett	-0.002	0.021	-0.08	0.933	-0.043	0.040	
- Flere org.akt.	-0.100	0.019	-5.35	0.000	-0.137	-0.064	*
Constant	0.200	0.368	0.54	0.588	-0.522	0.921	
R-squared	0.105		Number of obs		93854		

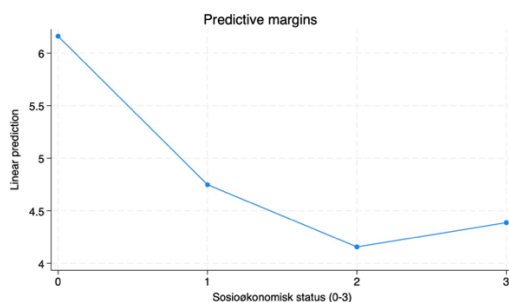
* $p < .05$, grønn farge betyr signifikant positiv sammenheng, rød farge betyr signifikant negativ sammenheng og ingen farge betyr ikke signifikant sammenheng.

Modell 2b måler regelbrudd på en skala fra 0 til 11, hvor en verdi på 11 indikerer at respondenten i gjennomsnitt har deltatt i hver av de seks målene på regelbrudd 11 ganger eller mer i løpet av det siste året, altså en svært høy frekvens av regelbrudd. Gjennomsnittsverdien til gruppen som har null på alle variablene som inngår i modellen er på 0.2.

Modellen viser en positiv sammenheng mellom regelbrudd, fysisk aktivitet ($\beta = 0.016$), bruk av sosiale medier ($\beta = 0.004$), å ha en venn på fritiden ($\beta = 0.170$). Disse resultatene indikerer økt bruk av sosiale medier og økt fysisk aktivitet fører til en marginal økning i antall

regelbrudd og at det å ha noen å være med på fritiden har en klar sammenheng med antall regelbrudd ungdom utfører. I tillegg ser man at jenter rapporterer færre regelbrudd enn gutter ($\beta = -0.268$). Hvor ofte ungdom driver med egenorganisert aktivitet, ungdoms alder, om de har en god venn eller noen å være med på skolen har ingen signifikant sammenheng med tendens til regelbrudd.

Ungdoms skoletrivsel og sosioøkonomiske status ser ut til å ha en kurvelineær sammenheng med regelbrudd. Ungdom som oppgir å trives på skolen har også en tendens til å rapportere færre regelbrudd ($\beta = -0.680$). Andregradsleddet for skoletrivsel er positivt ($\beta = 0.068$), noe som indikerer at den negative sammenhengen mellom skoletrivsel og regelbrudd avtar ved høyere nivåer av skoletrivsel og at sammenhengen er ikke-lineær. Sosioøkonomisk status viser en signifikant negativ sammenheng med antall regelbrudd ($\beta = -0.255$), noe som indikerer at ungdom fra høyere sosioøkonomiske lag generelt begår færre regelbrudd. Andregradsleddet viser at denne effekten ikke er lineær og at effekten av høyere sosioøkonomisk status på antall regelbrudd avtar, eller muligens reverseres, ved meget høye nivåer av sosioøkonomisk status ($\beta = 0.069$). For å undersøke sammenhengen ytterligere fremstilte jeg en grad som viser sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og regelbrudd:

Figur 1: Figuren viser hvordan forventet verdi av regelbrudd forandres med endringer i sosioøkonomisk status, når alle andre variabler holdes konstant.

Resultatene viser at deltakelse i ikke-idrettslige organisert aktivitet, enten det er alene ($\beta = 0.203$) eller i tillegg til idrett ($\beta = 0.203$), kan føre til økt antall regelbrudd sammenlignet med ungdom som ikke deltar i noe organisert aktivitet. Når man ser på samspillsleddet mellom organisert deltakelse og sosioøkonomisk status, blir bildet mer nyansert. For begge disse aktivitetsgruppene er det en signifikant reduksjon i antall regelbrudd med økende sosioøkonomisk status ($\beta = -0.093$ for «ikke idrettslig aktivitet» og $\beta = -0.100$ for «både idrett og annen aktivitet»), noe som tyder på at høyere sosioøkonomisk status kan dempe den negative effekten disse aktivitetene har på regelbrudd blant ungdom. Analysen tyder også på at ungdom som kun deltar i idrett gjennomfører færre regelbrudd enn ungdom som ikke deltar

i noen organiserte aktiviteter ($\beta = -0.113$), noe som understøtter idéen om at idrettsdeltakelse kan ha en forebyggende effekt mot regelbrudd. Når det gjelder samspillet mellom idrettsdeltakelse og sosioøkonomisk status, viser resultater ingen signifikant endring. Dette indikerer at de positive effektene av idrettsdeltakelse på regelbrudd er konsekvent uavhengig av ungdoms sosioøkonomiske bakgrunn.

Modellen har en forklaringskraft på ca. 10,5%. Dette indikerer at bare en liten del av variansen i regelbrudd blant ungdom kan forklares gjennom de inkluderte variablene.

4.1.3 Salg av hasj eller andre ulovlige stoffer

Modell 2c: Salg av ulovlige rusmidler

Narkosalg	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf	Interval]	Sig
Jente	-0.133	0.006	-21.95	0.000	-0.144	-0.121	*
Fysisk aktivitet	0.009	0.001	5.87	0.000	0.006	0.011	*
Egenorg. idrett	0.000	0.001	-0.70	0.485	-0.001	0.001	
Sosiale medier	0.001	0.000	12.35	0.000	0.000	0.001	*
God venn	0.001	0.009	0.14	0.885	-0.016	0.019	
Fritid venn	0.014	0.012	1.11	0.266	-0.01	0.038	
Skole venn	-0.161	0.018	-8.86	0.000	-0.196	-0.125	*
Alder	0.182	0.037	4.98	0.000	0.111	0.254	*
Alder ²	-0.006	0.001	-4.82	0.000	-0.008	-0.003	*
Skoletriksel	-0.282	0.023	-12.16	0.000	-0.327	-0.236	*
Skoletriksel ²	0.048	0.006	8.35	0.000	0.036	0.059	*
Sosioøkonomisk status (Søs)	-0.222	0.034	-6.57	0.000	-0.289	-0.156	*
Søs ²	0.052	0.009	5.89	0.000	0.035	0.069	*
Org. deltakelse							
- Annen org.akt.	0.056	0.031	1.79	0.074	-0.005	0.117	
- Bare idrett	-0.049	0.035	-1.41	0.157	-0.117	0.019	
- Flere org.akt.	0.082	0.030	2.70	0.007	0.022	0.141	*
Org.deltakelse#søs							
- Annen org.akt.	-0.019	0.015	-1.22	0.223	-0.048	0.011	
- Bare idrett	0.002	0.016	0.13	0.893	-0.030	0.034	
- Flere org.akt.	-0.034	0.014	-2.33	0.020	-0.062	-0.005	*
Constant	-0.626	0.282	-2.22	0.026	-1.178	-0.073	*
R-squared		0.015	Number of obs			93854	

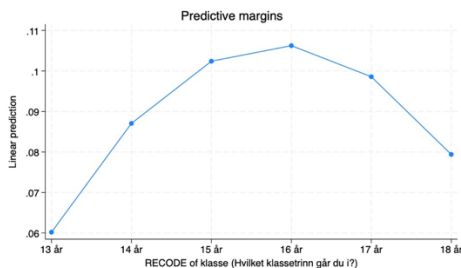
* $p < .05$, grønn farge betyr signifikant positiv sammenheng, rød farge betyr signifikant negativ sammenheng og ingen farge betyr ikke signifikant sammenheng.

Modell 2c måler antall ganger unge har solgt hasj eller andre ulovlige stoffer på en skala fra 0 til 11, her indikerer verdi 11 at respondenten har solgt ulovlige stoffer 11 ganger eller mer i løpet av det siste året. Modellen har en konstantverdi på -0.626.

Salg av hasj eller andre ulovlige midler blir i denne delen også som narkotikasalg. Jenter rapporterer signifikant færre tilfeller av narkotikasalg enn gutter ($\beta = -0.13$), noe som indikerer en kjønnsforskjell i denne atferden. Videre er det en liten, men statistisk signifikant, sammenheng mellom økt fysisk aktivitet og økt narkotikasalg ($\beta = 0.01$), samt en svak positiv

sammenheng med bruk av sosiale medier ($\beta = 0.001$). Analysen indikerer også at skolevennskap har en klar negativ effekt på engasjement i narkotikasalg ($\beta = -0.16$). Hvor ofte man holder på med egenorganisert aktivitet, om man har gode venner og om man har noen å være med på fritiden, har ingen signifikant sammenheng med salg av ulovlige rusmidler.

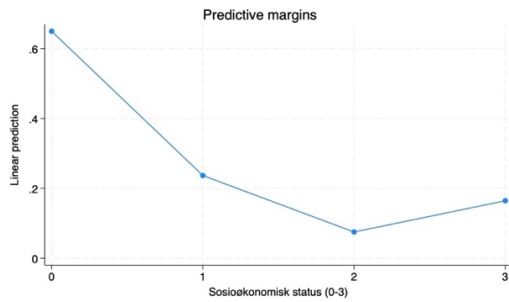
Analysen viser videre at alder har en positiv sammenheng med narkotikasalg ($\beta = 0.18$), med en økning i salg frem til en viss alder, hvor denne trenden deretter avtar, som indikert av den negative andregradskoeffisienten ($\beta = -0.01$). Dette kan tyde på at eldre ungdom er mer involvert i narkotikasalg, men at økningen i frekvens flater ut eller reduseres etter en viss alder. For å undersøke dette ytterligere fremstilte jeg en graf som estimerte endringer i salg av ulovlige stoffers gjennomsnittlige verdi basert på endringer i alder:

Figur 2: Figuren viser hvordan forventet verdi av salg av ulovlige stoffer forandres med endringer i alder, når alle andre variabler holdes konstant.

Skoletrivsel har også en sterk tydelig effekt på narkotikasalg ($\beta = -0.28$). Dette tyder på at ungdom som trives bedre på skolen, er mindre tilbøyelige til å selge ulovlige stoffer. Imidlertid indikerer andregradskoeffisienten ($\beta = 0.05$) at denne beskyttende effekten avtar og muligens flater ut ved høyere nivåer av skoletrivsel. Høyere sosioøkonomisk status har signifikant sammenheng med en reduksjon i antall rapporterte narkotikasalg ($\beta = -0.222$). Samtidig viser andregradsleddet ($\beta = 0.052$) at den negative effekten av sosioøkonomisk status på narkotikasalg endres ved høyere nivåer. Fremstillingen av grafen for sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og salg av ulovlige stoffer viser en tydelig reduksjon ved økning frem til middels sosioøkonomisk status, hvor tendensen til narkotikasalg igjen øker litt ved høy sosioøkonomisk status:

Figur 3 viser hvordan forventet verdi av salg av ulovlige stoffer forandres med endringer i sosioøkonomisk status, når alle andre variabler holdes konstant.

Når det gjelder organisert deltakelse i ulike aktiviteter er det kun deltakelse i både idrett og minst én annen aktivitet som har en signifikant sammenheng med narkotikasalg.

Ungdom som deltar i både idrett og andre organiserte aktiviteter rapporterer at de flere ganger har solgt ulovlige stoffer sammenlignet med ungdom som ikke deltar i organiserte aktiviteter ($\beta = 0.082$). Samspillsleddet viser at jo høyere sosioøkonomisk status ungdom har jo mer reduseres den positive effekten av å delta i både idrett og andre aktiviteter på salg av ulovlige stoffer ($\beta = -0.034$). Resultatene tyder altså på at deltakelse i både idrett og andre aktiviteter har en positiv sammenheng med økt salg av ulovlige stoffer, men at denne effekten reduseres dersom ungdom har høyere sosioøkonomisk status. Deltakelse i kun idrett eller bare ikke-idrettslige aktiviteter har ingen sammenheng med salg av ulovlige stoffer.

Samtidig er det viktig å påpeke den lave forklaringskraften i modellen, med en R^2 verdi på 0.015. Dette indikerer at kun 1.5% av variansen i salg av ulovlige rusmidler kan forklares gjennom de inkluderte variablene, noe som vil si at mange andre faktorer som ikke er fanget opp i modellen, kan påvirke ungdoms involvering i narkotikasalg og at viktige årsaksfaktorer eller kontekstuelle variabler mangler.

4.1.4 Slåsskamp

Modell 2d: Slåsskamp bant ungdom

Slåsskamp	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf	Interval]	Sig
Jente	-0.505	0.009	-53.74	0.000	-0.523	-0.486	*
Fysisk aktivitet	0.022	0.002	9.58	0.000	0.017	0.026	*
Egenorg. idrett	0.002	0.001	2.18	0.029	0.000	0.004	*
Sosiale medier	0.002	0.000	22.45	0.000	0.002	0.002	*
God venn	0.005	0.014	0.35	0.73	-0.023	0.033	
Fritid venn	-0.025	0.019	-1.30	0.195	-0.062	0.013	
Skole venn	-0.185	0.028	-6.57	0.000	-0.241	-0.130	*
Alder	-0.660	0.057	-11.60	0.000	-0.772	-0.549	*
Alder ²	0.020	0.002	10.63	0.000	0.016	0.023	*
Skoletrivsel	-0.459	0.036	-12.73	0.000	-0.529	-0.388	*
Skoletrivsel ²	0.047	0.009	5.31	0.000	0.030	0.064	*
Sosioøkonomisk status (Søs)	-0.390	0.053	-7.41	0.000	-0.494	-0.287	*
Søs ²	0.084	0.014	6.13	0.000	0.057	0.111	*
Org. deltakelse							
- Annen org.akt.	0.156	0.048	3.22	0.001	0.061	0.251	*
- Bare idrett	-0.110	0.054	-2.03	0.043	-0.216	-0.004	*
- Flere org.akt.	0.328	0.047	6.98	0.000	0.236	0.420	*
Org.deltakelse#søs							
- Annen org.akt.	-0.045	0.024	-1.93	0.054	-0.092	0.001	
- Bare idrett	0.009	0.025	0.37	0.709	-0.040	0.059	
- Flere org.akt.	-0.107	0.022	-4.77	0.000	-0.151	-0.063	*
Constant	7.139	0.438	16.30	0.000	6.280	7.998	*
R-squared	0.0596		Number of obs		93854		

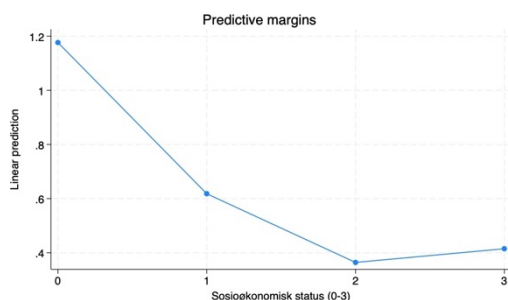
* $p < .05$, grønn farge betyr signifikant positiv sammenheng, rød farge betyr signifikant negativ sammenheng og ingen farge betyr ikke signifikant sammenheng.

Modell 2d måler antall slåsskamper på en skala fra 0 til 11, hvor en verdi på 11 vil si at respondenten har solgt ulovlige stoffer 11 ganger eller mer i løpet av det siste året.

Gjennomsnittsverdien til gruppen som har null på alle variablene som inngår i modellen er på 7.139. Konstantverdien har en relativt høy verdi med tanke på at skalaen går fra 0-11, men dette kan forsvares ettersom målet tilsvarer gjennomsnittsverdien for gruppen som scorer null på alle de uavhengige variablene som inngår i modellen, altså gutter som ikke deltar i organisert aktivitet, ikke er fysisk aktive, ikke har noen venner, trives dårlig på skolen ect. og at dette utgjør typiske risikofaktorer for voldelig atferd ifølge tidligere forskning (Conroy et al., 2001; Kreager, 2015; Silva et al., 2017).

I modellen for slåsskamp viser analysen at jenter har en betydelig lavere tilbøyelighet til å ta del i slåsskamper sammenlignet med gutter ($\beta = -0.505$). Å ha venner på skolen reduserer også forekomsten av slåsskamper betydelig ($\beta = -0.185$). Samtidig viser regresjonsmodellen at økt fysisk aktivitet ($\beta = 0.022$), deltakelse i egenorganisert idrett ($\beta = 0.002$) og hyppig bruk av sosiale medier ($\beta = 0.002$) har sammenheng med en økning i slåsskamper. Det å ha en god venn eller å ha noen å være med på fritiden har ingen signifikant sammenheng med rapportering av slåsskamper blant ungdom.

Alder har en kompleks påvirkning på frekvensen av slåsskamper; mens en økning i alder fører til en reduksjon i antall slåsskamper ($\beta = -0.660$), indikerer den positive andregradseffekten ($\beta = 0.020$) at denne tendensen avtar over tid. Dette antyder at det er en spesifikk aldersgruppe som er mest involvert i slåsskamper, men at risikoen for slåsskamp trolig reduseres etter hvert som ungdom blir eldre. På en lignende måte viser skoletrivsel også en negativ sammenheng med antall slåsskamper (-0.459), men denne beskyttende effekten blir svakere ved høyere nivåer av trivsel ($\beta = 0.047$). Trivsel på skolen har altså en sammenheng med færre slåsskamper blant ungdom, men trolig finnes det en terskel for hvor mye økning i skoletrivsel kan føre til reduksjon i antall slåsskamper. Sosioøkonomisk status har en negativ effekt på slåsskamper blant ungdom ($\beta = -0.390$), noe som antyder at ungdom med høyere sosioøkonomisk bakgrunn er mindre involvert i slåsskamper, men at også denne effekten avtar etter ett vist nivå ($\beta = 0.084$). Dette kan tyde på at sosioøkonomiske faktorer har en betydning for deltakelse i slåsskamper, men at det er en grense for hvor mye positiv innflytelse høyere sosioøkonomisk status kan ha.

Figur 4: viser hvordan forventet verdi av slåsskamper endres med endringer i sosioøkonomisk status, når alle andre variabler holdes konstant.

Analysen viser en signifikant økning i antall slåsskamper blant ungdom som deltar i ikke-idrettslige organiserte aktiviteter ($\beta = 0.156$) sammenlignet med ungdom som ikke er involvert i noen organiserte aktiviteter. Det ikke-signifikante samspillsleddet med sosioøkonomisk status tyder på at denne økningen ikke påvirkes nevneverdig av ungdommens sosioøkonomiske status. Deltakelse i kun idrettslige aktiviteter tyder på en negativ sammenheng med antall slåsskamper, sammenlignet med de som ikke deltar i noen organiserte aktiviteter ($\beta = -0.110$). Også her ser ikke sosioøkonomisk status ut til å utgjøre noe forskjell knyttet til antall slåsskamper. Videre viser modellen en positiv effekt på antall slåsskamper blant ungdom som deltar både i idrettslige og andre organiserte aktiviteter, sammenlignet med ikke-organisert ungdom ($\beta = 0.328$). Her ser man også at samspillsleddet med sosioøkonomisk status er negativt signifikant ($\beta = -0.107$). Den positive effekten av

deltakelse i idrett og andre aktivitet vil altså være svakere jo høyere sosioøkonomisk status ungdom har.

Denne modellen har en litt høyere forklaringskraft sammenlignet med modellen for salg av ulovlige stoffer ($R^2 = 0.060$). En forklaringskraft på 6% tydeliggjør likevel at det er fortsatt er svært mange dynamikker og varians som ikke dekkes av de inkluderte variablene.

4.2 Resultater på tvers av typer problematferd

Grunnen til at jeg valgte å bruke metoden multivariat regresjonsanalyse var for å kunne sammenligne resultater på tvers av uavhengige variabler. For å vite om dette var mulig, gjennomførte jeg en signifikanstest (kommando: *test*) som viste at alle uavhengige variabler var signifikante på tvers av de ulike utfallsvariablene. Testen bekreftet at koeffisientene for samtlige uavhengige variabler var signifikante ($p < 0.001$), altså at de var statistisk forskjellig fra null. Dette betyr at disse variablene kan sammenlignes på tvers av de forskjellige utfallsvariablene.

For å lettere kunne se hvordan hver uavhengig variabel påvirker de ulike typene problematferd, har jeg valgt å samle relative koeffisienter og signifikansnivå i én tabell. Koeffisientene til psykososial uhelse er delt på 21, mens koeffisientene til regelbrudd, salg av ulovlige stoffer og slåsskamp er delt på 11. Det gjør det vanskeligere å tolke tallene direkte, men enklere å tolke relativ effekt på tvers av utfallsvariablene. Etersom jeg allerede har tolket koeffisientene i hovedmodellen vil jeg derfor kun beskrive om effekten er positiv, negativ eller ikke signifikant, samt om effekten er større eller mindre enn for de andre utfallsvariablene. Også denne tabellen er markert med rødt ved signifikant redusering, grønt ved signifikant økning og ingenting ved ingen signifikant sammenheng med problematferdene, for å lettere kunne sammenligne resultatene.

Modell 3: Resultat på tvers av regresjonsligninger

	Psykososial Uhelse	Regelbrudd	Salg av ulovlige stoffer	Slåsskamp
Jente	0.108619 * (øker)	-0.024364 * (reduserer)	-0.012091 * (reduserer)	-0.045909 * (reduserer)
Fysisk aktivitet	-0.001286 * (reduserer)	0.001455* (øker)	0.000818* (øker)	0.002000* (øker)
Egenorganisert idrett	-0.001762 * (reduserer)	-0.000091	0.000000	0.000182* (øker)
Sosiale medier	0.000476 * (øker)	0.000364* (øker)	0.000091* (øker)	0.000182* (øker)
God venn	-0.039762 * (reduserer)	0.001000	0.000091	0.000455
Fritid venn	-0.084381 * (reduserer)	0.015455* (øker)	0.001273	-0.002273
Skole venn	0.024571* (øker)	-0.001818	-0.014636 * (reduserer)	-0.016818 * (reduserer)
Alder	0.068952* (øker)	0.008273	0.016545* (øker)	-0.060000 * (reduserer)
Alder2	-0.001667 * (reduserer)	0.000000	-0.000545 * (reduserer)	0.001818 * (øker)
Skoletrivsel	-0.168524 * (reduserer)	-0.061818 * (reduserer)	-0.025636 * (reduserer)	-0.041727 * (reduserer)
Skoletrivsel2	-0.007381 * (reduserer)	0.006182* (øker)	0.004364* (øker)	0.004273* (øker)
Sosioøkonomisk status (Søs)	-0.016762 * (reduserer)	-0.023182 * (reduserer)	-0.020182 * (reduserer)	-0.035455 * (reduserer)
Søs2	0.004000	0.006273* (øker)	0.004727	0.007636* (øker)
Annen org.akt.	-0.011190	0.018455* (øker)	0.005091	0.014182* (øker)
Bare idrett	-0.025667 * (reduserer)	-0.010273 (reduserer)	-0.004455	-0.010000 * (reduserer)
Flere org.akt.	-0.028333 * (reduserer)	0.018455* (øker)	0.007455* (øker)	0.029818* (øker)
Søs # Annen org.akt.	0.009571* (øker)	-0.008455 * (reduserer)	-0.001727	-0.004091
Søs # Bare idrett	0.004714	-0.000182	0.000182	0.000818
Søs # Flere org.akt.	0.010190* (øker)	-0.009091 * (reduserer)	-0.003091 * (reduserer)	-0.009727 * (reduserer)
Constant.	0.118429	-0.018182	-0.056909	0.649000
Forklaringskraft	40.1%	10,5%	1,5%	6%

* $p < .05$, grønn farge betyr signifikant positiv sammenheng, rød farge betyr signifikant negativ sammenheng og ingen farge betyr ikke signifikant sammenheng.

Modellen viser at jenter har større tendens til å rapportere emosjonelle vansker, og lavere tendens til å rapportere sosiale vansker, sammenlignet med gutter. Kjønnforskjellene er størst når det gjelder psykososial uhelse og minst i salg av ulovlige stoffer. Fysisk aktivitet reduserer emosjonelle vansker, samtidig som det øker tendens til å rapportere sosiale vansker. Hvor ofte unge driver med egenorganisert aktivitet, har en negativ sammenheng med psykososial uhelse, en positiv sammenheng med antall slåsskamper og ingen sammenheng med antall regelbrudd eller salg av ulovlige stoffer blant unge. Sosiale medier har en liten, positiv sammenheng med alle typene problematferd. Når det gjelder vennskap ser man at det å ha minst én god venn har en negativ sammenheng med emosjonelle vansker, og ingen sammenheng med sosiale vansker. Det å ha noen å være med på fritiden reduserer tendens til å rapportere psykososial uhelse, øker tendens til å rapportere regelbrudd og har ingen sammenheng med salg av ulovlige stoffer eller voldelig problematferd. Det å ha noen å være

med på skolen har en positiv sammenheng med psykososial uhelse, negativ sammenheng med salg av ulovlige stoffer og slåsskamper, og ingen sammenheng med antall regelbrudd.

Videre viser modellen at jo eldre ungdom er jo høyere tendens har de til å rapportere psykisk uhelse og salg av ulovlige stoffer, hvor effekten avtar etter en viss alder. Alder har derimot en negativ effekt på antall rapporterte slåsskamper, frem til en viss alder. Unges alder har mest effekt på psykososial uhelse og antall slåsskamper, men ingen sammenheng med antall regelbrudd. Modellen viser også at jo bedre unge trives på skolen jo mindre rapporterer de av alle typene problematferd, spesielt stor effekt har skoletrivsel på psykososial uhelse. Min modell tyder på at skoletrivsel er variabelen som generelt sett reduserer problematferd mest. Samtidig ser man effekten avtar ved høyere nivåer av skoletrivsel for alle problematferdstypene. Jo bedre sosioøkonomisk status unge har jo mindre problematferd rapporterer de. Effekten er lineær for psykososial uhelse, hvor høyere sosioøkonomisk status tilsier mindre psykososial uhelse. For de ulike typene sosiale vansker avtar de negative effektene etter en viss alder og kan snu ved høye nivåer av sosioøkonomisk status. Sosioøkonomisk status har litt større negativ effekt på sosiale vansker, spesielt antall slåsskamper, enn på emosjonelle vansker.

Modellen viser også en signifikant positiv sammenheng ved regelbrudd og slåsskamper blant ungdom som deltar i ikke-idrettslige organiserte aktiviteter, sammenlignet med ungdom som ikke er involvert i noen organiserte aktiviteter. Høyere sosioøkonomisk status ser ut til å redusere den positive effekten på regelbrudd, men påvirker ikke effekten på antall slåsskamper. Når det gjelder psykososial uhelse viser modellen at deltakelse i ikke-idrettslig aktivitet alene ikke utgjør en signifikant forskjell fra ungdom som ikke deltar i noe, med mindre man tar hensyn til sosioøkonomisk status. I så fall finner man en positiv effekt mellom deltakelsen og psykososial uhelse. Modellen viser ingen signifikante effekter mellom deltakelse i ikke-idrettslige aktiviteter og salg av ulovlige stoffer. Ungdom som kun deltar idrettslige aktiviteter rapporterer mindre psykososial uhelse og færre regelbrudd og slåsskamper, sammenlignet med de som ikke deltar i noen organiserte aktiviteter. Unges sosioøkonomiske status utgjør ingen forskjell i disse effektene. Til slutt viser modellen at deltakelse i både idrett og andre aktiviteter reduserer emosjonelle vansker, men øker sosiale vansker. Disse effektene påvirkes av unges sosioøkonomiske status, hvor effektene av deltakelse i både idrett og andre aktiviteter er mindre på alle typene problematferd jo høyere sosioøkonomisk status ungdom har.

5.0 Diskusjon

I dette kapittelet vil jeg først diskutere resultatene opp imot mine hypoteser. Deretter vil jeg gå mer teoretisk til verks og prøve å forstå resultatene ut ifra Foucaults begreper. Til slutt vil jeg stille spørsmål om kausalitet, og forsøke å forstå hvorfor vi er så opptatt av problematferd blant unge og hva mine resultater kan brukes til videre.

5.1 Forholdet mellom idrettsdeltakelse og problematferd

Min første hypotese var at *Ungdom som deltar i idrett, enten alene eller i tillegg til andre organiserte aktiviteter, rapporterer mindre hyppig problematferd enn ungdom som ikke deltar i idrett.*

5.1.1 Psykososial uhelse

Modellen min viser at idrettsungdom, altså både dem som deltar i idrett og dem som deltar i idrett og andre aktiviteter, rapporterer betydelig mindre psykososial uhelse sammenlignet med ungdom som ikke er involvert i organiserte aktiviteter. Ungdom som også deltar i andre aktiviteter, rapporterer enda lavere nivåer av psykososial uhelse sammenlignet med ungdom som kun driver med idrett. Idrettsungdom rapporterer også lavere psykososial uhelse sammenlignet med ungdom som driver med ikke-idrettslige aktiviteter, ettersom modellen ikke viser signifikante forskjeller mellom ungdom som deltar i ikke-idrettslige aktiviteter og ungdom som ikke deltar i noen aktiviteter.

At idrettsungdom rapporterer bedre psykososial helse enn ungdom som ikke deltar i noe organisert aktivitet kan skyldes muligheten til å utvikle sosiale nettverk og støttende fellesskap i idrett og andre organisasjoner (Sundvoll & Tjønndal, 2015). Idrett legger til rette for utvikling av vennskap ettersom det gir mulighet for å fast møte jevnaldrende med fellesinteresser uten at de selv må ta initiativ til å møtes. I tillegg kan det å være en del av et idrettslag i seg selv gi følelse av samhold og tilhørighet og legge til rette for nettverksbygging (Aggerholm & Breivik, 2021). Dette kan bidra til unges sosiale kapital gjennom utvikling av positive og støttende vennskap, kjennskap eller gode rollemodeller (Skauge, 2022). Dette forklarer likevel ikke hvorfor idrettsungdom rapporterer mindre emosjonelle vansker enn ungdom som deltar i ikke-idrettslige aktiviteter, ettersom disse aktivitetene også kan medføre vennskap og tilhørighet.

Muligens kan effekten komme av idrettens fysiske karakter. Som nevnt viser tidligere forskning sterke sammenhenger mellom fysisk aktivitet og mental helse. Ettersom

regelmessig trening oftest en integrert del av idrettsdeltakelse, kan unge oppleve fysiologiske fordeler, som reduksjon av stresshormoner, endorfinfrigjøring eller bedre søvnkvalitet, uten at det nødvendigvis er hovedmotivet bak deltakelsen (Chekroud et al., 2018; Kandola et al., 2019). Diskursive praksiser knyttet til sannhetsregimene om utvikling av selvdisiplin, ansvar og karakterbygging gjennom idrett kan også påvirke unges psykososiale helse. Idrett gir ungdom mulighet til å utvikle ferdigheter, lære selvdisiplin og oppleve mestring (Jordalen, 2017). Dette kan styrke unges selvbylde og virke forebyggende mot psykososial uhelse. I tillegg kan unge lære mestringsstrategier som gir dem mer utholdenhet i møte med motgang og at hjelper dem å håndtere egne tanker og følelser på måter samfunnet anser som akseptable. Dette kan man også i andre organiserte aktiviteter, som deltakelse i kultur- eller musikk-skole, men ettersom alle andre aktiviteter enn idrett er slått sammen til én gruppe gir trolig idrettsaktivitet større mulighet for mestring i mine analyser.

5.1.2 Regelbrudd

Når det gjelder mindre alvorlig problematferd, målt gjennom antall regelbrudd, ser man at det å delta i bare idrett har en negativ effekt på antall regelbrudd. Dette tyder på at ungdom som kun deltar i idrett, utfører færre regelbrudd enn de som ikke er involvert i noen organiserte aktiviteter. Det kan indikere at idrett har en forebyggende effekt på mindre alvorlig problematferd. Ungdom som deltar i andre organiserte aktiviteter, rapporterer flere regelbrudd enn ungdom som ikke deltar i noe organisert aktivitet. Samtidig ser man at idrettsungdom som også deltar i andre aktiviteter, rapporterer nesten like mange regelbrudd som ungdom som bare deltar i andre aktiviteter, og mye flere regelbrudd enn ungdom som ikke deltar i noe organisert aktivitet.

At deltakelse i kun idrett fører til færre regelbrudd, kan skyldes at unge opplever stabile rammer gjennom fastsatte rutiner og regler, i både konkurranse og trening. Ved at ungdom lærer nytten av, og fordelene med rammer, kan ungdom få en sterkere ansvarsfølelse knyttet til regler generelt (Jordalen, 2017). I tillegg kan idrettsmiljøer fremme karakterbyggende verdier som kan påvirke ungdoms tilbøyelighet til å begå regelbrudd. Eksempelvis kan unge lære fair play, samarbeid og om respekt for autoriteter som kan overføres til andre områder av ungdoms liv (Holt et al., 2011; Skauge, 2022), og redusere sannsynlighet for at de gjennomfører regelbrudd. Ungdom som deltar i kun en idrett kan ha en sterk tilknytning til idretten som en del av deres identitet, dette innebærer en forventning om å oppføre seg på en

eksemplarisk måte, som videre kan begrense ønsket om å begå regelbrudd (Bakken, 1998; Květon et al., 2021).

Kombinasjonen av å delta i idrett og andre aktiviteter gjør at ungdom blir eksponert for et bredere spekter av sosiale arenaer og grupper som kan ha varierende normer og atferdsforventinger. Dette kan øke sosialt press og risiko for å utføre regelbrudd, spesielt dersom noen av disse gruppene har mer avslappede holdninger til overholdelse av regler og autoriteter. Å delta i forskjellige aktiviteter kan altså medføre motsiende forventinger og rollekonflikter. Å være engasjert i flere aktiviteter kan også medføre økt tidspress og stress som kan føre til irritabelt eller nedsatt dømmekraft (Newman et al., 2021; Silva et al., 2017), som videre kan resultere i mer skoleskulking eller andre mindre alvorlige regelbrudd. I tillegg vil deltakelse i flere aktiviteter også bety at ungdom tilbringer mindre tid hjemme med tilsyn av foreldre. Ettersom jevnaldergruppens meninger får en større betydning i ungdomsårene (Bakken, 1998), kan etterlevelse av atferd som er akseptert i denne gruppen være viktigere enn hva foreldre, lærere eller samfunnet ellers ser på som ønsket atferd. Dette kan påvirke tendens til regelbrudd, spesielt i sosiale kontekster med høyt gruppepress.

5.1.3 Salg av hasj og andre ulovlige stoffer

Videre viser analysen at deltakelse i bare idrett eller bare andre aktiviteter ikke har noen signifikant sammenheng med hvor ofte ungdom selger ulovlige stoffer. Derimot viser analysen at det å delta i flere organiserte aktiviteter medfører en liten, men positiv, effekt på salg av ulovlige stoffer. Dette tyder på at idrett alene verken øker eller minsker sannsynligheten for involvering i narkotikasalg, men dersom ungdom i tillegg deltar i andre aktiviteter øker risikoen litt.

Som nevnt under avsnittet om regelbrudd, kan ungdom som deltar i både idrett og andre aktiviteter ha tilgang til et bredere og muligens mer variert sosialt nettverk enn ungdom som bare deltar i én eller ingen aktiviteter. Dette utvidede nettverket kan inneholde flere sosiale miljøer, muligens med eldre ungdom, hvor noen kan ha løsere normer angående alvorlige aktiviteter, inkludert bruk og salg av ulovlige stoffer. Økt eksponering for subkulturer med varierende verdier og normer eller som oppmuntrer risikofylt atferd, som narkotikasalg, kan lede til økt aksept for slike handlinger blant ungdom (Berger et al., 2022).

Ettersom normative verdier er innholdsspesifikke og romlig regulert kan ulike sosiale nettverk også skape egne former for disiplinerende makt (Evans, 2016). Ungdom som deltar i ulike aktiviteter, kan også oppleve økt press på å opprettholde sosial status i flere grupper. Dersom status er knyttet til materielle ting, som klær og utstyr, kan det være kostbart. Salg av ulovlige stoffer kan gi ungdom tilgang til økonomiske ressurser uavhengig av foreldre, som både i seg selv og gjennom materielle ting kan medføre status (Berger et al., 2022). I tillegg kan deltakelse i flere aktiviteter også medføre økt autonomi over fritid for ungdom. Det gjør det vanskeligere for foreldre å følge med på når ungdom er hvor, spesielt for foreldre som ikke har mulighet til å kjøre ungdom til og fra aktiviteter. Dette medfører også flere muligheter til å oppsøke risikable eller ulovlige aktiviteter (Smetana & Rote, 2019).

Selv om det er observert en statistisk signifikant sammenheng mellom deltakelse i både idrett og andre organiserte aktiviteter og en økning i rapportert narkotikasalg blant ungdom, må betydningen av dette funnet vurderes i lys av den relativt lave effektstørrelsen ($\beta = 0.082$) og den lave forklaringskraften til modellen (1,5% av variansen). Selv om deltakelse i flere aktiviteter kan ha en viss sammenheng med salg av ulovlige stoffer, er det mange andre uidentifiserte variabler som er viktigere for å forstå og forebygge slik atferd. Derfor bør resultatene tolkes med forsiktighet og ikke overvurderes.

5.1.4 Slåsskamper og vold

Når det gjelder voldelig atferd, her målt gjennom antall slåsskamper, ser man at ungdom som kun deltar i idrett rapporterer mindre slåssing enn ungdom som ikke deltar i noe organisert aktivitet. Derimot viser funnene at ungdom som bare deltar i ikke-idrettslige aktiviteter rapporterer mer voldelig problematferd. Enda flere slåsskamper rapporterer ungdom som deltar både i idrett og andre aktiviteter. Dette tyder på at deltakelse i bare idrett reduserer voldelig atferd, men dersom idrett og andre aktiviteter kombineres, kan det føre til økt voldelig atferd blant ungdom.

Det at kombinasjonen av idrett og andre aktiviteter ser ut til å øke sannsynligheten for voldelig atferd kan skyldes konkurranse- og aggressivetsaspekter ved idrett. Å utvise like mye konkurranseinstinkt og aggressivitet på andre arenaer, som i klassen eller på fritidsklubben kan irritere og provosere andre som videre kan føre til konflikt, og i verste fall voldelig atferd. I tillegg er idrettsungdom vant til å bli sammenlignet med andre og selektert etter ønskede ferdigheter. Dette gjør at idrettsungdom muligens forholder seg mer til sosiale

hierarkier og dominans (Høigaard et al., 2020). Dersom ungdom tar med seg behovet for sosial dominans til andre arenaer, kan dette føre til konflikt og øke risiko for slåsskamper (Gencheva, 2015).

Dette forklarer likevel ikke hvorfor deltakelse i idrett alene fører til redusert voldelig atferd, mens idrettsdeltakelse i kombinasjon med andre aktiviteter fører til økt voldelig atferd. Muligens kan dette skyldes at balansen mellom ulike aktiviteter kan være tidskrevende og stressende, noe som kan føre til frustrasjon og irritabilitet. Dette kan gjøre ungdommer mer tilbøyelige til å reagere med aggresjon når konflikter først oppstår (Ciairano et al., 2007). Forskjellene kan også skyldes at ungdom som engasjerer seg i idrett alene kan ha en sterkere sosial integrasjon innenfor en enkelt gruppe, som både kan føre til bedre vennskap, økt tillit og færre normer og regler å forholde seg til. Derom ungdom identifiserer seg med idretten og den fremmer positiv atferd og sosial tilpasning, kan dette også redusere voldelig atferd (Spruit et al., 2016).

En annen årsak kan være at forskjellene skyldes kulturelle eller miljømessige faktorer knyttet til den ikke-idrettslige aktiviteten. Ettersom mindre strukturerte aktiviteter ofte tiltrekker seg unge med mer problematferd (Mahoney & Stattin, 2000; Seland & Andersen, 2020), og påvirkning av jevnaldrende er en sterk indikator for unges atferd (Bakken, 1998; Mahoney et al., 2004), kan deltakelse i lavt strukturerte aktiviteter påvirke unges atferd negativt. Eksempelvis argumenterer Seland and Andersen (2020) for at problematferd kan forsterkes i fritidsklubber, siden aktivitetene, som tv-spill og bordtennis, er "generelt lav i struktur". Videre argumenterer de for at fritidsklubbers forebyggende effekt mot problematferd kan styrkes dersom klubbmiljøet også omfatter en betydelig andel «kompetente jevnaldrende» som kan virke normdannende (Seland & Andersen, 2020). Muligens er årsaken til mine funn det motsatte – deltakelse i mindre strukturerte aktiviteter, som fritidsklubber, kan påvirke idrettsungdom negativt dersom det er en betydelig andel ungdom med problematferd som virker normdannende. Det at deltakelse i ikke-idrettslige aktiviteter alene har en negativ effekt på antall slåsskamper, motsier igjen dette argumentet.

Det er samtidig her, i likhet med mine undersøkelser knyttet til salg av ulovlige stoffer, viktig å tolke resultatene med forsiktighet på bakgrunn av modellens lave forklaringskraft (6%). Samtidig har deltakelse i både idrett og andre aktiviteter en tydeligere effektstørrelse på antall

slåsskamper ($\beta = 0.328$), noe som gjør funnet interessant i en diskusjon om idrett fører til mindre problematferd.

Samlet sett ser man at ungdom som kun deltar i idrett rapporterer bedre psykososial helse, mindre regelbrudd og mindre deltakelse i slåsskamper, enn ungdom som ikke deltar i noe organisert aktivitet. Samtidig ser man at ungdom som deltar i både idrett og andre aktiviteter, til tross for rapportering om bedre psykososial helse, rapporterer mer sosiale vansker, både i form av regelbrudd, salg av ulovlige stoffer og slåssing, sammenlignet med ungdom som ikke deltar i noen organiserte aktiviteter. Sammenligner man kombinasjonsgruppen med ungdom som kun deltar i ikke-idrettslige aktiviteter, ser man at ungdom som deltar i idrett og andre aktiviteter oftere rapporterer salg av ulovlige stoffer og deltakelse i slåsskamp, og i like stor grad rapporterer regelbrudd. På bakgrunn av dette må hypotese 1 forkastes.

5.2 Forskjeller mellom problematferdstyper

Min andre hypotese er at *Idrett påvirker ulike former for problematferd ulikt*. I dette delkapittelet vil jeg først sammenligne resultatene mine knyttet til emosjonelle vansker opp imot sosiale vansker. Deretter vil jeg drøfte rundt forskjeller imellom typer av sosiale vansker knyttet til alvorlighetsgrad og vold.

5.2.1 Emosjonell versus sosiale vansker

Totalt sett tyder resultatene på at deltakelse i idrett fører til mindre emosjonelle vansker, sammenlignet med ungdom som deltar i andre organiserte aktiviteter eller ungdom som ikke deltar i noe organisert aktivitet. Når det gjelder sosiale vansker er derimot forholdet til idrettsdeltakelse mer komplisert. Det å delta i bare idrett ser ut til å enten redusere eller ikke ha noen sammenheng med sosiale vansker, mens det å delta i idrett og andre aktiviteter øker sosiale vansker. Tallene tyder altså på at påvirkningen av idrettsdeltakelse er større på emosjonell enn sosiale vansker, noe som gir støtte til hypotese 2a.

Samtidig legger disse motsigende funnene mellom emosjonell og sosiale vansker opp til noen interessante diskusjoner. Som nevnt kan noen av årsakene til den positive sammenhengen mellom idrett og mindre emosjonelle vansker være knyttet til fordeler med fysisk aktivitet (Chekroud et al., 2018; Kandola et al., 2019), sosial støtte og følelse av tilhørighet (Aggerholm & Breivik, 2021; Sundvoll & Tjønndal, 2015), struktur, disiplin, positiv identitetsutvikling og selvbilde (Jordalen, 2017), samt sosial kapital og positiv nettverksbygging (Skauge, 2022). Men kan grunnene til at idrettsungdom rapporterer mindre

emosjonelle vansker være de samme grunnene som gjør at idrettsungdom rapporterer mer sosiale vansker?

Samtidig som økt fysisk aktivitet kan gi fordeler, viser analysen en positiv sammenheng mellom økt fysisk aktivitet og sosiale vansker. Muligens kan dette skyldes usunne forhold til trening, skader og sykdom eller økt mentalt stress blant ungdom som er mye fysisk aktiv. Gjennom idrettens fysiske krav stilles det forventninger til ungdom basert på alder, kjønn og idrettsgren. Dette gjør at ungdom som ikke møter forventningene blir sett på som avvikende, og muligens kan avvikende atferd knyttet til disse forventningene føre til flere sosiale vansker. Eksempelvis kan det å være sliten og eller ha smerter gjøre at ungdom har lavere terskel for å skulke skolen, eller at de får dårligere tålmodighet og kortere lunte dersom konflikt oppstår (Vitali et al., 2014).

Idrettens struktur og krav om disiplin kan tilby ungdom gode rutiner og lærer dem selvdisciplin og tankemønstre som er nyttig i andre deler av livet. For noen unge kan disse kravene likevel oppleves som overkontrollerende, spesielt dersom man opplever dette som unødvendig eller urettferdig. Krav om streng disiplin og struktur kan i slike tilfeller føre til motreaksjoner og opposisjonell atferd både i og utenfor idrettslig kontekst (Luthar & Barkin, 2012). Strengere krav til struktur og disiplin i ungdomsidretten medfører også høye forventninger om forpliktelse og kravet kan bidra til økt stress og press på ungdom, som videre kan føre til at de søker utløp gjennom uønsket atferd (Luthar, 2003).

Også idrettens potensial til å bygge selvbilde og bidra til positiv identitetsutvikling, har sine nedsider. Gjennom konkurranser og trening kan unge oppleve mestring og suksess, men samtidig kan dårlig håndtering av nederlag og manglende anerkjennelse ha motsatt effekt på unges selvbilde, som videre kan endre unges atferd. Tap og nederlag gjennom idrettsaktivitet kan føre til frustrasjon, lav selvfølelse og dårlig håndtering av negative følelser, som kan komme til uttrykk gjennom aggressiv atferd (Wienberg & Gould, 2018). I tillegg kan ungdom som er veldig dedikert til idretten knytte hele sin identitet og selvfølelse til prestasjoner og deltakelse i idretten. Dette er uheldig dersom ungdommene møter motstand eller forhindringer for deltakelse, som eksempelvis en alvorlig skade. Dersom unge hviler for mye av sin identitet på idrettsdeltakelse, kan slike forhindringer føre til identitetskriser og negativ atferd (Skaalvik & Skaalvik, 2018; Wienberg & Gould, 2018).

Samtidig som idretten har potensial til å utvikle positiv sosial støtte og tilhørighet som forebygger emosjonelle vansker, kan idrett også bidra til ekskludering, klikkforming og økt sosialt konformitetspress (Høigaard et al., 2020). Gjennom dette kan ungdom oppleve press på å gjennomføre eller delta i risikofylt eller normbrytende atferd. Eksempelvis kan ungdom føle seg presset til å delta i sosiale aktiviteter som involverer alkohol eller andre rusmidler, spesielt hvis disse handlingene er sett på som en måte feire serier ved lagkonkurranser eller bygge lagånd (Pedersen, 2008). Klikkdannelse og ekskludering kan også føre til at ungdom oppsøker andre miljøer, enten istedenfor, eller ved siden av idretten for å oppleve tilhørighet og sosial støtte (Lucas & Jeanes, 2022).

Idrett kan øke ungdoms sosiale nettverk og gi unge flere gode venner og noen å være med på fritiden (Skauge, 2022), noe som analysen viser forebygger mot emosjonelle vansker.

Samtidig har ikke det å ha en god venn noen signifikant sammenheng med sosiale vansker. Det å ha noen å være med på fritiden har heller ikke noen signifikant sammenheng med salg av ulovlige stoffer eller slåsskamp og når man undersøker antall regelbrudd, viser analysen at ungdom som sier de har noen å være med på fritiden rapporterer flere regelbrudd enn dem som ikke har noen å være med. Gode vennskap, som gjerne kan være et resultat av idrettsdeltakelse, kan altså føre til mindre ensomhet og være positivt for den enkeltes psykososiale helse. Samtidig kan det være negativt for sosiale vansker dersom unge knytter nære relasjoner til jevnaldrende som normaliserer problematferd (Mahoney & Stattin, 2000; Seland & Andersen, 2020).

Deltakelse i idrett, og spesielt deltakelse i flere aktiviteter, kan også føre til vennskap eller bekjentskap med eldre eller mer erfarne ungdommer, og eventuelt øke tilgang til fester eller andre sosiale sammenhenger hvor lov- eller normbrytende atferd finner sted. Slike situasjoner kan gi ungdom muligheter til å eksperimentere med atferd de ellers ikke ville blitt eksponert for (Güllich et al., 2023). Samtidig som sosial kapital kan gi tilgang til støtte og ressurser kan det også føre til at ungdom må forholde seg til flere forventinger, og at ungdom tar del i handlinger som gir dem sosial anerkjennelse innenfor gruppen, til tross for at handlingene oppleves som negative utenfor miljøet. Eksempelvis kan slåsskamper og aggressiv oppførsel bli sett på som «imponerende» innen ishockey og lignende idrettskulturer (Newman et al., 2021), selv om det sees på som problematferd utenfor idretten.

5.2.2 Problematferdens voldelighet og alvorlighetsgrad

Innenfor sosiale vansker finner man også forskjeller knyttet til problematferdens alvorlighetsgrad. Idrett ser ut til å ha en større påvirkning på mindre alvorlig problematferd enn alvorlig ikke-voldelig problematferd, i form av narkotikasalg. Samtidig ser man ikke så store forskjeller mellom idrettsdeltakelses påvirkning på regelbrudd og slåsskamp. Ett interessant funn er at det å delta i bare idrett reduserer risikoen for å utføre regelbrudd og delta i slåsskamp omtrent like mye, mens det å delta i både idrett og andre aktiviteter øker tendens til å utføre regelbrudd og i enda større grad tendens til å delta i slåsskamp. Resultatene gir altså støtte til hypotese 2b *Idrett har mindre effekt på alvorlig sosiale vansker (salg av ulovlige stoffer) enn på regelbrudd*, men avkrefter hypotese 2c *Idrett har mindre effekt på voldelig enn ikke-voldelig problematferd*.

Det at alvorligere former for problematferd, som eksempelvis salg av ulovlige stoffer, ikke påvirkes like mye av idrettsdeltakelse som mindre alvorlig problematferd, kan skyldes at alvorlige atferder i større grad er påvirket av komplekse, miljømessige, ofte sosioøkonomiske, eller personlig dypere problemer (Moffitt et al., 2002), som ikke nødvendigvis endres av deltakelse i idrett. Modellens forklaringskraft tyder på dette, hvor svært lite av variansen i salg av ulovlige stoffer kan forklares av de inkluderte variablene.

Det at kun idrettsdeltakelse ser ut til å redusere både antall regelbrudd og voldelig atferd står i tråd med tidligere funn som fremhever idrettens sosialisningsrolle gjennom læring av selvdisciplin og sosial integrasjon, og hvordan dette reduserer alvorlig voldelig problematferd blant ungdom (McHugh et al., 2019; Newman et al., 2021). I kontrast til dette tyder funnene på at når idrett kombineres med andre aktiviteter, kan det føre til en økning i både regelbrudd og slåsskamper. Som nevnt kan dette forklares med rollekonflikter og normvariasjon (Høigaard et al., 2020), økt sosialt nettverk (Skauge, 2022), tidspress og stress (Luthar, 2003; Luthar & Barkin, 2012), samt eksponering for ulike subkulturer (Berger et al., 2022) og eldre venner (Güllich et al., 2023). Den positive sammenhengen utfordrer dermed oppfatningen om at idrettsdeltakelse minimerer alle former for problematferd.

Dette tyder på at aktivitetenes kontekst og den spesifikke kombinasjonen av fritidsaktiviteter har betydning for hvordan ungdoms atferd utvikler seg. For å forstå det komplekse forholdet mellom idrett og sosiale vansker er det derfor viktig å ta hensyn til de sosiale og miljømessige kontekstene ungdom befinner seg i. Videre eksemplifiserer min siste hypotese knyttet til

sosioøkonomisk status én miljømessig kontekst som kan påvirke sammenhenger mellom deltakelse i idrett og problematferd blant ungdom.

5.3 Sosioøkonomisk status, idrett og problematferd

Min tredje hypotese er at *ungdoms sosioøkonomiske status har en effekt på forholdet mellom problematferd og deltakelse i idrett, både idrettsdeltakelse alene og i kombinasjon med andre organiserte aktiviteter*. Min modell viser at høyere sosioøkonomisk status generelt sett reduserer alle former for problematferd blant ungdom, til tross for kurvelineære sammenhenger ved sosiale vansker. Samtidig som sosioøkonomisk status generelt kan ha forebyggende effekter, viser resultatene at det i visse kontekster gir økt risiko for emosjonelle vansker. Eksempelvis reduserer deltakelse i både idrett og andre aktiviteter generelt psykososial uhelse blant ungdom, men effekten av denne deltakelsen er mindre for ungdom med høy sosioøkonomisk status. Motsatt ser man at deltakelse i både idrett og andre aktiviteter øker sosiale vansker generelt sett, men denne effekten er mindre for de med høyere sosioøkonomisk status. For ungdom som kun deltar i idrett ser man ingen signifikante forskjeller knyttet til sosioøkonomisk status ved noen av problematferdene. Dette tyder på at den forebyggende effekten av å kun delta i idrett på psykososial uhelse, regelbrudd og antall slåsskamper, er relativt konstant uavhengig av sosioøkonomisk status. Ettersom sosioøkonomisk status påvirker effekten av å delta i både idrett og andre aktiviteter, men ikke effekten av å delta i idrett alene, må også hypotese 3 forkastes.

Den positive sammenhengen mellom høyere sosioøkonomisk status og mindre problematferd generelt, samsvarer med tidligere forskning (Frøyland, 2021; Windarwati et al., 2020; Xue et al., 2021). Trolig kan dette skyldes ungdoms tilgang til ressurser. Ungdom fra høyere sosioøkonomiske miljøer har ofte bedre tilgang til utdannings- og helsehjelp (Helsedirektoratet, 2023). Dette kan redusere stress og forbedre håndtering av personlige, helsemessige og sosiale utfordringer. Flere ressurser gjør det også enklere å dekke ungdoms grunnleggende behov, og de slipper å bekymre seg for økonomisk usikkerhet i familien, som kan føre til problematferd (Windarwati et al., 2020; Xue et al., 2021). Foreldre med høyere sosioøkonomisk status har også oftere mindre fysisk utmattende jobber og arbeidstider som tillater dem å tilbringe mer tid med barna (Booyesen et al., 2021). Dette øker mulighetene for at foreldre kan involvere seg i unges fritid, noe som kan være forebyggende mot sosiale vansker. I tillegg kan økt tid og overskudd gjøre at foreldre kan vise mer sosial støtte, som er forebyggende mot emosjonelle vansker blant ungdom (Booyesen et al., 2021).

Samtidig kan høy sosioøkonomisk status medføre et økt forventningspress om å opprettholde status både sosialt, akademisk og på idrettsarenaen (Luthar, 2003). Dette kan føre til høyere nivåer av stress, mer bekymring, dårligere søvn og andre former for psykososial uhelse. Mine analyser tyder på at ungdom med bedre sosioøkonomisk status har en høyere tendens til å rapportere psykososial uhelse når de deltar i både idrett og andre aktiviteter. En av årsakene til dette kan være at dersom hverdagen blir for strukturert, full av gjøremål og ikke gir rom for fritid og mulighet for å utforske personlige interesser, kan ungdom oppleve dårligere psykososial helse, redusert livskvalitet og utbrenthet (Luthar & Barkin, 2012). Unge med svært høy sosioøkonomisk status kan også i større grad være utsatt for isolasjon, både gjennom rike nabolags utforming og med tanke på foreldrenes arbeid og mer bruk av aupair eller barnevakter, som kan skape avstand i foreldrerelasjonen (Luthar, 2003). Tidligere forskning viser også at familier med veldig høy sosioøkonomisk status kan ha en tendens til å i større grad skjule psykiske problemer for å opprettholde fasade eller et bilde av perfektjon (Luthar & Barkin, 2012). Dette kan hindre ungdom i å uttrykke følelsesmessige behov eller søke hjelp, noe som kan forverre ungdoms psykososiale helse.

At høyere sosioøkonomisk status reduserer sosiale vansker blant ungdom som deltar i både idrett og andre aktiviteter kan også skyldes flere årsaker. For det første kan det handle om hvilke aktiviteter ungdom deltar i ved siden av idretten. Eksempelvis har ungdom fra familier med bedre økonomi mulighet til å delta i flere aktiviteter som kan medføre kostnader, eksempelvis å både delta i idrett og kulturskole. Som Mahoney and Stattin (2000) argumenterer for, er disse aktivitetene mer strukturerte og har derfor større potensiale til å endre ungdoms innsats, samarbeidsevne og ambisjoner over tid og utvikle «kompetente jevnaldrende». Ungdom fra familier som ikke har økonomi til deltakelse i flere kostbare fritidsaktiviteter, kan heller oppsøke gratistilbud. Forskning viser at tendensen til å bruke fritidsklubber er høyest blant ungdom som har relativt få sosioøkonomiske ressurser hjemme, er minst tilfreds med egen helse, begår flest regelbrudd, eller som i størst grad er utsatt for å vold og mobbing (Seland & Andersen, 2020). Etersom aktivitetene i disse tilbudene ofte er mindre strukturert, tiltrekker seg ungdom med problematferd, og at unge i stor grad påvirkes av jevnaldrende, kan unge med mindre sosioøkonomiske ressurser være mer utsatt for å gjøre problematferd på basis av utvalget de har av sosiale miljøer og fritidstilbud.

For det andre preger sosioøkonomisk status hvilke forutsetninger unge har for å trives og lykkes i idretten. Nyere undersøkelser viser en skjevfordeling i treningstilbud og idrettsanlegg knyttet til bosted (Jacobsen & Bogerud, 2023; Oslo Economics, 2020b). I byene ser man at unge med høyere sosioøkonomisk status fra rikere bydeler, får tilgang til fotballakademier, betalte trenere og treningstid flere ganger i uken helt fra 7-8 års alderen. Idrettslag i bydeler med høyere andel lavinntektsfamilier, er derimot fullstendig avhengig av frivillighet og får nesten ikke treningstid. Eksempelvis fikk idrettslaget Christiania BK fra Oslo-øst tildelt én treningstime i uken av fotballkretsen i 2024. Timen skal deles av seks barnelag og ett ungdomslag, altså over 150 unge på én fotballbane (Øgar & Aaserud, 2024). Forhold som dette gjør at unge fra slike områder får dårligere forutsetninger til å være fysisk aktive, skape samhold i laget, oppleve mestring, lære seg nyttige livsferdigheter fra idretten og i tillegg får de mindre tilstedeværende voksenpersoner. Hvis ungdom fra disse idrettslagene ønsker å trene mer, må de ta initiativ til dette på egenhånd og gjerne vente til det ledig anlegg for å trene. Muligens kan dette være en av årsakene til den positive sammenhengen mellom hvor ofte unge deltar i egenorganisert aktivitet og antall slåsskamper. Det gjør også at ungdom i disse områdene gjerne må finne andre steder å henge eller må finne på andre ting på fritiden, som igjen kan øke sannsynlighet for problematferd. Dette kan også være en av årsakene til et større frafall blant unge med mindre sosioøkonomiske ressurser. Selv om ungdom selv ikke rapporterer at økonomi er årsaken til at de slutter med idrett (Ødegård et al., 2016), kan urettferdighet og dårligere tilbud gjøre at ungdom ikke trives og velger å slutte.

Samtidig ser man at sosioøkonomisk status har en kurvelineær effekt på sosiale vansker. I resultatdelen presenterte jeg figurer som viste hvordan forventet verdi av regelbrudd, salg av ulovlige stoffer og slåsskamper endres med endringer i sosioøkonomisk status, når alle andre variabler holdes konstant. Alle tre figurene viser redusert effekt frem til ungdom har høy sosioøkonomisk status, før effekten igjen stiger ved høyest sosioøkonomisk status. Dette tyder på at ungdom som rapporterer veldig høy sosioøkonomisk status rapporterer mer problematferd enn ungdom med middels eller høy sosioøkonomisk status.

Tidligere studier viser at høyt forventningspress, isolasjon, for strukturert fritid og perfektjonisme blant ungdom med veldig høy sosioøkonomisk status kan føre til at de bruker problematferd som en mestringsstrategi (Luthar, 2003; Luthar & Barkin, 2012). Sosiale vansker kan fungere som en kortsiktig flukt fra press og forventinger og å møte den perfektjonistiske følelsen av «å aldri være god nok», ved å vise at en tar avstand fra

forventningene. Det kan også være en måte å gjenvinne autonomi og kontroll over eget liv eller å oppnå respekt og status blant jevnaldrende i egne miljø (Luthar, 2003; Luthar & Barkin, 2012).

Muligens kan økningen i problematferd blant unge med veldig høy sosioøkonomisk status også knyttes til en endring i samfunnstrender og motkultur. Berger et al. (2022) fant i sin studie tre ulike grunner til narkotikasalg blant ungdom i Oslo: Den første grunnen er at ungdom har problemer med familie eller skolen, at de har tilknytning til jevnaldrende som bruker narkotika, eller andre forklaringsfaktorer knyttet til oppvekstforhold. Den andre grunnen er en krysning av at ungdom selv er underprivilegert og samtidig kalkulert forholder seg til velstående jevnaldrende, og dermed drar nytte av sitt miljø. Narkosalget blir i dette tilfellet sett på som ett slags kriminelt entreprenørskap. Den siste årsaken er knyttet til hvorfor privilegert ungdom selger narkotika. For disse ungdommene er ikke salget motivert av pengefortjeneste, men derimot narkotikaliberalisering og en medisinsk tilnærming til cannabis. Salg blant privilegerte unge representerer på denne måten en motkulturell ramme som ligger langt fra det offentlige synet på «personer som selger narkotika» (Berger et al., 2022).

Kompleksiteten i forholdet mellom sosioøkonomisk status, problematferd og idrett tydeliggjør hvordan mange faktorer samvirker når man snakker om sammenhenger mellom deltakelse i idrett og problematferd blant ungdom. Funnene står også i tråd med kritikken Foucault blir møtt med knyttet til homogenisering av samfunnet. Eksempelet knyttet til sosioøkonomisk status viser at makt er ulik og ikke oppleves på samme måte for alle. Å ikke ta hensyn til hvordan sosiale forskjeller påvirker makt og individets mulighet for å frigjøre seg fra makt i gitte kontekster vil derfor gi et feil bilde av forholdet mellom idrett og problematferd. Mer om hvordan makt i idrett påvirker forholdet vil jeg diskutere i neste delkapittel.

5.4 Idrett, disiplinering og problematferd

Tidligere i diskusjonen har jeg reflektert rundt mulige årsaker til mine resultater. I denne delen vil jeg gå mer teoretisk til verks og undersøke funnene i lys av Foucaults disiplinærmakt. Delkapittelet vil først diskutere idrettens potensiale til å redusere problematferd blant ungdom med utgangspunkt i begrepene sannhetsregimer, diskursive praksiser, governmentality og maktteknologier. Deretter vil jeg diskutere nedsider ved idrettens sannhetsregimer og praksiser og hvordan de fungerer i møte med samfunnet ellers.

Til slutt vil jeg diskutere om idrett fungerer som et godt verktøy for governmentality for å forhindre og forebygge problematferd og utenforskap.

5.4.1 Idrettens forebyggende potensiale

Oppsummert ser man at idrett har et forebyggende potensial når det kommer til problematferd blant ungdom. Idrettens sannhetsregime knyttet til selvdisiplin introduserer ungdom for diskursive praksiser som kan lære dem å håndtere ansvar, følelser og relasjoner, regulere egen atferd og å forplikte seg til mål (Toering & Jordet, 2015). Om unge internaliserer sannhetsregimet og medfølgende diskursive praksiser, og tar dem i bruk i sammenhenger utover idretten, kan idrett fungere forebyggende mot sosiale vansker. Dette er trolig en av årsakene til at ungdom som kun deltar i idrett rapporterer mindre sosiale vansker.

Sannhetsregimer knyttet til konkurransefokus, ambisjon og innsats, kan medføre diskursive praksiser som lærer unge å forplikte seg til hardt arbeid, legge ned innsats og tåle motgang. Slike egenskaper kan gjøre det lettere for unge å henge med i andre sosiale sammenhenger, som i skolen. Idrett kan dermed fungere forebyggende mot utenforskap og mistrivsel i skolen, noe mine analyser viser har en tydelig sammenheng med problematferd blant unge. I tillegg kan det være forebyggende mot emosjonelle vansker ved å lære ungdom utholdenhet i møte med motgang og å håndtere egne tanker og følelser på måter samfunnet anser som akseptable.

Idrettsforbundet argumenterer for at idrettsaktivitet, utført med inkluderende praksiser, kan lære unge å ta ansvar for hverandre, gi unge en følelse av tilhørighet og utvide deres forståelse for mangfold (NIF, 2023; Skauge, 2022). Diskursive praksiser i idretten, som inkluderende språk og verktøy for vennsbygging, kan gjøre at ungdom føler seg sett og motvirke ensomhet og marginalisering, noe som kan forklare hvorfor idrettsungdom rapporterer bedre psykososial helse enn ungdom ellers. Sannhetsregimer knyttet til karakterbygging kan også lære ungdom å samarbeide og kommunisere meninger og følelser på en konfliktforebyggende måte, som har potensiale til å redusere behov for å utagere (Holt et al., 2011). I tillegg gir idrett unge en arena hvor de kan kjenne på mestring og anerkjennelse (Seippel, 2006), noe som kan redusere risiko for psykososial uhelse og at unge søker til sosiale vansker for å få anerkjennelse.

Eksemplene over viser hvordan ungdom, gjennom selvets teknikker, kan internalisere sannhetsregimer fra idretten og endre sin egen væremåte. Dette gjør også at regjeringen kan definere hva de synes er god eller riktig væremåte for ungdom, og videre buke idretten som

ett middel for å endre ungdoms atferd i ønsket retning. Gjennom trussel om overvåking, i form av sammenligning og vurdering, vil ungdom tilpasse seg til det som forventes av dem eller som de opplever som «normalt» i idretten. Siden individer er kritisk selvbevisste og ønsker å regulere sitt eget moralske ståsted og sine verdier (Evans, 2016), vil påvirkningene ungdom eksponeres for i hverdagen utvikle selvets etikk hos ungdom. Dette viser hvordan governmentality gjennom idrett kan fungere disiplinerende, forbedrende og forandre unges atferd, og på denne måten være produktivt for samfunnet med tanke på problematferd.

5.4.2 Idrettens ekskluderende logikk

Samtidig som idrettens sannhetsregimer kan fungere forebyggende kan de også gjenskape diskursive praksiser som marginaliserer og fratrukker makten fra gitte befolkningsgrupper (Rail, 2012; Rail et al., 2010; Wheatley, 2005a, 2005b). Det å ikke ta hensyn til at ulike befolkningsgrupper har ulik tilgang til ressurser og ulike utfordringer, samt at dette kan påvirke deres muligheter til å møte idrettens sannhetsregimer, vil være marginaliserende. Eksempelvis kan forventninger knyttet til selvdisciplin føre til at idrett, slik den tradisjonelt organiseres, passer best for ungdom som har foreldre som involverer seg i idretten eller som har vokst opp i familier som har lært dem selvdisciplin (Holt et al., 2011). Krav om å møte opp på rett sted til rett tid, med riktig utstyr, kan oppleves som mye vanskeligere for unge som ikke har foreldre med mulighet for å følge dem opp. Dette gjør at ungdom fra familier som mangler kulturell forståelse for idrettens organisering, eller som er fra familier med lavere sosioøkonomisk status, kan slite med å leve opp til kravet om selvdisciplin.

Dette gjelder også ungdomsidrettens forventninger til dedikasjon, hvor økonomiske og sosiale forhold kan forhindre muligheten til å delta på like mange treninger eller restituere mellom økter (Solstad et al., 2022). Enkelte lavinntektsfamilier kan være avhengig av at ungdom bidrar hjemme med passing av småsøsken, middagslaging eller at ungdom jobber ved siden av skolegang (Holt et al., 2011). Muligens kan slike diskursive praksiser være årsak til ulikhet i deltakelse mellom minoritets- og majoritetsungdom og at høyere sosioøkonomisk status korrelerer med høyere deltakelse i idrett (Bakken, 2022; Solstad et al., 2022), til tross for at økonomi er årsaken som rapporteres minst knyttet til frafall fra ungdomsidretten (Ødegård et al., 2016).

Hva som anses å være «karakterbyggende» er også basert på bestemte normer eller verdier som favoriserer ut ifra en bestemt kulturell eller sosial bakgrunn og kan føre til

marginalisering av unge som ikke klarer å leve opp til eller identifiserer seg med diskursene og verdiene. Idrett er også kjent for å favorisere visse kropper, ferdigheter og modenhetsnivåer i ungdomsidretten. Dette skjer blant annet gjennom selektering etter fysisk modenhet, noe som har ført til en veldokumentert overrepresentasjon av utøvere som er født tidlig på året både i eliteidretten og blant utøvere på aldersbestemte landslag (Cobley et al., 2009; Smith et al., 2018). I tillegg kan idrett være fysisk belastende og føre til usunne forhold til trening, skader og sykdom eller økt mentalt stress blant ungdom. Gjennom idrettens fysiske krav konstrueres og kontrolleres også ungdoms kropper gjennom diskursive praksiser, og det stilles forventninger basert på alder, kjønn og idrettsgren. Dette gjør at ungdom med kropper som ikke møter forventningene blir sett på som avvikende. Dette tydeliggjør hvordan biomakt er til stede i ungdomsidretten og muligens kan avvikende atferd knyttet til disse forventningene føre til økt problematferd, som eksempelvis skoleskulking.

Ved å forvente visse standarder til ungdoms selvdisiplin, prestasjon, konkurranselyst og dedikasjon, gjøres rammene for normalitet i ungdomsidretten relativt trange. Dette kan være problematisk ettersom atferd som egentlig er normal, blir sett på som ett problem og skaper «avvik» (Tjora & Levang, 2016). Det kan også medføre en individualisering av utøverne hvor det er mulig å måle «feil» etter bestemte nivåer og tillegge utøvere egenskaper (Foucault, 1978 sitert i Evans, 2016). Dette tydeliggjør hvordan governmentality kan fungere ekskluderende for (uønskede) «variasjoner» av ungdom, samtidig som det blir legitimert som et verktøy for å opprettholde orden, danne ungdom eller sikre gode prestasjoner.

Foucault mener samtidig at det ikke er ytre maktteknologier i seg selv som ekskluderer, men måten kulturelle eller sosiale påvirkninger former individers tanker, følelser og selvforståelse (Evans, 2016). Ekskluderingen skjer altså først når unge internaliserer idrettens normer som kriterier for tilhørighet og aksept. Dette skaper ett press om konformitet og ungdom som opplever at de ikke passer inn i idrettens diskursive praksiser og organisering, kan da oppleve en følelse av utenforskap, som videre kan redusere trivsel, motivasjon og engasjement og føre til frafall.

Dette gjør det interessant å se på idrettens struktur, sannhetsregimer og diskursive praksiser, i sammenheng med årsaker til idrettsfracfall blant ungdom. Ifølge Ødegård med kollegaer (2016) er de mest rapporterte årsakene til frafall: å ikke ville forplikte seg til faste tidspunkt, for mye trening og prestasjonspress, skader og mangel på mestring. Med utgangspunkt i

idrettens potensiale til positiv fysisk-, sosial- og psykologisk utvikling (Holt et al., 2011), vil frafall fra idrett begrense unges tilgang til slike positive effekter, noe som videre kan føre til større ulikhet blant unge. Ettersom økt segregering og sosial ulikhet igjen har sammenheng med problematferd blant ungdom (Tveit, 2023), er muligens idrettens sannhetsregimer, og ekskludering som følge av disse, én av årsakene til problematferd blant ungdom.

I tillegg til å føre til frafall, kan idrettens sannhetsregimer også direkte føre til problematferd, spesielt dersom ungdom ikke er refleksivt selvbevisst og ukritisk følger diskursive praksiser. Som nevnt tidligere kan en internalisering av sannhetsregimet om at aggressivitet er nødvendig for suksess, medføre risiko for at ungdom overfører denne atferden til andre situasjoner utenfor idrettsmiljøet eller konkurransen (Hadapad & Malipatil, 2018), som videre kan føre til konflikt og voldelig atferd. Ungdom blir også utsatt for diskursive praksiser som laguttak og topping av lag, noe som normaliserer sammenligning og rangering av medspillere. Hvis ungdom internaliserer sannhetsregimer om hierarkier som noe normalt og sosial dominans som ønskelig og tar med seg behov for sosial dominans til andre arenaer, kan dette føre til konflikt og øke risiko for slåsskamper (Gencheva, 2015). Et overveldende konkurransepress kan også føre til at unge tyr til uetiske midler som juks eller doping for å oppnå ønskede resultat (Thorbjørnsen, 2011).

Overdreven perfeksjonisme blant idrettsungdom kan være resultat av at unge drar sannhetsregimet knyttet til selvdisiplin for langt. Perfeksjonisme medfører ofte økt stress og redusert fysisk og psykososial helse (Flett & Hewitt, 2005). Krav om streng disiplin og struktur kan også i tilfeller føre til motreaksjoner og opposisjonell atferd både i og utenfor idrettslig kontekst (Luthar & Barkin, 2012). Slike motreaksjoner kan være et resultat av ungdoms har innsett sin egen subjektivitet og derfor velger å motstå idrettens maktteknologier gjennom å utvise problematferd. Også idrettens forståelse av suksess som primært knyttet til resultater, kan være vanskelig å forholde seg til for ungdom som ikke presterer og som håndterer nederlag dårlig. Ettersom individet ønsker å oppnå en viss tilstand av lykke, visdom og perfeksjon (Foucault et al., 1988), kan mangel på dette føre til endring av atferd. Dette kan komme til uttrykk både gjennom emosjonell- (Guillet & Gauthier, 2008; Newman et al., 2016) og sosiale vansker (Wienberg & Gould, 2018). Problematferd kan også være et resultat av at unge overprioriterer idrettsaktiviteten på bekostning av andre livsområder som familie, utdanning eller sosiale relasjoner (Saban et al., 2015).

5.4.3 Manglende kontinuitet

Det at idrett er en unik sosial kontekst gjør at hva som anses som problematferd kan være forskjellig i idretten og i samfunnet for øvrig. Atferd som ellers hadde blitt sett på som problematisk kan oppfattes som naturlig i idrettslige kontekster. Eksempelvis kan det å reagere følelsesmessig, gi uttrykk for misnøye overfor autoriteter og venner (Gencheva, 2015), utvise aggressivitet for å nå personlige mål (Conroy et al., 2001; Newman et al., 2021) og å tøyne regelverk til egen fordel (Selliaas, 2016) i større grad være akseptert i idretten. Dette kommer til uttrykk gjennom normalisering av diskursive praksiser som verbal utveksling, gestikulering, fysiske taklinger eller taktisk filming, drøying og juks. Slike handlinger, så lenge de er innenfor spilleregler og aksepterte grenser, anses som den del av idrettens «konkurransesjargong». I andre samfunnsområder, som eksempelvis i skolesammenheng, hadde slike uttrykk blitt vurdert som problematisk, uærlig, uhøflig eller respektløst, manipulerende og uønsket (Svartdal, 2020).

Tidligere forskning viser også at mange idrettsutøvere, spesielt juniorutøvere, presser seg gjennom smerter (Jessiman-Perreault & Godley, 2016), psykiske helseplager (Castaldelli-Maia et al., 2019), aksepterer og normaliserer destruktiv behandling fra trenere (Isoard-Gauthier et al., 2016), legger ned usunne mengder tid i idretten (Wienberg & Gould, 2018) og preges i stor grad av perfektjonisme (Flett & Hewitt, 2005). Undertrykkelse av smerte og psykisk velvære kan sees på som en naturlig del av ungdomssatsning i idretten, mens samme atferd i andre kontekster hadde blitt sett på som usunne eller risikable. Også overdrevent kontrollbehov eller streb etter å unngå feil, streng selvdisciplin og isolasjon, blir oppfattet som problematisk atferd i samfunnet, ettersom det medfører økt stress, lav selvfølelse og generelt psykisk uhelse. Eksempelvis hadde trolig en tilsvarende dedikasjon til skolearbeid eller jobb blitt sett på som usunt.

Motsatt kan atferd som samfunnet ellers oppfatter som uproblematisk, normal eller «god» anses som problematisk i idrett. Samtidig som idrett kjennetegnes av likhet og meritokrati, skiller idrett seg fra andre samfunnsområder ved å normalisere utestenging og ekskludering av unge spillere (Skauge, 2021). Å nekte spillere tilgang til konkurranser og treningsgrupper begrunnes med strategiske beslutninger eller formelle regler utviklet for å oppnå gode resultat. Dette tydeliggjør hvordan idrettens rekordjakt, standardisering og rasjonalisering i tilfeller blir prioritert fremfor mål om inkludering, mestring, læring og personlig vekst (Koss, 2023). Dersom valg, basert på likestilling og inkludering, går ut over kortsiktig prestasjon og

resultater blir de også ofte møtt med sterk motstand (Barth et al., 2022). I de fleste andre settinger ville ekskludering eller utestengelse, spesielt av barn og unge, blitt ansett som mobbing, diskriminering eller trakassering (Jahnsen & Støen, 2022).

Oppfatninger av problematferd varierer også mellom ulike fritidsaktiviteter og vennegjenger, noe som kan forklare hvorfor ungdom som deltar i både idrett og andre aktiviteter rapporterer mer sosiale vansker. Mens idrett verdsetter punktlighet, struktur, likhet, konkurranse og innsats i aktivitet, har andre aktiviteter som, fritidsklubber helt andre diskursive praksiser hvor unge kan komme og gå når de vil, gjøre valgfrie og mer ustrukturerte aktiviteter og det ikke er noen forventning til innsatts eller noe mål om å vinne eller tape (Seland & Andersen, 2020). I aktiviteter knyttet til musikk kunst og drama er evner som kreativitet og særegenhet i større grad ønskelig. Dette mangfoldet av diskurser kan gjøre det vanskelig for ungdom å navigere og skille mellom atferd basert på kontekst. Spesielt dersom de har samme venner som deltar i ulike arenaer.

Eksempelvis kan det være vanskelig for en vennegjeng som er vant til å komme og gå, snakke sammen når de vil og gjøre de aktivitetene de vil, å omstille atferden når samme gjengen møtes på fotballtrening eller i skoletimer. Motsatt ungdom på fotballtrening bli oppfordret til å legge inn høy innsats og aggressivitet for å vinne, men dersom samme atferd gjøres når de spiller spill på fritidsklubben eller fotball i friminuttene, blir dette opplevd som uønsket atferd og kan føre til konflikt. Dette tydeliggjør hvordan deltakelse i flere aktiviteter kan gjøre at ungdoms atferd blir vurdert ut fra et bredere spekter av normer og standarder, noe som kan resultere i flere muligheter for at deres handlinger blir oppfattet som problematiske i ulike kontekster. Samtidig er ungdomstiden generelt en periode i livet hvor ungdom stilles ovenfor nye krav og forventinger (Bakken, 1998), et bredere landskap av arenaer føre til enda mer utprøving og testing av grenser.

Som nevnt kan økt eksponering for ulike subkulturer med ulike verdier og normer lede til økt aksept eller oppmuntring av risikofylt atferd, som narkotikasalg (Berger et al., 2022). Dette skjer gjennom selvets teknikk og etikk som i stor grad påvirkes av innflytelser til stede i samfunnet ved det gitte tidspunktet (Foucault et al., 1988). Gjennom å oppleve at normer og regler kan brytes, og muligens til og med gir anerkjennelse i andre miljøer, kan ungdom refleksivt innse sin egen subjektivitet og potensielt motstå maktteknologier som prøver å forhindre ungdom involvere seg i ulovlig salg, eller andre former for sosiale vansker.

Samtidig som sosial kapital kan gi tilgang til støtte og ressurser kan det altså også føre til manglende kontinuitet i diskurser, og at ungdom tar del i handlinger som gir dem sosial anerkjennelse innenfor gruppen, til tross for at handlingene oppleves som negative utenfor miljøet. Ikke bare handlinger kan variere mellom miljøer, men også maktteknologier varierer. Eksempelvis kan variasjoner i tegnsystemer, som språk eller klær og utstyr, gi tilgang til makt i ulike miljø, og mangel på dette kan føre til problematferd. Dette viser hvordan ulike sosiale nettverk skaper egne former for disiplinerende makt, altså makt-mikrofysikk, som unge må forholde seg til. En av årsakene til at ungdom som kun driver med idrett rapporterer mindre, mens ungdom som deltar i flere aktiviteter rapporterer mer sosiale vansker, kan skyldes at ungdom som engasjerer seg i idrett alene kan ha en sterkere sosial integrasjon innenfor en enkelt gruppe, ikke oppleve et like stort mangfold av diskurser (Foucault & Nazzaro, 1972).

5.4.4 Governmentality gjennom idrett

Det at idrettsdeltakelse generelt har sammenheng med mindre psykososial uhelse og at ungdom som kun deltar i idrett rapporterer mindre regelbrudd og slåsskamper enn ungdom som ikke deltar i noen aktivitet eller i andre aktiviteter kan tyde på at idrett har et forebyggende potensiale mot problematferd. Gjennom idrettens særegne organisering, sannhetsregimer og diskursive praksiser er idrett en arena som kan lage rammer for ungdoms atferd. Idrett har potensiale til å lære unge positive psykologiske og sosiale livsferdigheter, være en arena for anerkjennelse og mestring, og skape vennskap og følelse av tilhørighet. Siden idrett er den fritidsarenaen som når ut til flest barn og unge kan muligens idrett fungere som et verktøy for governmentality, hvor regjeringen gjennom idrett kan prøver å disiplinere ungdom for å forhindre eller forebygge mot sosial og emosjonelle vansker.

Samtidig kan faktisk noen av idrettens sannhetsregimer og diskursive praksiser føre til mer problematferd dersom ungdommene ikke har et refleksivt forhold til de ytre maktteknologiene i idretten. Ved å gjøre noen atferder ønskelige eller normale og andre til avvik eller «et problem», kan idretten bidra til marginalisering av visse ungdomsgrupper. Ekskluderingen skjer gjennom bruk av diskurser, organisering og institusjonelle praksiser som favoriserer gitte oppvekstforhold, ferdigheter, modenhetsnivåer og kropper. Presset om konformitet til normale diskurser kan føre til en opplevelse av utenforskap for unge som av ulike årsaker ikke har like gode forutsetninger for å nå disse. Følelsen av å ikke passe inn eller strekke til kan

videre medføre økt frafall, som igjen hindrer ungdomsgruppene tilgang til idrettens positive effekter.

Mine analyser viser at idrettsdeltakelse har størst forebyggende effekt mot emosjonelle vansker for ungdom med lav sosioøkonomisk status. Samtidig viser deltakelsestall store sosiale forskjeller i deltakelse knyttet til både sosioøkonomisk status, etnisk og kulturell bakgrunn, funksjonsnivå og kjønn når det gjelder å ha vært med i organisert idrett og frafall i norsk ungdomsidrett (Bakken, 2019; Solstad et al., 2022a). Siden segregering og ulikhet mellom befolkningsgrupper har sammenheng med økt problematferd i samfunnet (Tveit, 2023), vil en opprettholdelse av ensartethet i idretten være uheldig. For å sette det helt på spissen kan man, ved å bevilge ressurser til idretten, risikere å gi en gruppe som allerede har ressurser enda mer.

Samtidig demonstrerer idrettens sannhetsregimer hvor kontekstavhengig og flytende problematferdsbegrepet er. Samme atferd kan både bli sett på som avvikende og normalt, avhengig av når, hvor og hvem som utfører atferden. Sannhetsregimene tyder på et mangfold av diskurser både knyttet til idrettens indre rasjonalitet, altså om idrettsdeltakelsen i seg selv, og til idrettens ytre rasjonalitet, hvor deltakelsen skal medføre positive gevinster på andre samfunnsfelt (Goksøyr, 2008). Dette kan være en av årsakene til at ungdom som kombinerer idrett med andre organiserte aktiviteter rapporterer mer problematferd enn andre unge. I tillegg kan muligens ungdom oppleve større trussel om overvåkning fra jevnaldrende enn fra autoriteter. Etersom jevnaldergruppens meninger får en større betydning i ungdomsårene (Bakken, 1998), kan etterlevelse av atferd som er akseptert i denne gruppen være viktigere enn hva autoriteter eller samfunnet ellers ser på som ønsket atferd.

Manglende kontinuitet i sannhetsregimer i idretten selv, mellom organiserte aktiviteter og mellom aktiviteter og andre samfunnsområder, fører til maktspredning (Foucault & Nazzaro, 1972), som videre begrenser muligheten for å styre medlemmene slik man vil. Dette kan være en av årsakene til at ungdom som kun deltar i idrett rapporterer mindre sosiale vansker og ungdom som kombinerer idrett med andre aktiviteter rapporterer mer problematferd. Ut fra dette kan man argumentere for at mangfold av motsigende og forskjellige diskurser, både i idretten selv, mellom idrett og samfunnet og mellom ulike fritidsaktiviteter for ungdom, kan forhindre idrettens potensiale til å forebygge utenforskap og problematferd.

5.5 Den omvendte sammenhengen: Om kausalitet

Til nå har jeg tolket resultater og diskutert ut ifra hvorvidt idrett påvirker problematferd, men kanskje er det ikke idrettsdeltakelsen som fører til mer eller mindre problematferd, men problematferd som fører til mer eller mindre idrettsdeltakelse?

Kanskje kan årsaken til forholdet mellom idrettsdeltakelse og mindre emosjonelle vansker være at ungdom med dårlig psykososial helse i utgangpunktet ikke velger å ta del i idretten. I idrett er manglende kompetanse i høy grad synlig. Dette kan gjøre at ungdom som sliter med lav selvfølelse, er usikre på egne evner eller som frykter å mislykkes eller ydmykes, velger bort idretten for andre fritidsaktiviteter. I tillegg krever idrettsdeltakelse ett vist funksjonsnivå og fysisk energinivå. Ungdom som sliter med psykososial uhelse, har ofte lavere energinivå (Tvedten et al., 2022). Dette kan gjøre terskelen for å delta i idrett høy og for noen kan det rett og slett være umulig. I tillegg viser forskning tydelige sammenhenger mellom psykisk uhelse, skader og funksjonsnedsettelse (Tvedten et al., 2022). Ettersom skader kan forhindre unges mulighet til idrettsdeltakelse og funksjonsnedsettelse i stor grad kan begrense valgmuligheter i ungdomsidrett, kan ungdomsidrettens deltakelsestall i stor grad farget av unges helsemuligheter (Oslo economics, 2020a).

I tillegg skiller idrett seg fra mange andre fritidsarenaer gjennom et særegent fokus på kropp, ofte krav om kroppskontakt, organisering og aktiviteter er ofte binært kjønnsdelt og aktivitetene har en egen kleskode. Også ungdom som sliter med selvbilde og ikke føler seg komfortabel i egen kropp, kan fravelge idrett på grunn av krav om kroppskontakt og klær. Idretters kjønnsoppdeling kan også medføre at unge transpersoner ikke opplever idretten som en fritidsarena hvor de «passer inn». Dette tydeliggjøres gjennom mye lavere deltakelsestall i idretten generelt blant transpersoner sammenlignet med cispersoner (Anderssen et al., 2021; Bufdir, 2020). Samtidig viser internasjonal forskning at unge transpersoner som gruppe rapporterer dårligere psykososial helse enn jevnaldrende cispersoner (Carmichael et al., 2021; Kaltiala-Heino et al., 2018). Disse eksemplene tydeliggjør hvordan sammenhengen mellom idrettsdeltakelse og psykososial uhelse også bør sees i lys av hvilke grupper som velger eller har mulighet til å delta i idrettsaktivitet.

Også når det gjelder sammenhenger mellom sosiale vansker og ungdom som både deltar i idrett og andre aktiviteter, bør man reflektere rundt kausalitet. Idrett kan samle ungdom med lignende interesser og atferdsmønstre. Ettersom idrett kan gi utløp for spenning og adrenalin,

kan denne spenningsøken være en årsak til unges deltakelse i både idrett, andre aktiviteter og utførelse av sosiale vansker. Idrett er i tillegg en arena som gir mulighet for annerkjennelse og oppmerksomhet, som kan gjøre at unge med større bekräftelsesbehov oppsøker idrett. Mangel på bekräftelse øker også risiko for at ungdom oppsøker uønsket atferd for å få dette (Luthar, 2003), bekräftelsesbehov kan derfor også fungere som en bakenforliggende faktor.

Enkelte idretter tillater ungdom å vise ferdigheter ofte forbundet med sosiale konstruksjoner av maskulinitet, som styrke, målstrebing og aggressivitet (Thing, 1999; Tjønndal & Hovden, 2021). Spesielt for jenter kan idrett fungere som et frirom hvor de får demonstrere og utvikle ferdigheter som sosialt er forbundet med maskulinitet (Tjønndal & Hovden, 2021). Ungdom som trenger mer utløp for aggresjon kan derfor søke seg til idretter som tillater uttrykk for maskuline egenskaper som styrke og aggressivitet. De samme ungdommene kan også trekkes mot flere aktiviteter som gir utløp for dette. I tillegg kan disse karakteristikene ved idrett frastøte seg ungdom som ikke er komfortabel eller har behov for å utvise aggressivitet. Dette kan forklare sammenhengen mellom antall slåsskamper og deltakelse i idrett og andre aktiviteter, snarere enn at idrett i seg selv gjør ungdom aggressiv eller voldelig.

Det at ungdom som deltar i idrett og flere aktiviteter også rapporterer mer sosiale vansker trenger altså ikke nødvendigvis å ha med idrettsaktiviteten i seg selv å gjøre, men det kan heller skyldes at aktivitetene appellerer til ungdom som i utgangspunktet er sårbar for sosiale vansker eller frastøter seg ungdom som er mindre spenningsøkende, aggressive eller ikke har like stort bekräftelsesbehov.

Disse sammenhengene gjelder for så vidt også andre forskjeller blant ungdom, som eksempelvis oppvekstforhold, livshendelser, stabile individuelle trekk og forhold til skole, venner og fritid. Som Sammpson og Laub (2017) argumenterer for, opptrer disse faktorene i ulikt omfang og i ulike sammensetninger hos hver ungdom. Dette gir ungdom ulike forutsetninger knyttet til både emosjonell og sosiale vansker, og for å oppsøke og opprettholde deltakelse idrett. Noe som i denne oppgaven er eksemplifisert med sosioøkonomisk status blant ungdom.

5.6 «Problemet» med problematferd

Hvorfor er vi egentlig så opptatt av problematferd blant ungdom? Er det så rart at ungdom sliter med problematferd i en periode hvor kroppen gjennomgår store fysiologiske forandringer og møter nye forventninger fra samfunnet? Ungdoms kropp gjennomgår store hormonforandringer – testosteron for gutter og østrogen for jenter (NHI, 2021b).

Testosteronproduksjonen i ungdomstiden er kjent for å medføre overreaksjoner, aggressivitet og humørsvingninger under puberteten (NHI, 2021a). Også jenters østrogennivå økes under puberteten, noe som kan medføre fysisk ubehag, humørsvingninger, irritabelt, nedstemthet og fornemmelse av lite kontroll på egne følelser (NHI, 2023). Dette kan forklare hvorfor mine analyser finner tydelige kjønnsforskjeller i problematferd, hvor gutter rapporterer mer sosiale vansker, mens jenter sliter mer med emosjonelle vansker.

Også overgangen fra å være barn til å stå ansvarlig for egne handlinger og atferd kan være utfordrende for unge. Dette, i kombinasjon med ønsket om å ta avstand fra barndom, men samtidig ikke vite hvem man er eller vil bli, kan føre til at ungdom bli enda mer påvirkelig av jevnaldrende og sosiale medier for å finne svar (Bakken, 1998; Mahoney et al., 2004). Mine analyser viser at økt bruk av sosiale medier er den eneste faktoren som øker alle former for problematferd, til tross for at effekten er liten. På bakgrunn av usikkerhet, samfunnsforventninger og fysiologiske endringer kan det argumenteres for at tendens til problematferd blant unge er helt naturlig, spesielt ettersom forskning viser at problematferd hovedsakelig er et ungdomsfenomen (Frøyland, 2021; Frøyland & Sletten, 2012; Aase et al., 2020).

Mye oppmerksomhet rundt sosiale vansker kan gi inntrykk av at sosiale vansker er et større samfunnsproblem enn emosjonelle vansker. Dette skyldes trolig at atferden er synlig og gir konsekvenser for andre enn individet selv (Wichstrøm & Backe-Hansen, 2007). Selv om sosiale vansker kan ha alvorlige konsekvenser og være direkte til skade for ungdom på kort sikt, er det nok frykten for at atferden kan fungere som inngangsport til alvorlig kriminell aktivitet eller rusmisbruk senere i livet, som er hovedgrunnen til oppmerksomheten rundt økende sosiale vansker (Frøyland, 2021; Frøyland & Sletten, 2012; Helgeland, 2003). Frykten kan altså knyttes til Sampson og Laubs (2017) *kumulative effekt*, hvor problematferd i ung alder lede til skoleproblemer, merknader på rulleblader eller fengsling, som videre kan redusere personens sjanser i arbeidsmarked eller utdanning, som igjen øker sannsynlighet for sosiale vansker senere i livet.

Selv om emosjonelle vansker er alvorlige for individet, er konsekvensene av atferden mindre synlig for dem rundt og samfunnet på kort sikt, atferden blir også ofte misforstått og kan være mindre håndfast å forholde seg til. Samtidig viser tidligere forskning som nevnt, at emosjonelle vansker i ungdomstiden ofte har tendens til å vedvare inn i voksenlivet (Axelsdottir et al., 2022; Copeland et al., 2009; Morales-Muñoz et al., 2023). Emosjonelle vansker ser altså ikke ut til å være et ungdomsfenomen på samme måte som sosiale vansker (Feiring, 2016). Ut fra dette kan man argumentere for at økende psykososial uhelse er et minst like stort «problem» for samfunnet, til tross for at konsekvenser ikke nødvendigvis påvirker eller forstyrrer andre på kort sikt. Samtidig er ikke konsekvensene av sosial og emosjonelle vansker gjensidig utelukkende; tvert imot går problematferdene ofte hånd i hånd, hvor typisk emosjonelle vansker kan føre til sosiale vansker, som videre kan føre til mer emosjonelle vansker. Det er derfor viktig å utvikle tiltak og aktivitetstilbud som forebygger begge former for problematferd.

5.7 Hovedfunn og handlingsmuligheter

Mine analyser av forholdet mellom problematferd og organisert idrettsaktivitet har avdekket flere interessante punkter. Denne kunnskapen kan være nyttig for fremtidig utvikling av tiltak for å redusere problematferd og forebygge psykososial utvikling hos ungdom. Med mål om at min studie ikke skal være dekonstruktivistisk og bare kritisere systemer uten å presentere noen vei videre, vil jeg presentere noen forslag til hvordan mine hovedfunn kan brukes i dette delkapittelet. Forslagene er basert på egne refleksjoner.

Mitt første hovedfunn er at deltakelse i idrett, enten det er alene eller i kombinasjon med andre aktiviteter, er bra for unges psykososiale helse. Tidligere i diskusjonen har jeg reflektert rundt hvordan dette kan være resultat av idrett som en sosial arena for vennskap, å føle tilhørighet, mestring og annerkjennelse, lære nyttige sosiale og personlige ferdigheter, samt øke fysisk aktivitet og selvdisciplin, som alle har positiv sammenheng med psykososial helse. Samtidig kan sammenhengen være knyttet til hvilke ungdomsgrupper som velger eller har mulighet til å delta i ungdomsidretten. Disse funnene kan tyde på at det å tilgjengeliggjøre idrett for flere vil kunne redusere emosjonelle vansker blant ungdom. Dette kan gjøres ved å bygge flere anlegg, sørge for at idrettsanlegg er universelt tilgjengelig, tilby et mer mangfoldig utvalg av aktiviteter eller ved å utvikle idrettstilbud med litt andre diskursive

praksiser som eksempelvis mindre prestasjons- og konkurransefokus eller med mindre fastsatte tidspunkt.

Mitt andre hovedfunn er at idrett alene fører til mindre sosiale vansker, men dersom det kombineres med andre organiserte aktiviteter kan det føre til en økning i rapporterte sosiale vansker. Jeg diskuterte tidligere om årsakene til dette kan skyldes at disse ungdommene får mindre oppfølging i aktivitetene, er mindre hjemme, er mer utsatt for stress eller at de kan ha et bredere sosialt nettverk som kan medføre rollekonflikt og mer sosialt press fra jevnaldrende. Disse funnene kan brukes til å forstå hvilke unge som er i risikogruppen for å gjennomføre mer sosiale vansker. Det tydeliggjør også viktigheten av oppfølging av unge som deltar i flere aktiviteter, spesielt dersom de ikke har foreldre som gjør det allerede. Dette kan gjøres i selve aktivitetene eller gjennom samarbeid mellom ulike aktiviteter, mellom skole og fritidsaktiviteter og ved å forsøke å oppdatere og involvere foreldre etter forutsetninger. Også det å tydeliggjøre for unge når hvilke atferd er «greit», sørge for at ungdom opplever anerkjennelse uavhengig av prestasjon, samt å lære ungdom generelt å håndtere stress, kommunikasjon og konflikt, kan være viktige tiltak mot voldelig problematferd.

Studien viser også at idrett ikke har like stor påvirkning på alvorlig problematferd, i form av salg av ulovlige stoffer og at denne atferden i større grad kan forklares av andre faktorer. Dette funnet tilsier at muligens tiltak for å forebygge mot salg av ulovlige stoffer, bør prioriteres til andre områder enn idretten. Samtidig finner man signifikante sammenhenger også her knyttet til ungdom som deltar i både idrett og andre aktiviteter. Det å minimere krav og status knyttet til materielle og kostbare ting, i tillegg til oppfølging er derfor også relevant for denne typen problematferd.

I tillegg viser resultatene at høyere sosioøkonomisk status generelt sett reduserer problematferd blant ungdom, samtidig som det påvirker effekten av deltakelse i både idrett og andre organiserte aktiviteter, men ikke effekten av deltakelse i idrett alene. Ettersom høyere sosioøkonomisk status generelt reduserer problematferd, er det kanskje ikke så rart at problematferd blant ungdom øker i takt med økte forskjeller i samfunnet generelt. Studien viser at deltakelse i idrett og andre aktiviteter har en større effekt for unge med mindre sosioøkonomiske ressurser, vil prioritering av billige og tilgjengelige aktivitetstilbud av god kvalitet og anlegg til områder med mer lavinntektsfamilier være viktig. I tillegg kan det være fordelaktig å bevisstgjøre trenere og foreldre i idrettsgrupper om at unge har ulike

forutsetninger for å møte idrettens ulike krav, og at dette ikke bør føre til at de ekskluderes fra aktiviteten.

Til tross for at jeg inkluderte unges skoletrivsel hovedsakelig som en kontrollvariabel i mine analyser, viser resultatene at hvor mye ungdom trives på skolen har større påvirkning på alle formene for problematferd enn deltakelse i organiserte aktiviteter generelt. Tiltak som forbedrer skoletrivsel har derfor stor betydning for ungdoms velvære og atferd. Dette tydeliggjør også viktigheten av å fange opp unge som mistrives på skolen og gi dem andre arenaer for trivsel og mestring.

I tillegg hadde det vært interessant å undersøke om økt kunnskap blant ungdom selv, om egen kropp og ungdomstid, kunne hatt en effekt på rapportert problematferd blant ungdom. Fra et kritisk og gjerne Foucault-inspirert perspektiv bygger begrepet «problematferd» på en forestilling om «normalitet». Dersom ungdom i større grad lærer at noen av tingene de føler på i ungdomstiden er vanlig, både med tanke på fysiologiske og sosiale endringer, kunne de muligens ikke følt seg så alene. Mangelen på informasjon kan muligens, uten å neglisjere psykososial uhelse blant ungdom, gjøre at følelser og atferd som egentlig er «naturlig» i ungdomstiden anses av ungdom selv som et problem og får dem til å føle seg «uvanlig». Informasjonsdeling kan derfor muligens brukes som et verktøy for å utvide de trange rammene for «normalitet» i ungdomstiden.

6.0 Konklusjon

Til tross for idrettsforbundets argument om at «idrett kan være løsningen på utenforskapet» viser tidligere forskning varierende sammenhenger mellom deltakelse i idrett og problematferd blant ungdom. Forskjellene i funnene kan være knyttet til forskjeller i idrettens organisering, hvilke ungdomsgrupper som sammenlignes, hvilke type problematferd som måles og om studiene tar hensyn til ulike oppvekstforhold.

I denne oppgaven har derfor undersøkt hvordan idrettsdeltakelse påvirker problematferd blant ungdom i Norge. Jeg har sammenlignet fire ulike grupper ungdommer: ungdom som ikke deltar i organisert aktivitet, ungdom som kun deltar i ikke-idrettslig organisert aktivitet, ungdom som kun deltar i idrett og ungdom som deltar i idrett og minst én annen organisert aktivitet. Jeg har også sammenlignet effekter av deltakelse på tvers av fire typer problematferd: psykososial uhelse, regelbrudd, salg av ulovlige stoffer og slåsskamper. I tillegg har jeg undersøkt om unges sosioøkonomiske status påvirker idrettsaktivitetens effekter på problematferdstypene.

Resultatene viser at ungdom som kun deltar i idrett rapporterer bedre psykososial helse, mindre regelbrudd og mindre deltakelse i slåsskamper enn ungdom som ikke deltar i noen organiserte aktiviteter, noe som delvis støtter hypotese H1. Samtidig rapporterer ungdom som deltar i både idrett og andre aktiviteter flere sosiale vansker i form av regelbrudd, salg av ulovlige stoffer og slåssing, sammenlignet med ungdom som ikke deltar i noen organiserte aktiviteter, noe som avkrefter H1. Når det gjelder Hypotese H2, støttes H2a ved at idrett har større reduserende effekt på emosjonelle enn sosiale vansker. H2b støttes også ved at idrett har mindre effekt på alvorlig sosial problematferd (narkotikasalg) enn på regelbrudd, mens H2c avkreftes da idrett ikke har mindre effekt på voldelig enn ikke-voldelig problematferd. Jo bedre sosioøkonomisk status ungdom har jo mindre problematferd rapporterer de generelt. Når sosioøkonomisk status sees i sammenheng med deltakelse i idrett og andre aktiviteter, ser man at idrettsdeltakelses effekt på problematferd er størst blant ungdom med lavere sosioøkonomiskstatus, som delvis støtter H3. Likevel avkreftes også H3 da unges sosioøkonomiske status ikke har en signifikant effekt på forholdet mellom problematferd og deltakelse i kun idrett.

6.1 Er ungdomsidrett løsningen på utenforskapet?

Forholdet mellom idrettsdeltakelse og problematferd ser altså ut til å være komplekst.

Samtidig som idrettsungdom rapporterer mindre psykososial helse, har ungdomsidretten sannhetsregimer, diskursive praksiser og en organisering som homogeniserer idrettsungdom ved å ekskludere enkelte grupper fra å delta og dra nytte av positive ferdigheter og fordeler som følger idrettsdeltakelse. Idrettens sannhetsregimer og praksiser legger opp til ulike opplevelser innad i idretten som kan dytte ut sårbare grupper, eksempelvis ungdom med lav sosioøkonomisk status, i et skalkeskjul av at ungdom selv har lav motivasjon eller trivsel.

Denne studien tydeliggjør også hvordan det å kombinere idrettsdeltakelse med andre aktiviteter kan føre til mer sosiale vansker blant ungdom. Dette kan være et resultat av et flytende og kontekstavhengig problematferdsbegrep, hvor samme atferd kan bli sett på som normalt og avvikende avhengig av når, hvor og hvem som gjør atferden. Et mangfold av diskurser både i idretten og mellom ulike sosiale arenaer kan enten gjøre ungdom mer refleksivt bevisst eller gjøre det vanskeligere for ungdom å navigere og dermed også vanskeligere for regjeringen å styre ungdoms atferd gjennom idrett.

Idretten har altså både potensiale til å forebygge, forhindre, forsterke og være årsak til problematferd og utenforskap blant ungdom. For å forhindre problematferd er det muligens ikke «regjeringen som må ta idrettens rolle i samfunnet på alvor» som idrettskretslederne påstår, men derimot idretten og dens medlemmer selv. Først når medlemmer refleksivt er klar over effekten av idrettens organisering, sannhetsregimer og diskursive praksiser, og hvordan disse bidrar til å skape nettverk av maktrelasjoner, kan idretten bidra til endringer som forebygger mot utenforskap og problematferd blant unge.

6.2 Implikasjoner og videre forskning

Selv om mine undersøkelser viser en sammenheng mellom deltakelse i idrett og problematferd har mine modeller, spesielt modellene for sosiale vansker, relativt lav forklaringskraft. Til tross for at jeg har inkludert alle variablene jeg hadde tilgang til i mitt datasett som teoretisk forklarer problematferd blant ungdom er det fortsatt mange relevante variabler som mangler. Eksempelvis hadde det vært relevant å undersøke flere typer emosjonelle vansker og andre former for kriminalitet, samt å kontrollere for sentrale forklaringsfaktorer som foreldrerelasjoner eller sentralitet i unges bosted. Disse variablene er ikke inkludert i min modell, enten på grunn av lav svarprosent eller fordi de ikke var

tilgjengelig i mitt datasett. Dette påvirker validiteten ved å begrense modellens evne til å fange opp alle relevante faktorer, og målets reliabilitet ved at resultatene kan være mindre konsistente. Ettersom idrettsdeltakelse har ulik effekt på ulike typer problematferd hadde det videre vært interessant å undersøke flere typer problematferd, som eksempelvis om det har noen sammenheng med bruk av rusmidler blant ungdom.

Multivariate regresjonsanalyser kan heller ikke si noe sikkert om kausalitet. Det at det finnes en sammenheng mellom idrettsdeltakelse og mindre emosjonelle vansker, betyr ikke nødvendigvis at idrett er årsaken til lavere rapportering av emosjonelle vansker. Man kan heller ikke med sikkerhet si at deltakelse i idrett og andre aktiviteter fører til mer sosiale vansker, som diskutert i kapittel 5.5. Det å trekke noen direkte konklusjoner om årsakssammenhenger mellom idrettsdeltakelse og problematferd er derfor umulig. For å få en dypere forståelse av årsakssammenhengene mellom idrettsdeltakelse og problematferd, ville det derfor vært interessant å videre gjennomføre kvalitative intervjuer som kan utforske ungdoms personlige opplevelser og perspektiver knyttet til forskningsspørsmålet.

Avslutningsvis er det verdt å merke seg at argumentene i denne oppgaven i stor grad bygger på en norsk forståelse av institusjonalisert konkurranseidrett og problematferd. Ved å ukritisk beskrive idrett som institusjonalisert og konkurranseorientert risikerer jeg å «overse» fysisk aktivitet i livene til mennesker som verken har ressurser til å formelt organisere aktiviteter eller ungdom som ikke ønsker å konkurrere (Coakley & Pike, 2014). De sannhetsregimene som trekkes frem i denne oppgaven, er også trolig påvirket av mine egne erfaringer med ungdomsidrett og mine oppfatninger av hva som er problematisk. I tillegg kan jeg ved å definere og bruke begrepet problematferd, bidra til å opprettholde den nåværende sosiale ordenen ved å kategorisere visse atferder som normale og andre som avvikende.

7.0 Referanseliste

- Afifi, A., Clark, V., & May, S. (2004). Computer-aided multivariate statistics. Texts in statistical science. *Chapman & Hall/CRC, Boca Raton, Florida, fourth edition.*
weighted summary statistics—a framework for localised exploratory data analysis. *Computers, Environment and Urban Systems*, 26(6), 501-524.
<https://stats.oarc.ucla.edu/stata/dae/multivariate-regression-analysis/>
- Aggerholm, K., & Breivik, G. (2021). Being, having and belonging: values and ways of engaging in sport. *Sport in society*, 24(7), 1141-1155.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17430437.2020.1734562>
- Andersen, P. L., & Bakken, A. (2019). Social class differences in youths' participation in organized sports: What are the mechanisms? *International review for the sociology of sport*, 54(8), 921-937. <https://doi.org/10.1177/1012690218764626>
- Andersen, P. L., & Bakken, A. (2020). Oppvekstmiljø i utsatte byområder. Resultater fra Ungdata-undersøkelser i seks utvalgte kommuner. . *NOVA-notat*, 1(2020).
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/6470>
- Anderson, N. A., Bohnert, A. M., & Governale, A. (2018). Organized Activity Involvement among Urban Youth: Understanding Family- and Neighborhood- Level Characteristics as Predictors of Involvement. *J Youth Adolesc*, 47(8), 1697-1711.
<https://doi.org/10.1007/s10964-018-0823-8>
- Anderssen, N., Eggebø, H., Stubberud, E., & Holmelid, Ø. (2021). Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020.
<https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2825850>
- Andrews, D. L. (2000). Posting up: French post-structuralism and the critical analysis of contemporary sporting culture. In J. J. Coackley & E. Dunning (Eds.), *Handbook of sports studies* (pp. 106-137). Sage Publications.
<https://www.torrossa.com/en/resources/an/5018094#page=145>
- Ansara, Y. G., & Hegarty, P. (2013). Misgendering in English language contexts: Applying non-cisgenderist methods to feminist research. *International Journal of Multiple Research Approaches*, 7(2), 160-177.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.5172/mra.2013.7.2.160>
- Axelsdottir, B., Borren, I., Eidet, L., Nilsen, K., Sund, A., & Bjørndal, A. (2022). *Kunnskapsoppsummering: effekt av tiltak for depresjon hos barn og unge.*
Tiltakshåndboka: oppsummert forskning om effekt av tiltak for barn og unges psykiske

- helse*. Tiltakshåndboka for barn og unges psykiske helse.
<https://tiltakshandboka.no/no/tilstander/tilstandsgruppe-depresjon/oppsummert-om-depresjon>
- Bakken, A. (1998). *Ungdomstid i storbyen* (8278940401). (NOVA Rapport 7/98, Issue. O. s. Velferdssenteret NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5003>)
- Bakken, A. (2019). *Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten?* (8278946906). OsloMet storbyuniversitetet.
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/1298>
- Bakken, A. (2022). *Ungdata 2022: Nasjonale resultater* (NOVA Rapport Issue. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3011548/NOVA-rapport-5-2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y>)
- Bakken, A. (2023a). *Ung i Oslo 2023. Ungdomsskole og videregående skole*.
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3065089/NOVA-Rapport-6-2023.pdf?sequence=7&isAllowed=y>
- Bakken, A. (2023b). *Ung i Oslo 2023. Ungdomsskolen og videregående*. (NOVA-rapport, Issue. NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3065089>)
- Bakken, A., Frøyland, L. R., & Sletten, M. A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* (8278945780). (NOVA Rapport Issue. O. M. U.-O. NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5103>)
- Bakken, A., Hegna, K., & Sletten, M. A. (2021). Offline, online. Digitale ungdomsliv gjennom tre tiår. In G. Ødegård & W. Pedersen (Eds.), *Ungdommen* (pp. 29-63). Cappelen Damm Akademisk/NOASP Nordic Open Access Scholarly Publishing.
<https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/74561>
- Bakken, A., & Strandbu, Å. (2023). Idrettsdeltakelse blant ungdom–før, under og etter koronapandemien. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3063817>
- Barker-Ruchti, N., & Tinning, R. (2010). Foucault in leotards: Corporeal discipline in women's artistic gymnastics. *Sociology of Sport Journal*, 27(3), 229-250.
https://www.researchgate.net/profile/N-Barker-Ruchti/publication/49512933_Foucault_in_Leotards_Corporeal_Discipline_in_Women's_Artistic_Gymnastics/links/54230e310cf290c9e3ae261b/Foucault-in-Leotards-Corporeal-Discipline-in-Womens-Artistic-Gymnastics.pdf?sg%5B0%5D=started_experiment_milestone&origin=journalDetail
- Barth, M., Güllich, A., Macnamara, B. N., & Hambrick, D. Z. (2022). Predictors of junior versus senior elite performance are opposite: a systematic review and meta-analysis of

- participation patterns. *Sports medicine*, 52(6), 1399-1416.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s40279-021-01625-4>
- Bean, C., Kendellen, K., & Forneris, T. (2016). Moving beyond the gym: Exploring life skill transfer within a female physical activity-based life skills program. *Journal of applied sport psychology*, 28(3), 274-290.
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10413200.2015.1124155>
- Berger, E. J., Pedersen, W., & Sandberg, S. (2022). Pathways to Drug Dealing in the Middle and Upper Classes: Early Marginalization, Relative Disadvantage and Countercultural Opposition. *The British Journal of Criminology*, 63(4), 889-905.
<https://doi.org/10.1093/bjc/azac063>
- Bergsgard, N. (2016). Ungdomsidretten som løsning på samfunnsmessige utfordringer? In Ø. Seippel, M. K. Sisjord, & Å. Strandbu (Eds.), *Ungdom og idrett*. Cappelen.
- Booyesen, F., Botha, F., & Wouters, E. (2021). Conceptual causal models of socioeconomic status, family structure, family functioning and their role in public health. *BMC public health*, 21(1), 191. <https://link.springer.com/article/10.1186/s12889-021-10214-z>
- Breivik, G. (2009). Idrett og etikk—en oversikt over hovedtemaer i den idrettsfilosofiske diskusjon 1980–2007. *Tidsskrift for teologi og kirke*, 80(1), 2-21.
<https://nih.brage.unit.no/nih-xmlui/bitstream/handle/11250/170471/Breivik%20TidsskrTeologiKirke%202009.pdf?sequence=1>
- Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253. <https://doi.org/10.2307/2297111>
- Bryhn, R. (2021). *idrett*. Store norske leksikon Retrieved 7. november from <https://snl.no/idrett>
- Bufdir. (2020). *Fritid og deltakelse*. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtq/Fritid_og_deltakelse/
- Bufdir. (u.å.). *Forventningspress hos barn og ungdom*. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. Retrieved 18.04 from <https://www.bufdir.no/foreldrehverdag/ungdom/utvikling-selvfolelse-og-kommunikasjon/forventningspress-hos-barn-og-ungdom/>
- Burton, J. M., & Marshall, L. A. (2005). Protective factors for youth considered at risk of criminal behaviour: Does participation in extracurricular activities help? *Criminal*

Behaviour and Mental Health, 15(1), 46-64.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/cbm.36>

Butcher, J., Lindner, K. J., & Johns, D. P. (2002). Withdrawal from competitive youth sport: a retrospective ten-year study. *Journal of sport behavior*, 25(2).

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&profile=ehost&scope=site&authType=crawler&jrnl=01627341&AN=6649975&h=vMdef0MFw9GGCxs1di6TXLrGbZ EucOfzduuMEDMXb79ZS0oZzscgOq4EazhVyLV5Va%2FEt%2Bg9AfaYMC9E%2BonBIQ%3D%3D&crl=c>

Bø, I., & Helle, L. (2013). *Pedagogisk ordbok* (3. utg. ed.). Universitetsforlaget.

Camiré, M. (2014). Youth development in North American high school sport: Review and recommendations. *Quest*, 66(4), 495-511.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00336297.2014.952448>

Carmichael, P., Butler, G., Masic, U., Cole, T. J., De Stavola, B. L., Davidson, S., Skageberg, E. M., Khadr, S., & Viner, R. M. (2021). Short-term outcomes of pubertal suppression in a selected cohort of 12 to 15 year old young people with persistent gender dysphoria in the UK. *PLOS ONE*, 16(2), e0243894.

<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0243894>

Castaldelli-Maia, J. M., Gallinaro, J. G. d. M., Falcão, R. S., Gouttebauge, V., Hitchcock, M. E., Hainline, B., Reardon, C. L., & Stull, T. (2019). Mental health symptoms and disorders in elite athletes: a systematic review on cultural influencers and barriers to athletes seeking treatment. *British journal of sports medicine*, 53(11), 707-721.

<https://bjsm.bmj.com/content/53/11/707.abstract>

Chekroud, S. R., Gueorguieva, R., Zheutlin, A. B., Paulus, M., Krumholz, H. M., Krystal, J. H., & Chekroud, A. M. (2018). Association between physical exercise and mental health in 1·2 million individuals in the USA between 2011 and 2015: a cross-sectional study. *The lancet psychiatry*, 5(9), 739-746.

[https://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366\(18\)30227-X/fulltext?sede=pilar](https://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366(18)30227-X/fulltext?sede=pilar)

Ciairano, S., Gemelli, F., Molinengo, G., & Musella, G. (2007). Sport, stress, self-efficacy and aggression towards peers: unravelling the role of the coach. *Cognition, Brain, Behavior*, 11(1), 175. <https://www.proquest.com/docview/201561885?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true&sourcetype=Scholarly%20Journals>

Coakley, J. J., & Pike, E. (2014). *Sports in society : issues and controversies* (2nd ed.). McGraw-Hill.

- Cobley, S., Baker, J., Wattie, N., & McKenna, J. (2009). Annual age-grouping and athlete development: a meta-analytical review of relative age effects in sport. *Sports medicine*, 39, 235-256. <https://link.springer.com/article/10.2165/00007256-200939030-00005>
- Colman, I., Murray, J., Abbott, R. A., Maughan, B., Kuh, D., Croudace, T. J., & Jones, P. B. (2009). Outcomes of conduct problems in adolescence: 40 year follow-up of national cohort. *BMJ*, 338(7688), 208-211. <https://doi.org/10.1136/bmj.a2981>
- Conroy, D. E., Silva, J. M., Newcomer, R. R., Walker, B. W., & Johnson, M. S. (2001). Personal and participatory socializers of the perceived legitimacy of aggressive behavior in sport. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 27(6), 405-418. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/ab.1026>
- Copeland, W. E., Shanahan, L., Costello, E. J., & Angold, A. (2009). Childhood and adolescent psychiatric disorders as predictors of young adult disorders. *Archives of general psychiatry*, 66(7), 764-772. <https://jamanetwork.com/journals/jamapsychiatry/article-abstract/483134>
- DeLisi, M., & Piquero, A. R. (2011). New frontiers in criminal careers research, 2000–2011: A state-of-the-art review. *Journal of criminal justice*, 39(4), 289-301. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2011.05.001>
- Dorsch, T. E., Smith, A. L., Blazo, J. A., Coakley, J., Côté, J., Wagstaff, C. R., Warner, S., & King, M. Q. (2022). Toward an integrated understanding of the youth sport system. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 93(1), 105-119. https://scholar.google.com/scholar?output=instlink&q=info:DhVDJxWJeVcJ:scholar.google.com/&hl=no&as_sdt=0,5&as_ylo=2020&scillfp=1778807041435819834&oi=ll
- Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J., & Payne, W. R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: informing development of a conceptual model of health through sport. *International journal of behavioral nutrition and physical activity*, 10, 1-21. <https://link.springer.com/article/10.1186/1479-5868-10-98>
- Endrerud, T. (2003). *Atferds-eller samspillsvansker: sett i et økologisk systemperspektiv*. Høgskolen i buskerud. <https://openarchive.usn.no/usn-xmloi/handle/11250/141926>

- Enoksen, M. M. (2013). *Ungdommen nå til dags er snillere enn før*. Nettavisen. Retrieved 16.10 from <https://www.nettavisen.no/nyheter/ungdommen-na-til-dags-er-snillere-enn-for/s/12-95-3423104162>
- Eriksen, I. M., & Bakken, A. (2018). Stress, press og psykiske plager blant unge—hva sier NOVA-forskningen? <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5934>
- Ertzeid, H., & Dyb, H. N. (2021). *Hvorfor øker ungdomsvolden?* Velferdsforskningsinstituttet NOVA. Retrieved 16.10 from <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/hvorfor-oket-ungdomsvolden>
- Evans, A. B. (2016). Foucaults optik: En begrepsmessig 'værktøjskasse'. In L. F. Thing & U. Wagner (Eds.), *Grundbog i Idrætssociologi* (2 ed., pp. 101-118). Munksgaard.
- Evans, B., Colls, R., & Hoerschelmann, K. (2011). 'Change4Life for your kids': embodied collectives and public health pedagogy. *Sport, education and society*, 16(3), 323-341. https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13573322.2011.565964?casa_token=30hCcTrf7aAAAAAA:O_YYrWfProW5-w18RFdjyj0UMjR_wL52sCuA4Ln9UM0s-sPYaj0iWR_Ps-F2fC_EL6YoDGa2Jy8a
- Evensen, M. (2017). *Psykiske plager i ungdomsårene setter varige spor*. NOVA. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2017/psykiske-plager-i-ungdomsaarene-setter-varige-spor/>
- Fauth, R. C., Roth, J. L., & Brooks-Gunn, J. (2007). Does the Neighborhood Context Alter the Link Between Youth's After-School Time Activities and Developmental Outcomes? A Multilevel Analysis. *Dev Psychol*, 43(3), 760-777. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.3.760>
- Feiring, E. (2016). *Depresjon øker med alderen*. Tidsskrift for Den norske legeforening. Retrieved 18.04 from <https://tidsskriftet.no/2005/05/depresjon-oket-med-alderen>
- Fergusson, D. M., John Horwood, L., & Ridder, E. M. (2005). Show me the child at seven: the consequences of conduct problems in childhood for psychosocial functioning in adulthood. *J Child Psychol Psychiatry*, 46(8), 837-849. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00387.x>
- Filges, T., Verner, M., Ladekjær, E., & Bengtsen, E. (2024). Participation in organised sport to improve and prevent adverse developmental trajectories of at-risk youth: A systematic review. *Campbell Syst Rev*, 20(1), e1381. <https://doi.org/10.1002/cl2.1381>
- Flett, G. L., & Hewitt, P. L. (2005). The perils of perfectionism in sports and exercise. *Current directions in psychological science*, 14(1), 14-18. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1111/j.0963->

- [7214.2005.00326.x?casa_token=ztxqB3NXHYsAAAAA:WSvyIAjX2TiG6x8HOgyn9AYnejhGIPRZc2X7P_kAJue6C-IHiGSRH3yHAr1XTBllrnKfO4Xp1-jq](https://www.idrettsforbundet.no/nyheter/2023/gi-ungene-idrett-for-utenforskapet-tar-dem/)
- Fløgum, I. L., Bogerud, R., Knutsen, G., Aarseth, R., Vaag, S., Sæter, K., Sandal, N. R., Ommedal, S., Gundersen, S. M., Bærefjell, H. M., & Carlsson, Y. (2023). *Gi ungene idrett, før utenforskapet tar dem*. Norges Idrettsforbund. Retrieved 9. november from <https://www.idrettsforbundet.no/nyheter/2023/gi-ungene-idrett-for-utenforskapet-tar-dem/>
- Foucault, M. (1982). The subject and power. *Critical inquiry*, 8(4), 777-795. https://www.jstor.org/stable/pdf/1343197.pdf?casa_token=w-RJJ_PdvSoAAAAA:QNxK75w7QTgN-FVxkXNSnhz54zs8xhU9h4w0nbqIjalq1eLkSHthUbFIj9Z_hXg-ZVNF3kAWJdw85nLVpos53neP1njC76qC-Ee-rR46SnhpkEBhZIO
- Foucault, M. (1991). Governmentality. In G. Burchell, C. Gordon, & P. Miller (Eds.), *The Foucault effect: Studies in governmentality*. University of Chicago Press.
- Foucault, M. (1999). *Overvåkning og straff: det moderne fengsels historie* (D. Østerberg, Trans.; 3. utg. ed.). Gyldendal.
- Foucault, M. (2000a). *Galskapens historie i opplysningens tidsalder* (E. Sandmo, F. Engelstad, & E. Falkum, Trans.). Bokklubben dagens bøker.
- Foucault, M. (2000b). *Klinikkens fødsel*. Hans Reitzel.
- Foucault, M. (2001). Concluding Remarks. In J. Pearson (Ed.), *Fearless speech* (pp. 167-171). Semiotexte. <https://www.cambridge.org/core/journals/perspectives-on-politics/article/abs/fearless-speech-by-michel-foucault-edited-by-joseph-pearson-los-angeles-semiotexte-2001-183p-1195/ADE4D24A015CDF2BC0320552E3468145>
- Foucault, M., Martin, L. H., Gutman, H., & Hutton, P. H. (1988). *Technologies of the self*. Amherst. https://works.raqsmediacollective.net/wp-content/uploads/2023/04/sarai_reader_03_shaping_technologies.pdf#page=105
- Foucault, M., & Nazario, A. M. (1972). History, disclosure and discontinuity. In *Salmagundi* (Vol. 20, pp. 225-248). https://monoskop.org/images/f/f5/Foucault_Michel_1968_1972_History_Discourse_and_Discontinuity.pdf
- Fredricks, J. A., & Eccles, J. S. (2006). Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations. *Developmental Psychology*, 42(4), 698. <http://education-webfiles.s3.amazonaws.com/arp/garp/articles/fredricks06.pdf>

- Frøyland, L. R. (2021). Problematferd – avvik eller vanlig ungdomsliv? In Ø. W. Pedersen (Ed.), *UNGDOMMEN* (pp. 275-291). Cappelen Damm Akademisk/NOASP Nordic Open Access Scholarly Publishing.
<https://press.nordicopenaccess.no/index.php/noasp/catalog/view/142/771/5910-1>
- Frøyland, L. R., & Sletten, M. A. (2011). *Ung i Stavanger 2010. Endring, risiko og lokale forskjeller*. (8278943761). (NOVA Rapport, Issue. <https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/handle/20.500.12199/5024>)
- Frøyland, L. R., & Sletten, M. A. (2012). Mindre problematferd for de fleste, større problemer for de få? En studie av tidstrender i problematferd: 1992, 2002 og 2010. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 12(2).
<https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/download/1021/889>
- Gardner, M., Roth, J., & Brooks-Gunn, J. (2009). Sports participation and juvenile delinquency: the role of the peer context among adolescent boys and girls with varied histories of problem behavior. *Dev Psychol*, 45(2), 341-353.
<https://doi.org/10.1037/a0014063>
- Gencheva, N. (2015). Aggression in youth athletes. *Research in Kinesiology*, 43(2), 205-209.
https://www.researchgate.net/profile/Nezabravka-Gencheva-2/publication/318226838_AGGRESSION_IN_YOUTH_ATHLETS/links/595e0eeca2722d4f816c25/AGGRESSION-IN-YOUTH-ATHLETS.pdf
- Giulianotti, R. (2002). Supporters, Followers, Fans, and Flaneurs: A Taxonomy of Spectator Identities in Football. *Journal of sport and social issues*, 26(1), 25-46.
<https://doi.org/10.1177/0193723502261003>
- Goksøyr, M. (2008). *Historien om norsk idrett*. Abstrakt forl.
- Goldblatt, P., Castedo, A., Allen, J., Lionello, L., Bell, R., Marmot, M., von Heimberg, D., & Ness, O. (2023). *Rapid review of inequalities in health and wellbeing in Norway since 2014*. NTNU. <https://www.instituteoftheequity.org/resources-reports/rapid-review-of-inequalities-in-health-and-wellbeing-in-norway-since-2014>
- Grindem, K. (2022). - *Jeg er så redd for at ungdom føler at hasjen ikke er så farlig, men for enkeltpersoner er det faktisk det*. Politiforum. Retrieved 16.10 from <https://www.politiforum.no/jeg-er-sa-redd-for-at-ungdom-foler-at-hasjen-ikke-er-sa-farlig-men-for-enkeltpersoner-er-det-faktisk-det/229347>
- Guillet, E., & Gauthier, S. (2008). Links between motivational orientation and burnout: A study in adolescent handballers at high level [Article; Proceedings Paper]. *Science & Sports*, 23(1), 35-37. <https://doi.org/10.1016/j.scispo.2007.12.004>

- Gulbrandsen, C. (2021). *Slik har ungdomstiden endret seg på tretti år*. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. Retrieved 10.04 from <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/slik-har-ungdomstiden-endret-seg-paa-tretti-aar>
- Gustavsen, A.-M., & Nordahl, T. (2009). Atferdsproblemer i norsk skole– et mindre problem enn antatt. *Tidsskrift for lærere og skoleledere*, 3(3), 22-28. <https://www.utdanningsnytt.no/files/2019/08/22/BedreSkole%203%202009.pdf>
- Güllich, A., Barth, M., Hambrick, D. Z., & Macnamara, B. N. (2023). Participation patterns in talent development in youth sports [Mini Review]. *Frontiers in Sports and Active Living*, 5. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1175718>
- Hadapad, S. G., & Malipatil, R. P. (2018). Influence of gender and sports participation on aggressive behavior. *International journal of physical education, sports and health*, 3(2), 45-47. <https://www.journalofsports.com/pdf/2018/vol3issue2/PartB/3-1-459-710.pdf>
- Hartsock, N. (2013). Foucault on power: a theory for women? In L. J. Nicholson (Ed.), *Feminism/postmodernism* (pp. 157-175). Routledge. http://www.erg.su.se/polopoly_fs/1.123972.1360758883!/menu/standard/file/Hartsock%20Foucault%20on%20power.pdf
- Haugen, R. (2008). Hva er sosiale og emosjonelle vansker? . In R. Haugen (Ed.), *Barn og unges læringsmiljø : 3 : Med vekt på sosiale og emosjonelle vansker* (1 ed.). Høyskoleforlaget.
- Haugen, T., Apold-Aasen, S. B., Kalhovde, J. M., & Tønnessen, E. (2022). Norge er blant verdens verste land på frafall fra idretten. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/Ea8Pw5/norge-er-blant-verdens-verste-land-paa-fracfall-fra-idretten>
- Hekman, S. (2010). *Feminist Interpretations of Michel Foucault*. Penn State Press.
- Helgeland, I. M. (2003). Ungdom med atferdsvansker - hvordan går det med dem som 30-åringer? In (pp. 147-165). Gyldendal akademisk.
- Helland, H. (1998). *Forebygging av problematferd blant ungdom* (8278940568). (NOVA Rapport Issue. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5094>
- Helsedirektoratet. (2023). *Kunnskapsoppsummering om ulikheter i helse og livskvalitet i Norge siden 2014 – sammendrag*. Helsedirektoratet. <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/kunnskapsoppsummering-om-ulikheter-i-helse-og-livskvalitet-i-norge-siden-2014--sammendrag>

- Hjelseth, A. (2007). *Forskning på idrett/sport og populærkultur–berøringspunkter og forskjeller* Idrettsforum.
<https://www.idrottsforum.org/articles/hjelseth/hjelseth070228.pdf>
- Hoffmann, M. D., Barnes, J. D., Tremblay, M. S., & Guerrero, M. D. (2022). Associations between organized sport participation and mental health difficulties: Data from over 11,000 US children and adolescents. *PLOS ONE*, *17*(6), e0268583.
<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0268583>
- Holt, N. L., Kingsley, B. C., Tink, L. N., & Scherer, J. (2011). Benefits and challenges associated with sport participation by children and parents from low-income families. *Psychology of sport and exercise*, *12*(5), 490-499.
<https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2011.05.007>
- Høigaard, R., Haugeland, R., Unsgård, J., Søbstad, R., & Lidbom, P. A. (2020). *Gruppedynamikk og ledelse i idrett* (1. utgave. ed.). Cappelen Damm akademisk.
- Idrettstinget. (2023). *Idretten vil! Langtidsplan for norsk idrett 2023-2027*. Norges idrettsforbund. Retrieved 11.november from
https://www.idrettsforbundet.no/siteassets/idrettsforbundet/idrettenvil2023-2027/pdf/idretten-vil_langtidsplan-for-norsk-idrett-20232027.pdf
- Isoard-Gauthier, S., Guillet-Descas, E., & Gustafsson, H. (2016). Athlete burnout and the risk of dropout among young elite handball players. *The Sport psychologist*, *30*(2), 123-130. <https://doi.org/10.1123/tsp.2014-0140>
- Jacobsen, S. H., & Bogerud, R. (2023). *Hvordan utvikler vi bærekraftige idrettsanlegg?* Viken Idrettskrets, Norges idrettsforbund.
<https://www.idrettsforbundet.no/idrettskrets/viken/nyheter/2022/hvordan-utvikler-vi-barekraftige-idrettsanlegg/>
- Jahnsen, H., & Støen, J. (2022). Fortellinger om utestenging og klassemiljø. *Paideia – Tidsskrift for profesjonell pedagogisk*, *21*.
<https://utdanningsforskning.no/artikler/2022/fortellinger-om-utestenging-og-klassemiljo/>
- Jessiman-Perreault, G., & Godley, J. (2016). Playing through the pain: A university-based study of sports injury. *Advances in Physical Education*, *6*(3), 178-194.
<https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=69479>
- Johns, D. P., & Johns, J. S. (2000). Surveillance, subjectivism and technologies of power: An analysis of the discursive practice of high-performance sport. *International review for the sociology of sport*, *35*(2), 219-234.

https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/101269000035002006?casa_token=-lgPzjAtvSEAAAAA:W6U7bV2KiL4n112_vBO_IBIAkv0EzO-kTw_mg0wFiFvQ7ie-rsi0J0GH_ykGvCKgfpZaVl50ztv

Jones, G. J., Edwards, M. B., Bocarro, J. N., Bunds, K. S., & Smith, J. W. (2017). An integrative review of sport-based youth development literature. *Sport in society*, 20(1), 161-179.

https://scholar.google.com/scholar?hl=no&as_sdt=0%2C5&q=An+integrative+review+of+sport-based+youth+development+literature.+Sport+in+Society&btnG=#d=gs_cit&t=1713430016378&u=%2Fscholar%3Fq%3Dinfo%3AkQJX95t2qB8J%3Ascholar.google.com%2F%26output%3Dcite%26scirp%3D0%26hl%3Dno

Jordalen, G. (2017). *Development of excellence in young Norwegian athletes: the interaction between motivation and self-regulation* [Doktorgrad, Norges idrettshøgskole]. Oslo.

https://nih.brage.unit.no/nih-xmlui/bitstream/handle/11250/2453000/Thesis%20Gro%20Jordalen_03.08_til%20trykk_PP.pdf?sequence=1

Kaltiala-Heino, R., Bergman, H., Työläjärvi, M., & Frisé, L. (2018). Gender dysphoria in adolescence: current perspectives. *Adolescent health, medicine and therapeutics*, 31-41. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2147/AHMT.S135432>

Kandola, A., Ashdown-Franks, G., Hendrikse, J., Sabiston, C. M., & Stubbs, B. (2019). Physical activity and depression: Towards understanding the antidepressant mechanisms of physical activity. *Neurosci Biobehav Rev*, 107, 525-539.

<https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2019.09.040>

Kjølsrød, L. (2024). *Fritid*. Store norske leksikon. Retrieved 19.04 from <https://snl.no/fritid>

Knoppers, A. (2022). Thinking About and Outside the Box: A Critical/Queer Approach to Researching Sport Organisations. In P. Velija & L. V. Piggott (Eds.), *Gender equity in UK sport leadership and governance* (pp. 21-36). Emerald Publishing Limited.

<https://web.p.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzI5Njk1NTdfX0F00?sid=1bc12366-3cd9-4287-a852-ae471eab6e55@redis&vid=0&format=EB&rid=1>

Kommandantvold, M., Rønho, H., Haualand, A., Werring, A.-M. B., & Rastogi, C.

(2023). *Bekymret ungdom: – Dopbruk er blitt normalisert*. NRK Retrieved 16.10 from https://www.nrk.no/osloogviken/dopbruk-er-blitt-mer-normalisert_-mener-ungdommer-pa-ringerike-1.16254527

- Koss, J. O. (2023). *Tid for selvransakelse*. NRK. Retrieved 11.november from <https://www.nrk.no/ytring/tid-for-selvransakelse-1.16431181>
- Kreager, D. A. (2015). Unnecessary roughness? School sports, peer networks, and male adolescent violence. In *Sociological Perspectives on Sport* (pp. 467-486). Routledge. [http://users.soc.umn.edu/~uggen/Kreager_ASR_07%20\(rec%20only\).pdf](http://users.soc.umn.edu/~uggen/Kreager_ASR_07%20(rec%20only).pdf)
- Květon, P., Jelínek, M., & Burešová, I. (2021). The role of perfectionism in predicting athlete burnout, training distress, and sports performance: A short-term and long-term longitudinal perspective. *J Sports Sci*, 39(17), 1969-1979. <https://doi.org/10.1080/02640414.2021.1911415>
- Lid, I. M., & Wyller, T. (2022). Den humanistiske motmakten. Om makt, subjektivitet og kunnskapsregimer i velferdsyrker og samfunnsinstitusjoner. In I. M. Lid & T. Wyller (Eds.), *Makt, motmakt og praksis* (pp. 9). Cappelen Damm Akademisk. https://scholar.google.com/scholar?hl=no&as_sdt=0%2C5&q=Den+humanistiske+motmakten.+Om+makt%2C+subjektivitet+og+&btnG=#:~:text=inkluder%20sitater-,%5BPDF%5D%20oopen.org,-%5BPDF%5D%20Den
- Ljøkjell, T. (2015). The Kids Are All Right! *Rus & samfunn*, 9(3), 36-38. <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/ISSN1501-5580-2015-03-15>
- Lotta, J. (2018). Frykten for svenske tilstander: Fra et flerfoldig begrep til en enfoldig politisk kampsak? *Norsk medietidsskrift*, 25, 01-14. <https://doi.org/10.18261/issn.0805-9535-2018-03-06>
- Lucas, R., & Jeanes, R. (2022). Sport, Social Exclusion, and Discrimination. In. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197519011.013.41>
- Luthar, S., Shoum, K., & Brown, P. (2006). Affluent adolescents' high extracurricular involvement: A scapegoat for "ubiquitous achievement pressures.". *Developmental Psychology*, 42(3), 583-597. <https://web.p.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=0caf1370-01b5-41d1-aaed-a14f3596eb9f%40redis>
- Luthar, S. S. (2003). The culture of affluence: Psychological costs of material wealth. *Child development*, 74(6), 1581-1593. <https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1046/j.1467-8624.2003.00625.x>
- Luthar, S. S., & Barkin, S. H. (2012). Are affluent youth truly "at risk"? Vulnerability and resilience across three diverse samples. *Development and psychopathology*, 24(2), 429-449. <https://www.cambridge.org/core/journals/development-and->

[psychopathology/article/are-affluent-youth-truly-at-risk-vulnerability-and-resilience-across-three-diverse-samples/11A9A280D8E7ACDD9393DB827EA0E4FD](https://doi.org/10.1177/0898010106287444)

- Mahoney, J. L., Harris, A. L., & Eccles, J. S. (2006). Organized Activity Participation, Positive Youth Development, and the Over-Scheduling Hypothesis. . *Society for Research in Child Development*, 20(4). <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED521752.pdf>
- Mahoney, J. L., & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. *Journal of adolescence*, 23(2), 113-127. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0140197100903026>
- Mahoney, J. L., Stattin, H., & Lord, H. (2004). Unstructured youth recreation centre participation and antisocial behaviour development: Selection influences and the moderating role of antisocial peers. *International journal of behavioral development*, 28(6), 553-560. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1080/01650250444000270>
- Markula, P. (2003). The technologies of the self: Sport, feminism, and Foucault. *Sociology of Sport Journal*, 20(2), 87-107. <https://web.p.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=0a0888db-f247-466c-a931-408671af7908%40redis>
- Markula, P., & Pringle, R. (2006). *Foucault, sport and exercise : power, knowledge and transforming the self*. Routledge.
- Martins, P. C., Oliveira, V. H., Mendes, S. M., & Fernández-Pacheco, G. (2021). After-school time use of urban adolescents: Effects on achievement, problem behaviors, and happiness [Article]. *Journal of Leisure Research*, 52(3), 286-306. <https://doi.org/10.1080/00222216.2020.1785977>
- McHugh, T.-L. F., Deal, C. J., Blye, C.-J., Dimler, A. J., Halpenny, E. A., Sivak, A., & Holt, N. L. (2019). A meta-study of qualitative research examining sport and recreation experiences of indigenous youth. *Qualitative health research*, 29(1), 42-54. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1049732318759668>
- McNay, L. (2013). *Foucault and feminism: Power, gender and the self*. John Wiley & Sons. https://www.academia.edu/download/82936177/10.1057_2Ffr.1994.35.pdf
- Mehmetoglu, M., & Jakobsen, T. G. (2022). *Applied statistics using stata : a guide for the social sciences* (Second edition. ed.). SAGE Publications.
- Miller, K. E., Melnick, M. J., Barnes, G. M., Sabo, D., & Farrell, M. P. (2007). Athletic involvement and adolescent delinquency. *Journal of youth and adolescence*, 36, 711-723. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10964-006-9123-9.pdf>

- Moffitt, T. E. (2017). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Biosocial theories of crime*, 100(4), 674-701.
https://ibs.colorado.edu/jessor/psych7536-805/readings/moffitt-1993_674-701.pdf
- Moffitt, T. E., Caspi, A., Harrington, H., & Milne, B. J. (2002). Males on the life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways: Follow-up at age 26 years. *Development and psychopathology*, 14(1), 179-207.
<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/E5D4B03817AF5204A23C5A18801F6D06/S0954579402001104a.pdf/div-class-title-males-on-the-life-course-persistent-and-adolescence-limited-antisocial-pathways-follow-up-at-age-26-years-div.pdf>
- Moffitt, T. E., Caspi, A., Rutter, M., & Silva, P. A. (2001). *Sex Differences in Antisocial Behaviour: Conduct Disorder, Delinquency, and Violence in the Dunedin Longitudinal Study* (1 ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511490057>
- Mong, H. H. (2009). *Fysisk aktivitet som et verktøy for å styrke relasjoner og prestasjoner hos elever med atferdsvansker: en kvalitativ studie blant lærere* University of Stavanger, Norway]. University of Stavanger. <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/185597/Mong,%20Hanne%20Herigstad.pdf?sequence=1>
- Morales-Muñoz, I., Mallikarjun, P. K., Chandan, J. S., Thayakaran, R., Upthegrove, R., & Marwaha, S. (2023). Impact of anxiety and depression across childhood and adolescence on adverse outcomes in young adulthood: a UK birth cohort study. *The British Journal of Psychiatry*, 222(5), 212-220.
<https://www.cambridge.org/core/journals/the-british-journal-of-psychiatry/article/impact-of-anxiety-and-depression-across-childhood-and-adolescence-on-adverse-outcomes-in-young-adulthood-a-uk-birth-cohort-study/E0C329AE1C9C7BA8094B10CF4676238F>
- Murphy, J., Patte, K. A., Sullivan, P., & Leatherdale, S. T. (2021). Exploring the Association Between Sport Participation and Symptoms of Anxiety and Depression in a Sample of Canadian High School Students. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 15(3), 268-287. <https://doi.org/10.1123/jcsp.2020-0048>
- Newman, H. J., Howells, K. L., & Fletcher, D. (2016). The dark side of top level sport: an autobiographic study of depressive experiences in elite sport performers. *Frontiers in*

- psychology*, 7, 868.
<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2016.00868/full>
- Newman, T. J., Magier, E., Kimiecik, C., & Burns, M. (2021). The relationship between youth sport participation and aggressive and violent behaviors: A scoping review of the literature. *Journal of the Society for Social Work and Research*, 12(2), 371-389.
https://scholar.google.no/scholar?output=instlink&q=info:P9SwOTsfGqQJ:scholar.google.com/&hl=no&as_sdt=0,5&as_vis=1&scillfp=10666893743813679933&oi=lle
- NHI. (2021a). *Pubertet hos gutter*. Norsk helseinformatikk. Retrieved 18.04 from
<https://nhi.no/familie/barn/pubertet/pubertet-hos-gutter>
- NHI. (2021b). *Pubertet og ungdomstid*. Norsk Helseinformatikk. Retrieved 18.04 from
<https://nhi.no/sykdommer/barn/vekst-og-utvikling/pubertet>
- NHI. (2023). *Pubertet hos jenter*. Norsk helseinformatikk.
<https://nhi.no/familie/barn/pubertet/pubertet-hos-jenter>
- NIF. (2023). *Hvorfor inkludere*. Norges idrettsforbund. Retrieved 23. november from
<https://www.idrettsforbundet.no/tema/inkludering/Hvorfor-inkludere/>
- Nordahl, T., Sørli, M.-A., & Manger, T. T., A. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Fagbokforlaget.
- NSF. (2017). *Regler for svømming*. Norges svømmeforbund (NSF). Retrieved 17. november from <https://svomming.no/wp-content/uploads/2017/04/451-SV-reglerforsvomming15042017.pdf>
- Oberfichtner, M., & Tauchmann, H. (2021). Stacked linear regression analysis to facilitate testing of hypotheses across OLS regressions. *The Stata Journal*, 21(2), 411-429.
<https://doi.org/10.1177/1536867x2111025801>
- Ogden, T. (2012). *Sosial kompetanse og problematferd i skolen* (2 ed.). Gyldendal Akademisk.
- Ogden, T. (2015). *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge*. Gyldendal akademisk.
- Oslo economics. (2020a). *Idrett for mennesker med funksjonsnedsettelse* (OE-rapport Issue. N. idrettsforbund.
<https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/70ae151872224b9fad4d46a552a5b038/rapport-2020--idrett-for-mennesker-med-funksjonsnedsettelse.pdf>
- Oslo Economics. (2020b). *Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse - kostnader og kostnadsdrivere i barne- og ungdomsidretten*. Kultur- og likestillingsdepartementet.

<https://osloeconomics.no/wp-content/uploads/2020/03/Okonomi-som-barriere-kostnader-og-kostnadsdrivere-i-barne-og-ungdomsidretten-1.pdf>

Pang, J. C., Chan, E. L., Lau, H. M., Reeves, K. K., Chung, T. H., Hui, H. W., Leung, A. H., & Fu, A. C. (2023). The impacts of physical activity on psychological and behavioral problems, and changes in physical activity, sleep and quality of life during the COVID-19 pandemic in preschoolers, children, and adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Pediatrics*, *11*, 1015943.

<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fped.2023.1015943/full>

Pedersen, W. (2008). Deltakelse i ungdomsorganisasjoner og bruk av rusmidler. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, *8*(1).

<https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/download/1088/952>

Pierce, M., Hope, H., Ford, T., Hatch, S., Hotopf, M., John, A., Kontopantelis, E., Webb, R., Wessely, S., McManus, S., & Abel, K. M. (2020). Mental health before and during the COVID-19 pandemic: a longitudinal probability sample survey of the UK population. *Lancet Psychiatry*, *7*(10), 883-892. [https://doi.org/10.1016/s2215-0366\(20\)30308-4](https://doi.org/10.1016/s2215-0366(20)30308-4)

Pringle, R., & Markula, P. (2005). No pain is sane after all: A Foucauldian analysis of masculinities and men's rugby experiences of fear, pain, and pleasure. *Sociology of Sport Journal*, *22*(4), 472-497. https://www.researchgate.net/profile/Richard-Pringle-3/publication/232508793_No_Pain_is_Sane_After_All_A_Foucauldian_Analysis_of_Masculinities_and_Men's_Experiences_in_Rugby/links/570eb22a08aee328dd6546ac/No-Pain-is-Sane-After-All-A-Foucauldian-Analysis-of-Masculinities-and-Mens-Experiences-in-Rugby.pdf

Rail, G. (2012). The birth of the obesity clinic: Confessions of the flesh, biopedagogies and physical culture. *Sociology of Sport Journal*, *29*(2), 227-253.

https://spectrum.library.concordia.ca/id/eprint/974912/1/rail_obesity_clinic_2012.pdf

Rail, G., Holmes, D., & Murray, S. J. (2010). The politics of evidence on 'domestic terrorists': Obesity discourses and their effects. *Social Theory & Health*, *8*, 259-279.

<https://link.springer.com/article/10.1057/sth.2009.10>

Ringdal, K., & Wiborg, Ø. (2022). *Lær deg Stata : innføring i statistisk dataanalyse* (2. utgave. ed.). Fagbokforlaget.

Rogne, A. F., Hermansen, A. S., Hundebo, P. O., Wessel, T., Lyngstad, T. H., & Birkelund, G. E. (2022). *Finnes det «svenske tilstander» i Norge?* Aftenposten.

<https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/v526vj/finnes-det-svenske-tilstander-i-norge>

- Rogstad, J., & Reegård, K. (2016). *De Frafalne : om frafall i videregående opplæring - hvem er de, hva vil de og hva kan gjøres?* Gyldendal akademisk.
- Saban, U., Tulin, A., Gul, C., Vedat, E., & Bade, Y. (2015). A comparison of levels of quality of life, depression and loneliness among athletes with different levels of training. *Educational Research and Reviews, 10*(2), 130-134.
<https://academicjournals.org/journal/ERR/article-full-text-pdf/E87DA8F49750>
- Samdal, O., Bye, H. H., Torsheim, T., Birkeland, M. S., Diseth, Å. R., Fismen, A.-S., Haug, E., Leversen, I., & Wold, B. (2012). *Sosial ulikhet i helse og læring blant barn og unge. Resultater fra den landsrepresentative spørreskjemaundersøkelsen "Helsevaner blant skoleelever. En WHO-undersøkelse i flere land"*. <https://bora.uib.no/bora-xmloi/handle/11250/3113899>
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (2017). A life-course view of the development of crime. In *Developmental and Life-course Criminological Theories* (pp. 329-362). Routledge.
<http://troublesofyouth.pbworks.com/f/Sampson%2BLaub%2Bedited.doc>
- Sawicki, J. (1988). Feminism and the power of Foucauldian discourse. In J. Arac (Ed.), *After Foucault: Humanistic knowledge, postmodern challenges* (pp. 161-178).
- Seippel, Ø. (2006). The meanings of sport: fun, health, beauty or community? *Sport in society, 9*(1), 51-70.
https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17430430500355790?casa_token=qOb4rGQN__oAAAAA:Et6rACuWyROgZSXdKeAgCYSp3HCtzAb7fyAMzD8X4YwfG5NZ9bl4skdVr2BkGK-pC5RnDYCd4TI8qRo
- Seland, I., & Andersen, P. L. (2020). Hva kjennetegner ungdom som går på norske fritidsklubber og ungdomshus? *Characteristics of youths attending youth clubs in Norway, 1*(1), 6-26. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2020-01-02>
- Selliaas, A. (2016). *Toppidretten er alvorlig syk*. Dagbladet. Retrieved 11. november from <https://www.dagbladet.no/kultur/toppidretten-er-alvorlig-syk/63731583>
- Shilling, C. (2003). *The body and social theory* (2nd ed.). Sage.
- Silva, K. S., Lopes, M. V. V., Knebel, M. T. G., Mello, G. T. d., Costa, R. M. d., Lapolli, B., Barbosa-Rinaldi, I. P., & Pizani, J. (2017). Physical aggression among adolescents from Santa Catarina: association with sociodemographic factors and physical activity. *Revista Brasileira de Cineantropometria & Desempenho Humano, 19*, 686-695.
<https://www.scielo.br/j/rbcdh/a/8ZjHYm5tXLrsTWdpfPnyDph/?lang=en&format=html>

- Skauge, M. (2021). *Flest mulig, lengst mulig og best mulig, eller knefall, frafall og forfall? Et sosiologisk blikk på ungdomsidrett*. Norsk fotballtrenerforening. Retrieved 11. november from https://www.old.fotballtreneren.no/index.php?option=com_content&view=article&id=2318:flest-mulig,-lengst-mulig-og-best-mulig,-eller-knefall,-fracfall-og-forfall-et-sosiologisk-blikk-p%C3%A5-ungdomsidrett&catid=8&Itemid=130&lang=no
- Skauge, M. (2022). *Non-levelled playing fields and the rise of fitness: social inequality in late modern youth sport in Norway*. [Doktoravhandling, Universitetet i Nord]. https://www.researchgate.net/profile/Mads-Skauge/publication/361462128_Skauge_M_2022_Non-levelled_playing_fields_and_the_rise_of_fitness_social_inequality_in_late_modern_youth_sport_in_Norway_Doktoravhandling_sosiologi_FSV_Nord_PhD_dissertation_sociology_FSV_Nord/links/62b2da8bdc817901fc736183/Skauge-M-2022-Non-levelled-playing-fields-and-the-rise-of-fitness-social-inequality-in-late-modern-youth-sport-in-Norway-Doktoravhandling-sosiologi-FSV-Nord-PhD-dissertation-sociology-FSV-Nord.pdf
- Skauge, M., & Hjelseth, A. (2021). Organisert idrett og skole som komplementære og konkurrerende arenaer: ulike mønstre for minoritets- og majoritetsungdom? *Nordisk Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 2, 23-43. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2021-01-02>
- Skauge, M., & Seippel, Ø. (2022). Where do they all come from? Youth, fitness gyms, sport clubs and social inequality. *Sport in society*, 25(8), 1506-1527. <https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1840554>
- Skog, O.-J. (2021). *Å forklare sosiale fenomener : en regresjonsbasert tilnærming* (2. [rev. og utvidet] utg. ed.). Gyldendal akademisk.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2018). *Skolen som læringsarena : selvoppfatning, motivasjon og læring* (3. utg. ed.). Universitetsforl.
- Smetana, J. G., & Rote, W. M. (2019). Adolescent–parent relationships: Progress, processes, and prospects. *Annual Review of Developmental Psychology*, 1, 41-68. <https://scholar.archive.org/work/jdualpvk4zbvtp6ccdj3kd66u/access/wayback/https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-devpsych-121318-084903>
- Smith, K. L., Weir, P. L., Till, K., Romann, M., & Cobley, S. (2018). Relative age effects across and within female sport contexts: a systematic review and meta-analysis. *Sports medicine*, 48, 1451-1478. <https://link.springer.com/article/10.1007/s40279-018-0890-8>

- Solstad, G. M., Sandvik, M. R., & Sletten, M. A. (2022). *Deltakelse, trivsel og inkludering i barne-og ungdomsidretten* (1). (Delrapport fra forskningen om Idrett for alle i Oslo, Issue. O. s. 2022. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/2838461/NOVA-Rapport-1-2022.pdf?sequence=5>
- Solvang, P. (2006). Problematisering, utdefinering eller omfavnelser? In J.-K. Breivik & T. H. Eriksen (Eds.), *Normalitet* (2 ed.). Universitetsforlaget.
- Spruit, A., van Vugt, E., van der Put, C., van der Stouwe, T., & Stams, G. J. (2016). Sports Participation and Juvenile Delinquency: A Meta-Analytic Review. *J Youth Adolesc*, 45(4), 655-671. <https://doi.org/10.1007/s10964-015-0389-7>
- Stolt-Nielsen, H. (2020). *Økt ungdoms-kriminalitet: Politiet ønsker at barnevernet låser dørene oftere*. NRK. Retrieved 16.10 from https://www.nrk.no/osloogviken/ungdomskriminaliteten-oker_-politiet-onsker-flere-laste-dorer-1.15218552
- Stray, J. H. (2018). Skolens samfunnsmandat. *Bedre skole*, 3(2018). <https://utdanningsforskning.no/artikler/2018/skolens-samfunnsmandat/>
- Støckel, J. T., Strandbu, Å., Solenes, O., Jørgensen, P., & Fransson, K. (2010). Sport for children and youth in the Scandinavian countries. *Sport in society*, 13(4), 625-642. <https://doi.org/10.1080/17430431003616332>
- Sundvoll, H., & Tjønndal, A. (2015). *Idrett som en arena for inkludering av innvandrere og etniske minoriteter i samfunnet*. Idrettsforum. Retrieved 1. november from <https://idrottsforum.org/sundvoll-tjonndal151006/>
- Svartdal, F. (2020). *aggresjon*. Sore Norske Leksikon. Retrieved 11. november from <https://snl.no/aggresjon>
- Sæther, S. A. (2019). Idrettstalentene. In S. A. Sæther (Ed.), *Idrettsvitenskap : perspektiver og praksis*. Universitetsforlaget.
- Thing, L. F. (1999). *Sport en emotionel affære: Kvinder, holdsport og aggression*. Københavns Universitet]. København.
- Thing, L. F., & Wagner, U. (2016). *Grundbog i idrætssociologi* (2. udgave. ed.). Munksgaard.
- Thorbjørnsen, S. O. (2011). *En plass på pallen : konkurransen, idretten og mennesket*. Høyskoleforlaget.
- Tjora, A. H., & Levang, L. E. (2016). *ADHD og det disiplinerte samfunn*. Fagbokforl.
- Tjønndal, A., Hjelseth, A., & Lenneis, V. (2019). Fra presentasjon til prestasjon? Sportifisering av skateboard i Norge. *Scandinavian sport studies forum.*, 10, 89-116. <https://nordopen.nord.no/nord-xmlui/handle/11250/2660449>

- Tjønndal, A., & Hovden, J. (2021). 'Will God condemn me because I love boxing?' Narratives of young female immigrant Muslim boxers in Norway. *European Journal of Women's Studies*, 28(4), 455-470.
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1350506820954885>
- Toering, T., & Jordet, G. (2015). Self-control in professional soccer players. *Journal of applied sport psychology*, 27(3), 335-350.
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10413200.2015.1010047>
- Turgeon, S., Kendellen, K., Kramers, S., Rathwell, S., & Camiré, M. (2019). Making high school sport impactful. *Kinesiology Review*, 8(3), 188-194.
https://scholar.google.com/scholar?output=instlink&q=info:eI-gcfCG7h0J:scholar.google.com/&hl=no&as_sdt=0,5&scillfp=2371126704335288574&oi=lle
- Tvedten, H. M., Vikum, E. F., & Mæhlumshagen, E. (2022). *Framtidens utfordringer for folkehelsen. Sykdomsbyrde, bruk av helse- og omsorgstjenester, og smittsomme sykdommer*. Folkehelseinstituttet.
<https://www.fhi.no/contentassets/1da364574c4d46649008cd300acb4602/folkehelserapporten---temautgave-2022.pdf>
- Tveit, T. (2023). *Forebygging av ungdomskriminalitet – hva virker?* Velferdsforskningsinstituttet NOVA. Retrieved 1. november from <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/forebygging-ungdomskriminalitet-hva-virker>
- UCLA. (u.d.). *MULTIVARIATE REGRESSION ANALYSIS | STATA DATA ANALYSIS EXAMPLES*. UCLA. <https://stats.oarc.ucla.edu/stata/dae/multivariate-regression-analysis/?fbclid=IwAR0fLNH1N3aeHn6Lx9w0aWsBnr2Jqdkssc2mwRWwZtW3MoOpXTUN8ssJiPo>
- Van Sluijs, E. M., Ekelund, U., Crochemore-Silva, I., Guthold, R., Ha, A., Lubans, D., Oyeyemi, A. L., Ding, D., & Katzmarzyk, P. T. (2021). Physical activity behaviours in adolescence: current evidence and opportunities for intervention. *The Lancet*, 398(10298), 429-442.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0140673621012599>
- Velferdsinstituttet Nova. (2024). *Hva er Ungdata?* Velferdsinstituttet Nova, OsloMet. Retrieved 11.03 from <https://www.ungdata.no/hva-er-ungdata/>

- Vitali, F., Bortoli, L., Bertinato, L., Robazza, C., & Schena, F. (2014). Motivational climate, resilience, and burnout in youth sport. *Sport sciences for health*, 11(1), 103-108.
<https://doi.org/10.1007/s11332-014-0214-9>
- Westlund, A. C. (1999). Pre-modern and modern power: Foucault and the case of domestic violence. *Signs: Journal of women in culture and society*, 24(4), 1045-1066.
https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.1086/495402?casa_token=99FPj6xFC1sAAAAA:pVYTIcIPkfKnJO7vWYzQm_E7epUqAOyYyqzoyAzI8I7FCmTPmd9fW WmhACVY00DfWm0n8iE4dRE
- Wheatley, E. E. (2005a). Discipline and resistance: order and disorder in a cardiac rehabilitation clinic. *Qualitative health research*, 15(4), 438-459.
https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1049732304273044?casa_token=4plomqTOfUgAAAAA:H-CsENjLMbLa5pOKFjB6s-ZCjowK5-eYvT4Ch1YEr_Nn_HXuiH8xSfGv1tF4eCnHbUabBZV7ps1E
- Wheatley, E. E. (2005b). Disciplining bodies at risk: Cardiac rehabilitation and the medicalization of fitness. *Journal of sport and social issues*, 29(2), 198-221.
https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0193723504270870?casa_token=k4U-tLFAsSgAAAAA:1hYqIG0grduxTV5TgvsbCl3M5f2uumA3Qw3q1HRuePgCtvSpXOvUI5QITmRMtfjEd4yuBzTFDIeb
- Wichstrøm, L. (2007). Internaliserende vansker. In I. L. Kvalem & L. Wichstrøm (Eds.), *Ung i Norge : psykososiale utfordringer*. Cappelen akademisk forl.
- Wichstrøm, L., & Backe-Hansen, E. (2007). Eksternaliserende vansker. In I. L. Kvalem & L. Wichstrøm (Eds.), *Ung i Norge : psykososiale utfordringer*. Cappelen akademisk forl.
- Wienberg, & Gould. (2018). *Foundations of Sport and Exercise Psychology*, 7th Edition. In (Vol. 2018). Beaverton: Beaverton: Ringgold, Inc.
- Windarwati, H. D., Aji Budiman, A., Nova, R., & Laras At, N. A. (2020). The relationship between family harmony with stress, anxiety, and depression in adolescents.
<https://repository.unar.ac.id/jspui/bitstream/123456789/666/1/185-193.pdf>
- Xiong, R., Li, S., & Xia, Y. (2020). A Longitudinal Study of Authoritative Parenting, Juvenile Delinquency and Crime Victimization among Chinese Adolescents. *Int J Environ Res Public Health*, 17(4). <https://doi.org/10.3390/ijerph17041405>
- Xue, Y., Lu, J., Zheng, X., Zhang, J., Lin, H., Qin, Z., & Zhang, C. (2021). The relationship between socioeconomic status and depression among the older adults: the mediating role of health promoting lifestyle. *Journal of affective disorders*, 285, 22-28.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165032721001129>

- Ødegård, G., Bakken, A., & Strandbu, Å. (2016). Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo: Barrierer, frafall og endringer over tid. *Rapport fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor*.
https://www.samfunnsforskning.no/sivilsamfunn/publikasjoner/hovedfunn/sammendrag_ungdom-og-idrett2016.pdf
- Ødegård, G., & Pedersen, W. (2021). *Ungdommen*. Cappelen Damm Akademisk/NOASP Nordic Open Access Scholarly Publishing.
<https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/74561>
- Øgar, S., & Aaserud, M. E. (2024, 17. april). Fotball-Oslo er blitt en delt by. Men hvorfor er gresset så mye grønnere i vest? *VG*.
<https://www.vg.no/sport/fotball/i/Mox5Mm/barnefotball-i-oslo-er-det-lommeboken-som-avgjoer-hvem-som-blir-gode>
- Øia, T. (1994). *Norske ungdomskulturer*. Oplandske bokforl.
- Aase, H., Lønnum, K., Sørli, M.-A., Hagen, K. A., Gustavson, K., & Utgarden, I.-H. (2020). *Barn, unge og kriminalitet: Hvordan forhindre at barn og unge kommer inn i eller fortsetter med en kriminell løpebane? Oppsummering og vurdering av virksomme tiltak, behandling og organisering*. (8284061252). fhi.no: Folkehelseinstituttet på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet Retrieved from
<https://fhi.brage.unit.no/fhi-xmlui/handle/11250/2688541>

8.0 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1: Fullstendig multivariat regresjonsmodell

Equation	Obs	Parms	RMSE	«R ² »	F-verdi	P>F
Psykososial uhelse	93 854	20	4.202427	0.4008	3302.784	0.0000
Regelbrudd	93 854	20	6.57736	0.1055	582.2082	0.0000
Salg av ulovlige stoffer	93 854	20	0.8446877	0.0153	76.5573	0.0000
Slåsskamp	93 854	20	1.313524	0.0596	313.1824	0.0000

	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf	Interval]	Sig
Psykososial uhelse							
Jente	-0.268	0.008	-34.03	0.000	-0.284	-0.253	*
Fysisk aktivitet	0.016	0.002	8.43	0.000	0.012	0.020	*
Egenorg. idrett	-0.001	0.001	-0.87	0.387	-0.002	0.001	
Sosiale medier	0.004	0.000	56.30	0.000	0.003	0.004	*
God venn	0.011	0.012	0.96	0.337	-0.012	0.035	
Fritid venn	0.170	0.016	10.57	0.000	0.138	0.201	*
Skole venn	-0.020	0.024	-0.83	0.404	-0.066	0.027	
Alder	0.091	0.048	1.89	0.058	-0.003	0.184	
Alder ²	0.000	0.002	0.12	0.905	-0.003	0.003	
Skoletrivsel	-0.680	0.030	-22.49	0.000	-0.740	-0.621	*
Skoletrivsel ²	0.068	0.007	9.14	0.000	0.053	0.083	*
Sosioøkonomisk status (Søs)	-0.255	0.044	-5.77	0.000	-0.342	-0.169	*
Søs ²	0.069	0.012	5.98	0.000	0.046	0.092	*
Org. deltakelse							
- Annen org.akt.	0.203	0.041	4.98	0.000	0.123	0.282	*
- Bare idrett	-0.113	0.045	-2.48	0.013	-0.202	-0.024	*
- Flere org.akt.	0.203	0.040	5.13	0.000	0.125	0.280	*
Org.deltakelse#søs							
- Annen org.akt.	-0.093	0.020	-4.67	0.000	-0.131	-0.054	*
- Bare idrett	-0.002	0.021	-0.08	0.933	-0.043	0.040	
- Flere org.akt.	-0.100	0.019	-5.35	0.000	-0.137	-0.064	*
Constant	0.200	0.368	0.54	0.588	-0.522	0.921	
Regelbrudd							
Jente	-0.268	0.008	-34.03	0.000	-0.284	-0.253	*
Fysisk aktivitet	0.016	0.002	8.43	0.000	0.012	0.020	*
Egenorg. idrett	-0.001	0.001	-0.87	0.387	-0.002	0.001	
Sosiale medier	0.004	0.000	56.30	0.000	0.003	0.004	*
God venn	0.011	0.012	0.96	0.337	-0.012	0.035	
Fritid venn	0.170	0.016	10.57	0.000	0.138	0.201	*
Skole venn	-0.020	0.024	-0.83	0.404	-0.066	0.027	
Alder	0.091	0.048	1.89	0.058	-0.003	0.184	
Alder ²	0.000	0.002	0.12	0.905	-0.003	0.003	
Skoletrivsel	-0.680	0.030	-22.49	0.000	-0.740	-0.621	*
Skoletrivsel ²	0.068	0.007	9.14	0.000	0.053	0.083	*
Sosioøkonomisk status (Søs)	-0.255	0.044	-5.77	0.000	-0.342	-0.169	*
Søs ²	0.069	0.012	5.98	0.000	0.046	0.092	*
Org. deltakelse							
- Annen org.akt.	0.203	0.041	4.98	0.000	0.123	0.282	*
- Bare idrett	-0.113	0.045	-2.48	0.013	-0.202	-0.024	*
- Flere org.akt.	0.203	0.040	5.13	0.000	0.125	0.280	*
Org.deltakelse#søs							
- Annen org.akt.	-0.093	0.020	-4.67	0.000	-0.131	-0.054	*
- Bare idrett	-0.002	0.021	-0.08	0.933	-0.043	0.040	
- Flere org.akt.	-0.100	0.019	-5.35	0.000	-0.137	-0.064	*
Constant	0.200	0.368	0.54	0.588	-0.522	0.921	

Salg av ulovlige stoffer							
Jente	-0.133	0.006	-21.95	0.000	-0.144	-0.121	*
Fysisk aktivitet	0.009	0.001	5.87	0.000	0.006	0.011	*
Egenorg. idrett	0.000	0.001	-0.70	0.485	-0.001	0.001	
Sosiale medier	0.001	0.000	12.35	0.000	0.000	0.001	*
God venn	0.001	0.009	0.14	0.885	-0.016	0.019	
Fritid venn	0.014	0.012	1.11	0.266	-0.01	0.038	
Skole venn	-0.161	0.018	-8.86	0.000	-0.196	-0.125	*
Alder	0.182	0.037	4.98	0.000	0.111	0.254	*
Alder ²	-0.006	0.001	-4.82	0.000	-0.008	-0.003	*
Skoletriksel	-0.282	0.023	-12.16	0.000	-0.327	-0.236	*
Skoletriksel ²	0.048	0.006	8.35	0.000	0.036	0.059	*
Sosioøkonomisk status (Søs)	-0.222	0.034	-6.57	0.000	-0.289	-0.156	*
Søs ²	0.052	0.009	5.89	0.000	0.035	0.069	*
Org. deltakelse							
- Annen org.akt.	0.056	0.031	1.79	0.074	-0.005	0.117	
- Bare idrett	-0.049	0.035	-1.41	0.157	-0.117	0.019	
- Flere org.akt.	0.082	0.030	2.70	0.007	0.022	0.141	*
Org.deltakelse#søs							
- Annen org.akt.	-0.019	0.015	-1.22	0.223	-0.048	0.011	
- Bare idrett	0.002	0.016	0.13	0.893	-0.030	0.034	
- Flere org.akt.	-0.034	0.014	-2.33	0.020	-0.062	-0.005	*
Constant	-0.626	0.282	-2.22	0.026	-1.178	-0.073	*
Slåsskamp							
Jente	-0.505	0.009	-53.74	0.000	-0.523	-0.486	*
Fysisk aktivitet	0.022	0.002	9.58	0.000	0.017	0.026	*
Egenorg. idrett	0.002	0.001	2.18	0.029	0.000	0.004	*
Sosiale medier	0.002	0.000	22.45	0.000	0.002	0.002	*
God venn	0.005	0.014	0.35	0.73	-0.023	0.033	
Fritid venn	-0.025	0.019	-1.30	0.195	-0.062	0.013	
Skole venn	-0.185	0.028	-6.57	0.000	-0.241	-0.130	*
Alder	-0.660	0.057	-11.60	0.000	-0.772	-0.549	*
Alder ²	0.020	0.002	10.63	0.000	0.016	0.023	*
Skoletriksel	-0.459	0.036	-12.73	0.000	-0.529	-0.388	*
Skoletriksel ²	0.047	0.009	5.31	0.000	0.030	0.064	*
Sosioøkonomisk status (Søs)	-0.390	0.053	-7.41	0.000	-0.494	-0.287	*
Søs ²	0.084	0.014	6.13	0.000	0.057	0.111	*
Org. deltakelse							
- Annen org.akt.	0.156	0.048	3.22	0.001	0.061	0.251	*
- Bare idrett	-0.110	0.054	-2.03	0.043	-0.216	-0.004	*
- Flere org.akt.	0.328	0.047	6.98	0.000	0.236	0.420	*
Org.deltakelse#søs							
- Annen org.akt.	-0.045	0.024	-1.93	0.054	-0.092	0.001	
- Bare idrett	0.009	0.025	0.37	0.709	-0.040	0.059	
- Flere org.akt.	-0.107	0.022	-4.77	0.000	-0.151	-0.063	*
Constant	7.139	0.438	16.30	0.000	6.280	7.998	*

